popüler
tarih
www.populertarih.com.tr Kasım 2005 Sayı 63 4 YTL / 4.000.000 TL


Darüşşifa gündemde

Gündemdeki mekân: Galata

Haçlı saldırısına ilk çağrı...

Osmanlı'nın temeli Söğüt'te atıldı



Son kavuklu: Dümbüllü

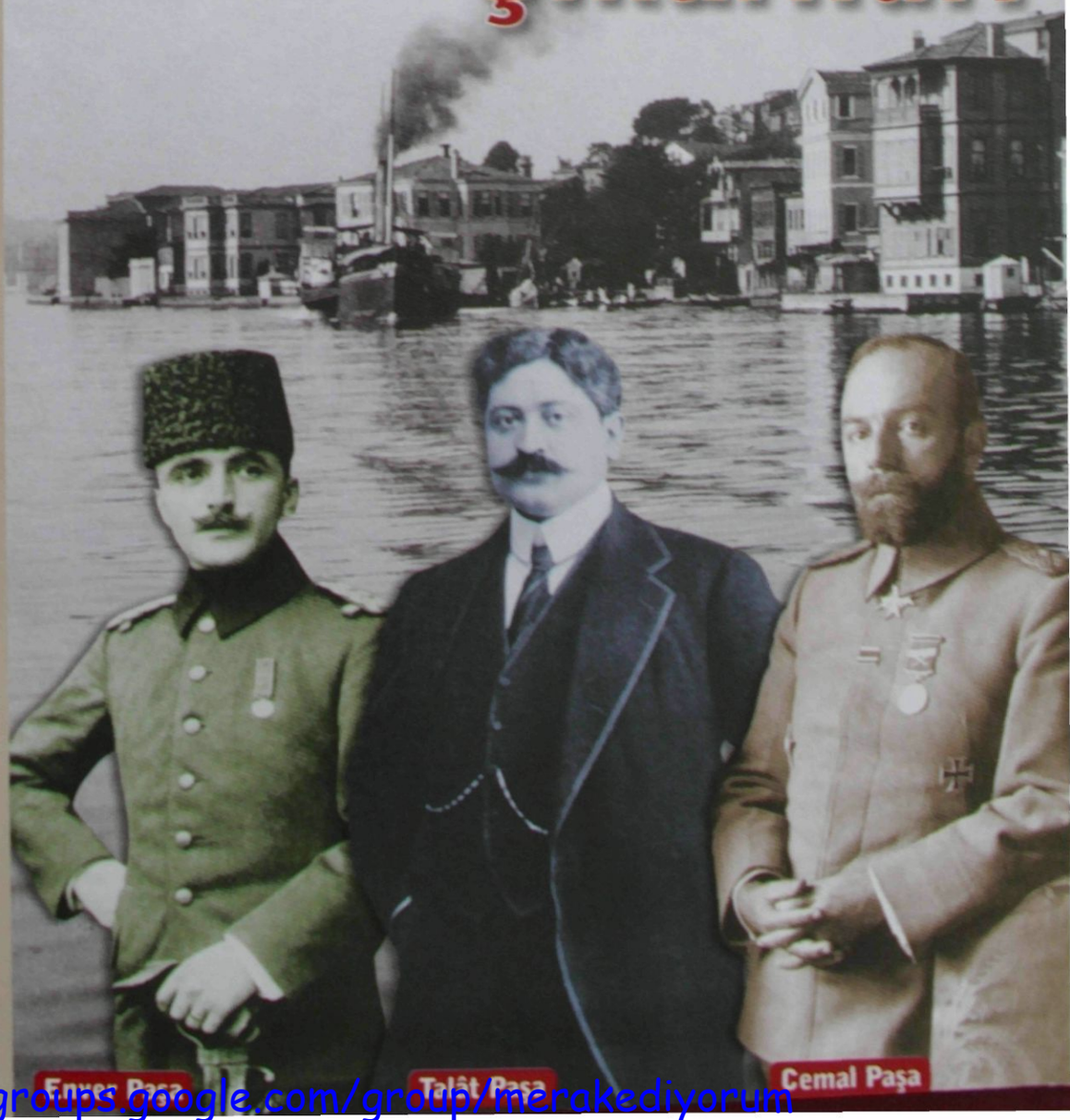
Soğuk Savaş: Her şey Berlin'de başladı

Katrina'sız New Orleans

Bilgisayarın 'fare'si nasıl geliştirildi?

Alman Genelkurmayı'nın özel operasyonu

İttihatçı paşalar nasıl yurtdışına çıkarıldı?


Enver Paşa Talât Paşa Cemal Paşa

ISSN 1302-8577 212323 05/11

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Giovanni Ricci'lerin sayısı artıyor



LÜTFÜ TINÇ
lutfi.tinc@dunya.com

Ekim ayı, kent yaşamı ve kültürel etkinlikler açısından, uzun bir yaz rehavetinden sonra, oldukça yoğun geçti. Bu, genel anlamda böyle olduğu gibi, tarih konularıyla bağlantılı etkinlikler açısından da böyle idi.

Biz de Kasım ayının Popüler Tarih'ini hazırlarken, fark ettik ki, arkamızda, Ekim'e ilişkin birçok etkinlik bırakmışız: İşte, 'Ajanda' sayfalarında Kasım ayının etkinliklerine yer verirken, 'Geçen Ay' adını verdiğimiz yeni bölümümüzde de, Ekim sayımızda bildiremediğimiz etkinlikleri, yapıldıktan sonra dahi olsa, 'meraklı' okurumuza iletmek istedik. Bu arada, tam beş buçuk yıldır ara vermeden sürdürdüğümüz 'Ayın Tarihi' sayfalarını da yayından kaldırdık: Beş buçuk yıl sonra, artık tekrarlara düşme tehlikesi önümüzdeydi...

Bu arada, yukarıda da vurguladığım gibi, Ekim ayının tarih çıkışlı etkinlikleri o kadar yogundu ki, bunlardan birine, sayfalarımızda değinemediğimiz 'Türkler ve Deniz' adlı sempozyuma, bu köşede yer vermek istiyorum.

Bahçeşehir Üniversitesi'nin yeni kurulan Beşiktaş Kampüsü'ndeki Konferans Salonu'nda düzenlenen sempozyum, 6 ve 7 Ekim günlerinde, dörder oturumla gerçekleştirildi. Doç. Dr. Özlem Kumrular'ın yönettiği bu oturumlarda, bazen olduğu gibi, 'biz bize' değildik: Hem İspanya ve İtalya'nın farklı üniversitelerinden akademisyenler hem de Türkiye'den, kendi aralarında da farklı görüşlere sahip Türk akademisyenler vardı...

İki gün boyunca oturumlarda, 15 ve 16. Yüzyıl'dan başlayarak, Osmanlı ile, dönem dönem Akdeniz'in büyük güçleri olmuş Portekiz, İspanya ve Venedik'in ilişkileri ele alındı. Bu arada, ilk günün birinci oturumunda, Prof. Dr. İdris Bostan'ın da, "Osmanlılarda Deniz Sınırı ve Karasuları Kavramı" başlıklı bir bildiri sunduğunu belirtmekte fayda var.

> Hem Avrupalıların hem de Türklerin, Giovanni Ricci'nin 'Türk Saplantısı' kitabını okumalarında büyük fayda var!

Yurtdışından gelen akademisyenlerden Prof. Dr. Givanni Ricci'nin bildirisi de oldukça dikkat çekiciydi ve çok iyi bir rastlantı ya da Kitap Yayınevi'nin faydalı bir işbilirliği; Ferrara (İtalya) Üniversitesi'nden Ricci'nin "Yeniçağ Avrupa'sında Korku, Nefret ve Sevgi" altbaşlıklı kitabının yani 'Türk Saplantısı'nın yayını da sempozyum günlerine rastladı.

Bu rastlantı çok iyi oldu ve üstelik bu rastlantı, genel anlamda da çok faydalı idi! Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinin tam da şu döneminde, Hem Avrupalıların hem de Türklerin, Giovanni Ricci'nin 'Türk Saplantısı' kitabını okumalarında büyük fayda var!

Nice sayılarda her ay buluşmak dileğiyle. ■

İçindekiler

Kasım 2005

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE ve MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

KAPAK

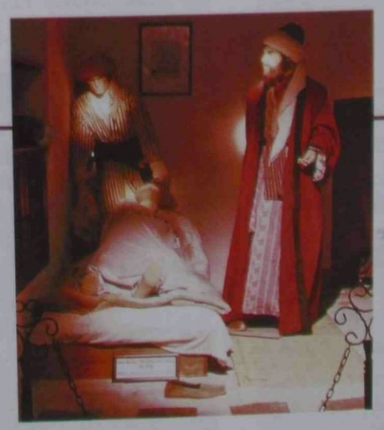


46 İttihatçı paşalar nasıl yurtdışına çıkarıldı?
Enver, Talât ve Cemal paşalarla İttihat ve Terakki'nin önde gelen altı ismi, Kasım 1918'de Alman bayrağı taşıyan bir torpidoya bindirilerek Sivastopol'a götürülürler.
Mete Soytürk

4 Editörden
6 Basında Bu Ay
8 Geçen Ay
16 İnteraktif Kürsü
22 On Soruda: İran seferleri
Erhan Afyoncu
28 Haçlı Seferleri: İlk çağrı
Birsel Küçüksipahioğlu
34 Katrina'sız New Orliens
Güneş Atay
40 Galata Rıhtımı tarihçesi
Feza Kürkçüoğlu
53 Sözüngelişi
Necati Güngör
54 Söğüt'te Yörük Bayramı
Fahamettin Başar
60 Taylandlı Prens İstanbul'da
Orhan Koloğlu
64 İnternet: Atatürk siteleri
Taner Güdükoğlu
72 Soğuk Savaş Berlin'de başladı
M. Tanju Akad
78 Bilim Tarihi
Fatih Toptan
82 Teknoloji
Fatih Toptan
86 Kırk Ambar: Dümbüllü
Feza Kürkçüoğlu
88 Dergilerden
Lale Uçan
90 Kitap
Lütfü Tınç
92 Kongre
Erhan Afyoncu
96 Ajanda
Erkan Ildız
102 Televizyon
Olkan Özyurt
104 Bulmaca
Sedat Yaşayan
106 Ayın Fotoğrafı

KÜLTÜR MİRASI

66 Edirne'deki Darüşşifa'nın yeni başarıları...
Edirne'de, Sultan II. Beyazıt Külliyesi içinde yer alan 'Darüşşifa' 2004'te Avrupa'nın en iyi müzesi seçildikten sonra, şimdi de 'Kültürel Mirastaki En İyiler Kongresi'nde, en iyi sunum yapan ikinci müze oldu.



popüler tarih
Yıl: 6 Sayı: 2005/63 Kasım 2005

Kurucusu
NEZİH DEMİRKENT

İmtiyaz Sahibi
DİDEM DEMİRKENT

Genel Yönetmen
OSMAN S. AROLAT

Yazı İşleri Müdürü
LÜTFÜ TINÇ

Haber Merkezi
SEBAHAT BAĞBARS

Görsel Yönetmen
MURAT BEŞİKTAŞ

Danışma Kurulu
ERHAN AFYONCU • FAHRİ ARAL
YÜCEL DEMİREL • IŞIN DEMİRKENT
EDHEM ELDEM • VAHDETTİN ENGİN
ALPAY KABACALI • HAYDAR KAZGAN
ÖMER KOÇ • ORHAN KOLOĞLU
CÜNEYT KORYÜREK • İLBER ORTAYLI
SAMİ ÖNAL • NECDET SAKAOĞLU
METİN SÖZEN • ESER TUTEL

Bu sayıya fotoğraflarıyla katkıda bulunanlar
MİRHAN BİLİR, YAŞAR OKUYAN
ORHAN DURGUT, ENVER ŞENGÜL

Abone ve Dağıtım Müdürü
HÜLYA KOÇ

Tanıtım ve Halkla İlişkiler Müdürü
NİLAY ŞAHİNOĞLU DOYURAN

Yayın Türü
YAYGIN SÜRELİ
Her ayın başında yayınlanır

Ofset Hazırlık ve Baskı
DÜNYA YAYINCILIK A.Ş.
"GLOBUS" DÜNYA BASINEVİ
100. Yıl Mahallesi 34440 Bağcılar - İstanbul
Yazı İşleri: 0.212. 440 22 77 - 78
Santral Tel: 0.212. 440 24 24
Reklam: 0.212. 440 20 64
Abone: 0.212. 440 21 47 - 48 - 49
Fax: 0.212. 440 23 69
e-mail: populer.tarih@dunya.com
Ücretsiz danışma hattı
0.800 219 20 24 • 0.800 219 20 25

Dağıtım
DPP A.Ş.
DÜNYA SÜPER DAĞITIM A.Ş.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

◆ Hazırlayan: Vahdettin Engin

10 yıl önce

Selanik'te zengin bir dilenci



Selanik'te vefat eden bir dilencinin bıraktığı miras görenleri hayrete düşürmüştür. İlk başta, dilencinin odasında kül ile dolu bir küpten başka bir şey bulunamamıştır. Ancak küller döküldükten sonra, küpten 100 Osmanlı Lirası çıkmıştır.
(İkdam, 10 Kasım 1905)

Pertev Paşa Japon-Rus Harbi'nde



Taraf-ı Hükümeti Seniyye'den Mançurya'da Japon harekat-ı askeriyesini takibe memur edilen Harbiye mirlivalarından Saadetlu Pertev Paşa hazretlerinin, harbin bitmesi üzerine Dersaadet'e geri dönmesine padişah hazretleri bir irade ile müsaade etmişlerdir. Verilen izin üzerine, Pertev Paşa'nın yola çıkmış oldukları haber alınmıştır.
(İkdam, 8 Kasım 1905)

Otomobillere hız cezası

Londra'da tanzim olunan bir istatistiğe göre, bu sene zarfında sürat muayene nizamnamesinden ziyade süratle seri hareket eden otomobillerden beş milyon altı yüz elli bin Frank cezayı nakdi alınmıştır.
(İkdam, 6 Kasım 1905)

Sırbistan ile ticaret muahedesi

Devlet Âli'ye ile Sırbistan hükümeti arasında yeniden akd edilecek ticaret antlaşmasının icrayı müzakerelerine memur edilen, Rusumat Emini Devletlû Hasan Fehmi hazretlerinin riyasetleri altında bir komisyon teşkil edilmiştir. Bu komisyonda Hukuk Müşaviri Atafetlu Hakkı Bey ve Ticaret Müdürü Nikola Bey bulunmakta olup, komisyon Daire-i Celile-i Hariciye'de toplanmıştır.
(İkdam, 10 Kasım 1905)



75 yıl önce: 17 Kasım 1930'da...

Serbest Cumhuriyet Fırkası dağıldı

Milliyet ve Hâkimiyeti Milliye gazeteleri gibi, 17 Kasım 1930 tarihli Cumhuriyet de, dönemin 'hadiseli' partisi 'Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın fesih kararı almasına sayfalarında geniş yer ayırır.



Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın genel başkanı Ali Fethi (Okyar; en solda) parti merkezinde general Şevket Seyfi (Düzgören) ve diğer partili arkadaşlarıyla...

Serbest Fırka merkez heyeti, fırkanın feshedilmesine karar verdi. Karar Reisicumhur Hazretleri'ne arz edildi. Gece de hükümete bildirildi.

Serbest Fırka'nın kendini fesh etmesinden bir gün önce yapılan Meclis toplantısı büyük gürültülere sahne olmuştu.

O günkü toplantıda Serbest Fırka reisi Ali Fethi [Okyar] Bey bir soru önergesi vermiş ve kabul edilmesi üzerine söz almıştı. Fethi Bey, Meclis kürsüsünde özetle şu hususları dile getirmişti:

"Belediye seçimleri memlekette şimdiye kadar görülmemiş bir alâka uyandırdı. Çünkü bu seçimde iki fırka, rekabet halinde karşı karşıya gelmiş bulunuyordu. Şehir ve kasabalarda halk rey vermek için saatlerce sandık başına gelme fırsatını bekledi. Vâkıa bunların bir çoğu listede isimlerini bulamadıkları için üzgün bir şekilde geri döndü.

Demokrasilerde bir vatandaşın sandık başında rey vermesi bir vatan borcu, bir medenî vazifedir. Bu seçimlerde reylerin arzu edilen tarafa verilmediği görüldükçe, asabiyet ziyadeleşti. İstediği tarafa rey vermek isteyen halkımıza komünistlik, anarşistlik lekeleri sürülmek istendi.

Eğer şehirlerimizde bu irtica hareketleri mevcut ise, neden bu yerlerin amirleri belediye seçimlerinden önce böyle bir hareketi sezip, hükümeti ikaz etmediler? Karşı tarafa rey vermek isteyenler jandarma süngüsü ile karşılık görürse, memlekette siyasî fırka kurulmasına zorla engel olunuyor demektir."

Fethi Bey'in konuşması sırasında Halk Fırkası milletvekilleri sert tepkiler gösterdiler. Konuşmanın birçok cümlesi gürültülerle ve verilen cevaplarla kesildi. Birçok milletvekili söz istedi.

Söz alan milletvekilleri, Fethi Bey'e ağır ithamlarda bulundular.



Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın fesih kararı ile ilgili haber ve yorumların yer aldığı 18 Kasım 1930 tarihli Hâkimiyeti Milliye gazetesi.

Önceki günkü gensoru müzakereleri devam ederken Serbest Fırka'nın faaliyetten vazgeçeceği mahiyetli bir rivayet Meclis salonunda dönüp duruyordu.

Dünkü celsenin gece yarısına kadar sürmesi yüzünden, konu ancak dün şekillendi. Zaten Serbest Fırka üyeleri arasında partinin feshedilmesi fikri hâkim olduğundan, herkes bu kanaat üzerinde anlaştı. Esas itibariyle, Serbest Fırka üyeleri arasında bir müddetten beri uyumsuzluk mevcuttu. Bu şartlar altında, işin başarılamayacağı açıkça görülüyordu. Bu vaziyetten kurtulmak için, blok fikrini ortaya attılar.

Bizzat Fethi Bey, bu fikri memnuniyetle karşıladığını söyledi. Fakat bu da yürümeyince ve Halk Fırkası tarafı buna yanaşmayınca, başka çare aramak zarurî oldu. Gensoru günü, Ağaoğlu Ahmet Bey'e atfen, Serbest Fırka'nın parasızlık yüzünden taşra teşkilatını lağvetmeye ve fırkayı dağıtmaya karar verdiği söyleniyordu. Nihayet, dün öğleden evvel, sonra ve geceki üç içtimada, fesih kararı verilmiştir."
(Cumhuriyet, 17 Kasım 1930)

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Ekim 1930'daki belediye seçimlerinde, İstanbul'da yapdığı propaganda toplantısından bir görüntü.



75 yıl önce

En güçlü pehlivanımız

Amerika'da New York şehrinde oturan vatandaşlarımızdan ve gazetemizin okuyucularından Cemal Abidin Bey bize bir mektup göndererek, Çoban Mehmet Pehlivan'ı Amerika'ya davet etti. Mehmet Pehlivan, Cemal Bey'in istediği güreşleri yapacak; buna mukabil altı ay müddetle her türlü masrafı karşılanacaktır. Pehlivan yapacağı güreşlerin hasılatının yüzde yetmişine de sahip olacaktır.
(Cumhuriyet, 3 Kasım 1930)



Gazi, numune çiftliğinde

Reisicumhur hazretleri kendilerine vaki ricayı kabul ederek bugün Gazi Çiftliği'nin muhtelif aksam ve tesisatının filme alınmasına müsaade buyurmuşlar ve Amerikalılara hitaben beyanatta bulunmuşlardır. Gazi hazretlerinin beyanatları filme alınmadan evvel Amerikan Büyükelçisi Mister Grov, Büyük Gazi'yi Amerikalılara tanıtmıştır.
(Cumhuriyet, 12 Kasım 1930)





Muallimler kongresi

İstanbul'da ilk, orta ve yüksek mektep muallim ve müderrisleri dün Darülfünun konferans salonunda senelik kongrelerini akdettiler. Kongre riyasetine Köprülüzade Fuat Bey, oybirliği ile seçildi.
(Cumhuriyet, 17 Kasım 1930)

Mussolini'nin beyanı



Mösyö Mussolini, Venedik Sarayı'nda Türk mebus gazetecileri Necmettin Sadık, Mahmut ve Asım beyleri kabul ederek görüşmüş ve demiştir ki: "Türk milletini büyük dehası ile terakki ve teali yoluna sevk eden büyük reisiniz Gazi Hazretleri'ne hürmetlerimin iblağını rica ederim."
(Cumhuriyet, 30 Kasım 1930)

http://groups.google.com/group/merakediyorum

◆ HAZIRLAYAN: SEBAHAT BAĞBARS
sebahat.bagbars@dunya.com

Kitap fuarı

TÜYAP'ta 'tarih adına' öne çıkanlar



FOTOĞRAFLAR: YAŞAR OKUYAN

24. İstanbul Kitap Fuarı'ndan bir genel görüntü (sağda). Turgut Özakman, okurlarıyla birlikte fuarda (altta). Popüler Tarih dergisinin tanıtım ve abone işlemleri de Dünya Şirketler Grubu'nun süreli yayınlar standında yapılıyordu (sağ altta).

Geçen ay yayın dünyasının kalbi, iki hafta boyunca İstanbul'da, Beylikdüzü'ndeki TÜYAP Fuar ve Kongre Merkezi'nde attı. 24. İstanbul Kitap Fuarı, 8-16 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirilirken, 'fuarın yıldızı' Turgut Özakman ve kitabı 'Şu Çılgın Türkler' yani, Türkiye'nin yakın tarihi idi. Özakman'ın her imza gününde, Bilgi Yayınları standının önünde uzun kuyruklar oluştu.



Fuarın 'tarih' alanında öne çıkan bir başka yapıtı ise, Prof. Dr. Işın Demirkent'in Dünya Kitapları arasında yayımlanan 'Bizans Tarihi Yazıları' idi. Türkiye'de, Bizans (Roma) ve Haçlı Seferleri konularının az sayıdaki uzmanı arasında baş sırada yer alan Demirkent'in bu yazıları, 1980'den 2003'e dek kaleme almış olduğu 12 makale ve bildiriden oluşuyor.



Demirkent'in incelemeleri, 1071'deki Malazgirt Savaşı'na kadar uzanan dönemde Bizans'ın siyasal ve askerî durumundan, 14. Yüzyıl'da Balkan Yarımadası'ndaki Bizans hâkimiyetine dek uzanan farklı dönemlerin farklı konularını kucaklıyor. İncelemeler arasında, Komnenos Hanedanı döneminin Türk asıllı büyük başkomutanı Aksukhos'u anlatan bir araştırma da yer alıyor; 12. Yüzyıl'a kadar Bizans'ta 'loncalar' konusu da...



Son olarak 'Bizans Tarihi Yazıları' adlı kitabını (solda, ortada) yayımlayan Prof. Dr. Işın Demirkent, Dünya Yayınları standında, okurlarıyla birlikte (solda).

Fuarın tarih ve 'tarihçi' bağlantılı bir başka olayı ise, İş Bankası Kültür Yayınları'nın stantlarında yaşandı: Yayınevinin 'nehir-söyleşi' formatında, Emine Çaykara'nın kalemiyle gerçekleştirdiği "Halil İnalcık Kitabı" bu stantlarda, Çaykara ile Prof. Dr. Halil İnalcık'ı bir araya getirdi...



Emine Çaykara'nın 'Tarihçilerin Kutbu' adını verdiği "Halil İnalcık Kitabı" aslında hem Halil İnalcık'ı hem de 'tarih içi' ve 'tarih dışı' olaylarıyla, Türkiye'nin bir dönemini aktarıyor okura...

Geçen yıldan bu yana, tarihin her alanında yaptığı kaliteli ve özgün yayınlarla, bizim en çok gözümüze çarpan yayınevi de Dost Kitabevi idi. Dost Kitabevi Yayınları arasında, şu sıralar çıkan şehir monografisi 'Ankara'dan 'I. Dünya Savaşı' ve 'II. Dünya Savaşı' adlı kronolojik çalışmalara; ünlü 'Tapınak Şövalyeleri'nin öyküsünü anlatan Pierce Paul Read'in yetkin çalışmasından Jean Bottéro'nun kitaplarına ("Sümer'den Kutsal Kitap'a Eski Yakındoğu" ve "Mezopotamya" yapıtları) dek, birçok 'tarih kitabı' saymak mümkün...

Yapı Kredi Yayınları stantlarında ise, bizim dikkatimizi çeken, bir 'tarihî polisiye' oldu: Evet, 80'lerde 'siyasî polisiye' modası vardı; şimdi de 'tarihî polisiye' moda! Bu türün en son örneği de Yapı Kredi Yayınları arasında çıkan "Bizans'ta Cinayet" adlı kitap! Ama kitabın yazarı Bulgar asıllı Fransız hanımın, hem bir edebiyat eleştirmeni hem de bir göstergebilimci olduğunu vurgulamak gerek...

Tarih konularında son yıllardaki araştırmalarını romanlaştırmasıyla göze çarpan yerli bir imzanın yapıtlarına da, İnkılâp Yayınları stantlarında rastladık: Cahit Ülkü, 2001'de 'Pargalı İbrahim Paşa'yı; 2002'de de 'Rüstem Paşa'yı kaleme almıştı. Kanuni'nin bu iki veziriazamından sonra, 'Son Hazaryalı' ile çok daha iddialı bir konuya el atan Cahit Ülkü'nün yeni projesi ise 'Sarı Selim' adıyla, padişah II. Selim'in yaşamını romanlaştırmak...



Kitap fuarında, son durağımız da, Dünya Şirketler Grubu'nun süreli yayınlar stantları oldu: Çünkü burada, Popüler Tarih'in eski sayıları indirimli fiyatlarla satılıyor ve abonelik çalışmaları yapılıyordu...

'Pargalı İbrahim', 'Rüstem Paşa' ve 'Son Hazaryalı' gibi tarihî romanların yazarı Cahit Ülkü (sol üstte). "Halil İnalcık'ın Kitabı" adlı yapıtını Emine Çaykara fuarda, Prof. Dr. Halil İnalcık ile birlikte imzaladı (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Kitap müzayedeleri

Simurg'un kitapları ve ünlü 'tarihler'

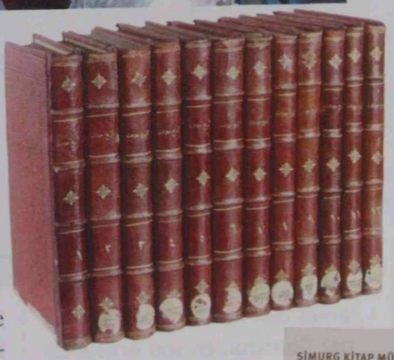




'Nadir Kitaplar Müzayedesi'nde yer alan üç baş yapıt: Mouradja d'Ohsson'un kitabı (en sağda), 'Tarih-i Cevdet' (sağda, ortada) ve 18 ciltlik Hammer Tarihi (sağda, en altta).

Kitabevi ve yayın faaliyetlerinin dışında Simurg, Eylül 2005'te başladığı kitap müzayedeleri dizisinin ikincisini de geçen ay, 1 Ekim Cumartesi günü gerçekleştirdi.

Bu ay da bir yenisi yapılacak olan müzayedelerde, Simurg'un yöneticileri, ilginç bir uygulama yerleştirmeye çalışıyorlar: Müzayedeleri yönetenler, sahaflık alanındaki anılarından söz eden konuşmalar yapıyorlar açık artırmalardan önce...





Geçen ay İstiklâl Caddesi üzerindeki Richmond Oteli'nde yapılan müzayedede kitapseverler, açık artırmayı yöneten İbrahim Manav'ın (Dilmen Kitabevi, Sahaflar Çarşısı, Beyazıt) anılarını dinlediler.

Oldukça yüksek bir katılımla gerçekleşen müzayedede, ilginç kitapların yanı sıra, ephemera malzemeleri, Osmanlı dönemine ilişkin harita ve fotoğraflar da yer alıyordu.

Bir başka müzayede ise 22 Ekim'de, yine İstanbul'da, The Ritz-Carlton Oteli'nde Alif Art'ın düzenlediği ve Mehmet Keskiner'in yönettiği 'Nadir Kitaplar Müzayedesi' idi.

Osmanlı tarihçiliğinin en önemli isimlerinden Ahmed Cevdet Paşa'nın 'Tarih-i Cevdet' adlı 12 ciltlik yapıtı, 900 YTL açılış fiyatıyla müzayedeye girerken, Hammer'in 18 ciltlik 'Osmanlı İmparatorluğu'nun Fransızca baskısı (1835-1843), 2 bin 250 YTL'lik açılış fiyatına sahipti...

Mouradja d'Ohsson'un "Tableau Général de l'Empire Othoman" adlı ünlü büyük boy yapıtının 1787-90 baskısı da müzayedeye giren nadir kitaplar arasındaydı.



Sergi

Akkâseli ebrular



Ekim ayında İstanbul'da yapılan etkinliklerden biri de, Beyoğlu Belediyesi'nin İstiklâl Caddesi'ndeki Sanat Galerisi'nde gerçekleştirilen 'Ebru Sergisi' idi. Bu karma sergide, Eyüp'deki Cafer Paşa Medresesi'nde İsmail Dündar'ın öğrencileri olarak yetişen Ayşe Temizel, Nihan Hadanoğlu, Arzu Gündoğan, Şeyda Özden ve Zeliha Karacif'in çalışmaları yer aldı.

Akkâseli ebrularını sergileyen sanatçılardan Şeyda Özden (Lalezar Ebru Evi; 0 216 532 10 73) ve Ayşe Temizel ile Zeliha Karacif (Lalegah Ebru Evi; 0 212 497 27 80), Üsküdar ve Eyüp'deki atölyelerinde çalışmalarını sürdürüyorlar.

Bir kâğıt süsleme sanatı olarak ebrunun kesin bir biçimde hangi dönemde ortaya çıktığını söylemek mümkün değildir. Ancak 19. Yüzyıl'da bu sanatı Buhara'da öğrenen ve iki oğluna da aktaran Şeyh Sadık Efendi ile oğulları İbrahim Edhem ve Nafız Efendi ile ebru yapımının hayat bulduğuna ilişkin bilgiler vardır. Osmanlı'da kitap ciltlerinin iç kısımlarında ve kimi hatların çerçevelenmesinde kullanılan ebru, bugün de önemli bir el sanatı olarak yaşatılmaktadır.



Müzayedeler

Sezonun 'ilk'leri

Geçen ay, müzayede sezonu da açıldı: Birbirinden değerli sanat eserleri, düzenlenen müzayedelerde sanatseverlerle buluştu. Sezonun ilk müzayedesi 1 Ekim'de 'Çağdaş Türk Resim Müzayedesi' adıyla gerçekleştirildi. Türk ressamlarının çalışmalarının yer aldığı müzayedede, 200'e yakın eser sergilenirken, İstanbul'un köklü bir ailesine ait özel koleksiyon da satışa çıkarıldı.



Müzayedede Nuri Iyem'in tabloları 24 bin-22 bin 500 YTL gibi fiyatlarla satılarak tavan yaparken; Ali Çelebi'nin 'Uçurtma' adlı tablosu 95 bin YTL'ye satılarak ressamın bugüne kadar satılmış en pahalı eseri unvanını aldı.

8 Ekim'de Nişantaşı Müzayedecilik tarafından, yine kendi sergi salonunda, Türk ve Avrupalı ressamlara ait tabloların, Osmanlı, Avrupa sanat eserleri ve Uzakdoğu porselenlerinin yer aldığı karma bir sergi düzenlendi.

9 Ekim Pazar günü Ortaköy Feriye Lokantası Hamdi Sever Salonu'nda gerçekleştirilen 'Sonbahar Müzayedesi'nde ise, 100'ü aşkın sanatçının 257 eseri yer aldı. Bu müzayedenin özelliği de, Türk resim sanatı tarihine ışık tutacak, davetiye, sergi katalogu ve broşür gibi 121 adet özgün belgenin de satışa sunulmasıydı...



Nuri İyem'in 'Kadın ve Çiçek' adlı tablosu (sol altta). Ali Çelebi'nin 'Uçurtma' adlı tablosu (altta).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Sempozyum

Anadolu'da Ahilik geleneği



Prof. Dr. Işın Demirkent'in oturum başkanlığını yaptığı Ahilik Sempozyumu, 11 Ekim günü Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde gerçekleştirildi (sağda).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın girişimleriyle, 10-16 Ekim tarihleri arasında, Türkiye'nin bütün illerinde 'Ahilik Kültürü Haftası' etkinlikleri gerçekleştirildi. Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu da bu etkinliklere aktif olarak katıldı.

Bu çerçevede, İstanbul'daki Ahilik Kültürü Haftası Kutlama Komitesi de, 10 Ekim günü Ahilik Araştırma Vakfı'nda başlatılan çalışmaları, Atatürk Kültür Merkezi'nde sürdürdü. 11 Ekim'de ise, Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde bir 'Ahilik Sempozyumu' gerçekleştirildi. Prof. Dr. Işın Demirkent'in oturum başkanı olarak yöneteceği sempozyuma, Prof. Dr. Mikhail Bayram, "Ahilerle Kalenderiler Arasındaki İlişkiler"; Prof. Dr. Ahmet Tabakoğlu, "Nurettin Topçu'da İş Ahlakı"; Ahilik Araştırma Vakfı Başkanı Galip Demir, "Ahilik, Halk Vekilliği" ve Sadık Göksu, "Ord. Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken ve Ahilik" başlıklı konuşmalarıyla katıldılar.



Ahilik Kültürü Haftası broşürünün kapağında yer alan görüntü, temsilî bir 'Şed Kuşanma' törenini, yani Ahilik geleneğinde, çırak, kalfa ve ustaların diploma törenini yansıtıyor (sağ üstte). Kırşehir'deki Ahi Evran heykeli (sağda).

Ahilik kurumunun, Anadolu Selçuklu devleti ve Osmanlı devletinin kuruluşundan 17. Yüzyıl'a kadar, kendi koyduğu kurallar çerçevesinde hareket eden ve bunlara harfiyen uyan 'bağımsız' bir kurum olduğunu vurgulayan konuşmacılar, Ahiliğin yalnızca bir lonca grubu olmadığını, dinî ve ahlakî bir çerçevesi de bulunduğunu vurguladılar.

Konuşmacıların hemfikir oldukları noktalardan biri, Ahilik kurumunun Osmanlı devletinin kuruluşundaki önemli yeriydi.

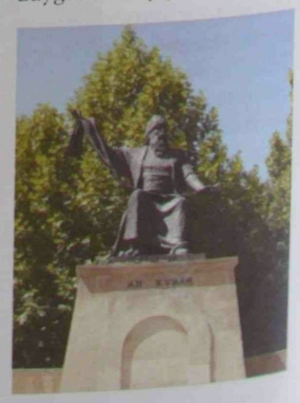
Bu çerçevede, Ahilik Araştırma Vakfı Başkanı Galip Demir, Osmanlı devletinin kuruluş döneminde, çok fazla etkileri olan Ahilik kurumunun tarih sahnesinden, "böyle sessiz sedasız çekilmiş gibi gözükmesinin arkasında" ne tür nedenlerin bulunduğunu da araştırmak gerektiğini vurguladı.

Sempozyumda, Ahilik konuları çerçevesinde Türk düşünce tarihine katkılarda bulunmuş iki isim de gündeme getirildi: Sosyolog Nurettin Topçu ve Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken...

Prof. Dr. Ahmet Tabakoğlu, "Nurettin Topçu'da İş Ahlakı" adlı bildirisinde, Cumhuriyet'in ilk 75 yılını yaşamış ve Fransa'da 'felsefe doktoru' olarak yetişip Türkiye'de Hilmi Ziya Ülken'in doçentliğini yapmış Nurettin Topçu'nun 40 yılı aşkın yazı hayatını ve 'iş ahlakı' anlayışını dile getirdi.

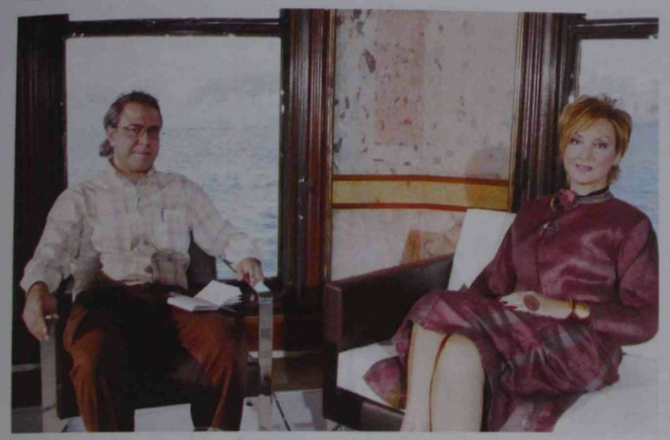
Tabakoğlu, "bin yıllık sorgulayıcı bir milliyetçilik" anlayışına sahip olduğunu vurguladığı Nurettin Topçu'nun bu milliyetçiliğine bir sosyal içerik yükleyebildiğini ve sosyalizmi de 'ruhçu' ve 'ahlakçı' bir biçimde ele alarak 'kul hakkı' anlayışını savunduğunu açıkladı.

Topçu'nun Ahilik kurumuna bu çerçevede yaklaştığını anlatan Tabakoğlu, onun üretim, adalet kavramı ve hak duygusu anlayışını aktardı.



Kent tarihi

Şehirler dile geliyor...



TRT2, kültürel ve sanatsal içerikli programlarına bir yenisini daha ekledi. Yapımcılığını ve yönetmenliğini Aylin Çetinkaya'nın yaptığı 'Şehir Mekân' isimli programı, sanat tarihçisi Prof. Dr. Gül İrepoğlu ve araştırmacı yazar Mustafa Armağan sunuyor.

'Edebiyat Mekân', 'Sanat Mekân' ve 'Tarih Mekân' programlarının bir parçası olan 'Şehir Mekân'ın çekimleri ise, Beylerbeyi Sarayı'nda gerçekleştiriliyor.

Farklı konukların katılımıyla gerçekleştirilen ve şehirlere dair her konuyu sanatsal ve kültürel bir bakış açısıyla inceleyen program, her çarşamba saat 20.05'te izleyicisiyle buluşuyor.

Sinema

Zaim'den tarihî bir film

'Tabutta Röyaşata', 'Filler ve Çimenler' ve 'Çamur' gibi başarılı yapımların yönetmeni Derviş Zaim, yapımcılığını da üstlendiği ve 'Cenneti Beklerken' adını verdiği yeni filminin çekimlerine başladı.

17. Yüzyıl'da Osmanlı topraklarında geçecek olan filmin özelliği ise, farklı dönemlerde yaşanan birçok tarihî olayı ve şahsiyeti buluşturan kurgusal bir hikâye olması... Turgut Zaim'in çekimleri Kayseri'de başlayan filmin oyuncuları arasında Serhat Tutumluer, Ahmet Mümtaz Taylan, Melisa Sözen, Mehmet Ali Nuroğlu, Nihat İleri gibi isimler yer alıyor.



OKURLARDAN

'Gazinolar ve Assolistler'

Popüler Tarih, doğrusunu söylememi isterseniz, önceden seyrek olarak takip ettiğim bir mecmuaydı. Ama bu aydan itibaren, zannediyorum her ay alacağım. Böyle bir şey olamaz. Yıllardır özlediğim pek çok sanatçı bir arada yeniden buluştu. Bu, basın tarihinde uzun yıllardır olmuyordu; bunu biliyor muydunuz? Behiye Aksoy hanımefendi adeta unutulmuştu... Hele gazino yılları? Ben hangi dille teşekkür etsem, şaşırıyorum... Bana gençlik yıllarımı verdiniz. Bana, dinlediğim plakları hatırlattınız. Yazıyı derleyen Kadri Erçetingöz'e sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Türk sanat musikisine emeği geçen her sanatkârı, sevgi ve saygıyla anıyorum. Yaşayanlara sağlık, sıhhat diliyorum; Hakkın rahmetine kavuşmuş olanların ise, anıları önünde saygıyla eğiliyorum. Kadri Erçetingöz'ün müzik yazılarını, dilerim her ay okumaya devam ederiz. Değerli eşim Belgin Başoğlu'nun da, sizlere şükran ve teşekkürlerini ilettiğini söyler, saygılarımı ve en içten temennilerimi arz ederim.



Timuçin Başoğlu/Emekli öğretmen

'Dergilerden' sayfaları

Ekim sayısındaki güzel konular için, okuyucular olarak teşekkür ederiz. Gazino yıllarını anlatan kapak yazısı muazzam bir çalışma. İmkânım olsa, yazıyı yazan Kadri Erçetingöz'e bire bir teşekkür etmek isterdim. (...) Tüm samimiyetimle söylüyorum; gayet sürükleyici ve ilgimi çeken bir yazıydı. (...) Ayrıca Lale Uçan'ın 'DERGİLERDEN' köşesi de çok güzel... Başarılarınızın devamı dileğiyle...

Esen Basman

Sanal ortamdaki Popüler Tarih

Abonesi olduğum ve Türkiye'de tarih bilincinin oluşumu açısından önemli bir boşluğu doldurduğuna inandığım derginizin sanal ortamda da yer almasından mutluluk duydum. Tebrikler... Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim...

Yasin Kayış/Tarih Öğretmeni

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Kongre

Osmanlı'nın Şam vilayeti



'Osmanlı Döneminde Şam Vilayeti' adlı kongrede, Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu ile Suriye Kültür Bakanı Dr. Mahmud Al-Seyyid de yer aldılar (sağda).

İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) ile Suriye Kültür Bakanlığı'nın Suriye Cumhurbaşkanı Bashar Al Assad'ın himayelerinde ortaklaşa olarak düzenledikleri 'Osmanlı Döneminde Şam Vilayeti' konulu uluslararası kongre, 26 Eylül 2005 tarihinde Şam Oteli'nde başladı. Kongrenin açılışında İslam Konferansı Teşkilatı Genel Sekreteri Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, Suriye Kültür Bakanı Dr. Mahmud Al-Seyyid, IRCICA Genel Direktörü Dr. Halit Eren, diplomatik temsilciler ve bilim adamları hazır bulundular.

Dünyanın farklı bölgelerinden 50 bilim insanının katıldığı kongrede, Osmanlı döneminde Şam Vilayeti tarihinin yazılması, devlet ve toplum arasındaki ilişkiler, malî yönetim, idarî sistem, mahkemeler, vakıflar; Osmanlı'nın son dönemlerinde ekonomik hayat ve Avrupa etkisi; modernleşme hareketi ve fikri, kültürel yaşam ve şehirlerin altyapı, mimarlık gibi konular tartışıldı.

Oturumlar Osmanlı döneminde Şam Vilayeti üzerine yapılan bir 'workshop' ile, 30 Eylül'de son buldu.

Tiyatro

Ve perdeler açıldı...

İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Şehir Tiyatroları 2005-2006 sezonunu, 42 oyunla 1 Ekim 2005'de; İstanbul Devlet Tiyatroları ise, 14 oyunla 11 Ekim'de açtılar.

Tarihî içerikli oyunlara ilgi duyanlar; İstanbul Devlet Tiyatroları'nda sahnelenen 'Kuvayi Milliye' oyununda 'Karayılan'ı, 'Kambur Kerim'i, 'Kartallı Kazım'ı Nâzım Hikmet'in gözleriyle görüp, onun eşsiz dizelerinden izleyebilirler.

'Çayhane' adlı oyun ise, 1945'li yıllara götürüyor izleyiciyi... Amerika'nın işgal mantığı ve bu mantığın 'öngörülemeyen' sonuçları üzerine yazılmış bir komedi.

Şehir Tiyatroları ise, çevirdiği entrikalar ve hırsıyla Osmanlı siyasetinde etkili olan 'Hürrem Sultan'ın tarihsel doğruluğun ötesinde hayal gücü ve farklı bir bakış açısıyla örülmüş hikâyesini geçmişte var olmuş, bugün var olan ve gelecekte var olacak şekilde, 'Gayri Resmi Hürrem' adıyla tiyatro sahnesine uyarlıyor.

'Gayri Resmi Hürrem' oyunu (altta) ve 'IV. Murat' (sağda).





Yine tarihî bir oyun olan 'IV. Murat', toplumsal kargaşayı düzene çevirmek için canını dişine takan bir hükümdarın dramını tiyatroseverlerle buluşturuyor.



Ankara'nın Ulus semtindeki Çengel Han, tarihî kimliği korunarak, R. Koç Müzesi'ne dönüştürüldü (solda).

Müzeler

Yeni müze mekânları ve başarılı adımlar

Türkiye'de müzecilik konusunda başarılı adımlar atılıyor. Geçen aylarda, 4 müze ziyaretçileriyle buluştu. Ankara'nın Ulus semtindeki Çengel Han, tarihî kimliği korunarak R. Koç Müzesi'ne dönüştürüldü ve ziyarete açıldı.



Koç Holding'in kurucusu Vehbi Koç'un iş hayatına atıldığı han olarak ünlenen müzede, 32 sergi odası ve 800'den fazla eserin yanı sıra, Vehbi Koç'un yapı malzemeleri dükkânı da yer alıyor.

Çengel Han, 1522'de Kanunî Sultan Süleyman döneminde inşa edilmiş; tiftik deposu ve tabakhane olarak kullanılmış. Ankara'nın ilk özel müzesi olarak adlandırılan Çengel Han, pazartesi hariç her gün saat 10.00-17.00 saatleri arasında ziyarete açık...

Bu arada, İstanbul da yeni bir özel müzeye kavuştu: Atatürk'ün silah arkadaşlarından, Kurtuluş Savaşı'nın Kafkas Cephesi kahramanı Kâzım Karabekir'in evi, paşanın kızları ve torunları tarafından oluşturulan 'Kâzım Karabekir Paşa Vakfı' tarafından müzeye dönüştürüldü.

Paşa'nın 1928 yılında satın aldığı ve 20 yıl aralıksız oturduğu ev, Türkiye'nin cumhuriyet tarihine de ışık tutacak. Müzede, Paşa'nın Doğu Anadolu'da savaşırken kullandığı eşyaları, üniforması, çadırına düşen şarapnel parçası, silahları, pusulası, atının eyeri, hatıra fotoğrafları, bestelerini yaptığı kemanı, yazı masası ve okuduğu 2 bin 500'ü aşkın kitap bulunuyor.

Kâzım Karabekir Paşa Vakfı Müzesi, salı ve perşembe günleri, 09.30 ilâ 16.30 saatleri arasında ücretsiz olarak ziyaret edilebilecek. Adres: Hatboyu Caddesi, Kâzım Karabekir Sokak, Erenköy.

Müzeler konusunda sevindirici bir haber de, İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin uzun süredir kapalı olan bölümlerinin, geçen ay ziyarete açılmış olması... İskender Lahdi, Ağlayan Kadınlar Lahdi, Troya eserleri, 800 bin sikkelik koleksiyon ve Kadeş Antlaşması gibi paha biçilmez eserlerin sergilendiği İstanbul Arkeoloji Müzeleri; Eski Şark Eserleri, Çinili Köşk, Sayda Kral Nekropolü, Antik Çağ, Anadolu Çevre Kültürleri gibi bölümlere sahip...

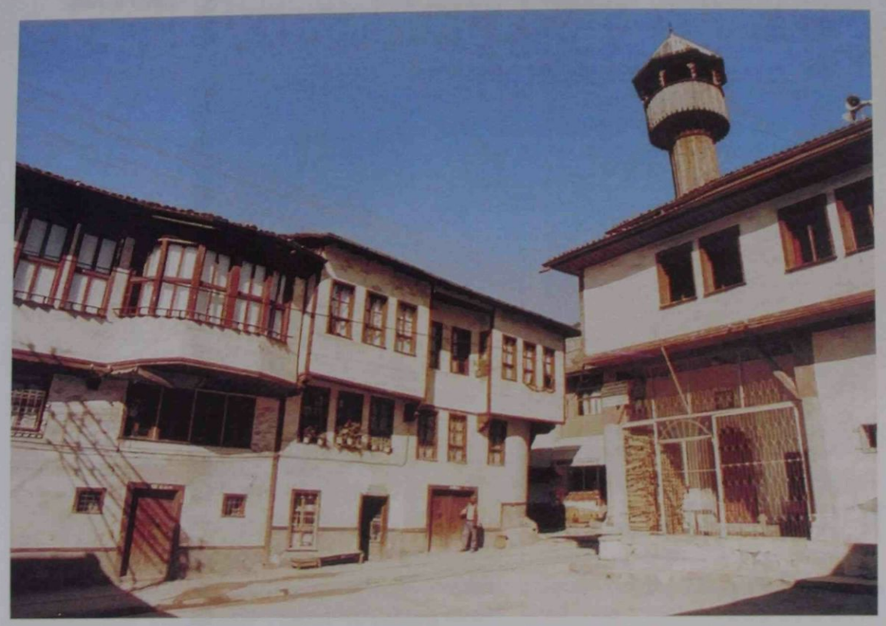
Pazartesi hariç her gün saat 09.30-17.00 arası ziyaretçilerini bekleyen müzede yıllardır depoda bekletilen ve Türkiye'nin en büyük lahdi unvanına sahip 'Sidemara Lahdi' de sergilenecek.





Kâzım Karabekir Paşa, Kurtuluş Savaşı günlerinde (sol üstte). İstanbul Arkeoloji Müzeleri'de yer alan İskender Lahdi (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Tokat'ın kapı tokmakları

Tokat evlerinin kapı tokmakları, ev sahibinin ekonomik durumunu, mesleğini, zevkini, medenî durumunu ve sosyal statüsünü yansıtan ayrıntılarla doludur.

MUTLU ÖZGEN

Geçmişin zarif edası ve ince zevki Tokat'taki konut kapılarına ve kapı tokmaklarına yansımıştır. Birbirinden ilginç formlarıyla kapıların gerdanlığını ve küpesini oluşturan tokmaklar; hem içerdikleri mesajlarla hem yapılış nedenleriyle hem de sosyal yaşamdaki işlevleriyle misafirle ev sahibi arasında 'iletişime' dayalı bir bağ kurmaktadır.

Tokat'ta konut kapılarını süsleyen tokmakların tamamı sipariş yoluyla yapılmıştır.

Tokat'ta özel istek üzerine yapılan tokmakların çizimini ve ince işçiliğini kuyumcular; dökümünü ise, demirciler yapar. Demirciye ya da kuyumcuya tokmak siparişini de, evin en yaşlı kişisi verir. Ekonomik durumu yerinde olan ailelerin kapılarını, dökümden yapılmış -özellikle de demir ya da pirinçten- tokmaklar süslerken *(fotoğraf 1-2)*; orta halli ailelerin kapıları, 'Şak Şak' adı verilen, sacdan yapılmış kapı halkalarıyla bezenmiştir *(fotoğraf 3)*.

Konut kapılarının tokmaklarında kullanılan demir 'kutsallığı'; pirinç ise, 'maddî gücü' ve 'sosyal statüyü ifade etmektedir.

Konut kapılarının üzerinde bulunan 'el biçimli' tokmaklar gerek süslemeleriyle, gerekse işlevsel boyutlarıyla Tokat'ta kuyumculuk mesleğini icra eden aileleri temsil etmektedirler.

Söz konusu tokmaklar kuyumculuğun 'ince bir işçiliğe' ve 'zerafete' dayalı bir meslek olduğunu göstermek amacıyla, 'kadın eli' biçiminde yapılmıştır. Dantelli kumaş parçası şeklinde, tokmağın bilek kısmına işlenen motif, kuyumculuğun zerafetini, bilek üzerine işlenen saat ile orta parmak üzerine yerleştirilen yüzük ise, bu mesleğin inceliğini vurgulamaktadır *(fotoğraf 4)*.



Tokat'ta sıhhiyeci (doktor) olarak tanınan aileler ise, hem meslekleri-

Bilindiği gibi, çağlar boyunca tüm toplumlarda, sağlığın ve keskin zekânın simgesi olan yılan, aynı zamanda eski Yunan mitolojisindeki sağlık tanrısı Asklepios'un da simgesidir.

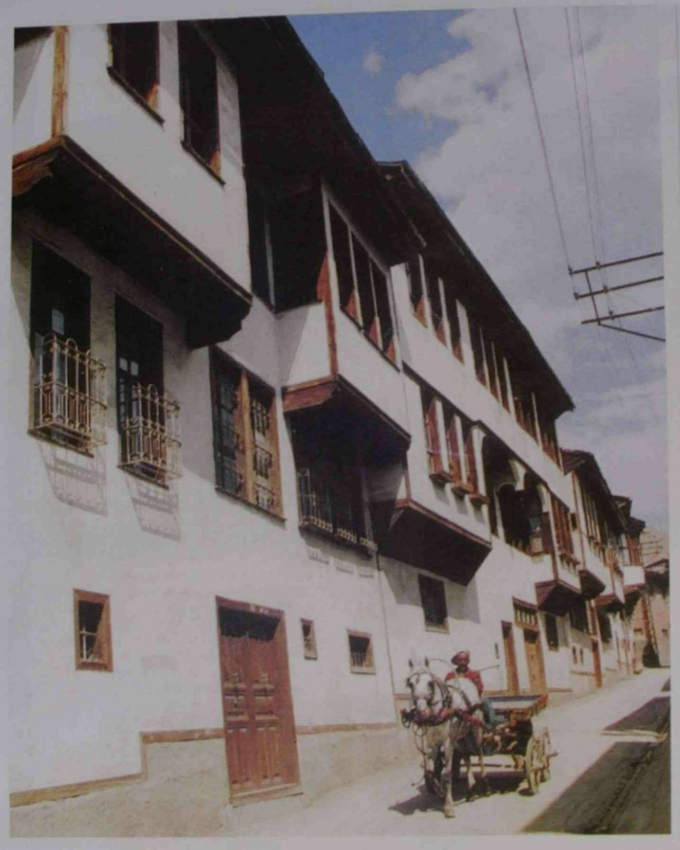
Tokat'ta hayvancılıkla uğraşan aileler, geniş sürülere sahip olduklarını göstermek amacıyla, konut kapılarında 'koç başı' biçiminde yapılmış tokmaklara yer vermişlerdir *(fotoğraf 5)*.

Dokumacılıkla uğraşan ailelerin kapılarında ise, 'eli belinde' kilim motifinden esinlenerek yapılmış tokmaklar yer alır *(fotoğraf 6)*. Eli belinde motifiyle aynı ismi taşıyan tokmaklardan; tutacak kısımlarında 'baklava motifi' bulunanlar, öteden beri Tokat'ta dokumacılık yapan aileleri temsil ederken *(fotoğraf 7)*, tutacak kısımlarında motif bulunmayan tokmaklar da,

Dokumacılıkla uğraşan ailelerin kapılarında yer alan tokmaklarda kullanılmış 'eli belinde' kilim motifi (solda).

Bey Sokağı civarında yer alan eski Tokat evleri (üstte).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Tokat'ın merkezinde, Bey Sokağı'nda sıralanan eski evler: Bunlardan soldan ikinci, 'Sivaslı icracı Bekir Efendi Evi'dir (sağda). Şer güçlerinden korunmanın sembolü olan Mühr-ü Süleyman'dan esinlenerek yapılmış bir tokmak (en sağda).



dokumacılık mesleğiyle Seferberlik zamanında tanışan aileleri temsil etmektedir.

Söz konusu tokmakların tutacak kısımları bu ailelerin dokumacılık mesleğini sonradan öğrendiklerini vurgulamak amacıyla boş bırakılmıştır.

Tokat'ta ev sahibinin medenî durumu hakkında bilgi veren tokmaklara da rastlamak mümkündür. Bunlar arasında, belki de en ilginç olanı, üzerinde 'yara izi' bulunan 'el biçimli' tokmaklardır.

Tokmağın üzerine işlenen yara izi, tokmağın bulunduğu konutta "dul bir kadının" varlığını simgelemektedir.

Üzerinde yara izi bulunan tokmaklar daha çok Tokat'ın Yahudi Mahallesi ve Sulusokak gibi geçmişte gayrimüslim ailelerinin sıkça bulunduğu yerleşim birimlerinde karşımıza çıkmaktadır.

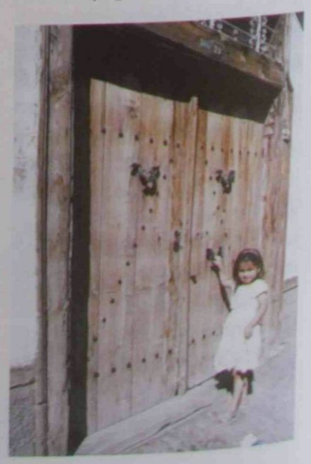
Tokat'ta hem eski Türk törelerini yaşatmak hem de kapılara sanatsal bir görünüm kazandırmak amacıyla, tokmaklara eski Türk törelerine ait tılsımlı semboller de işlenmiştir.

Bu davranışla, "eve gelen kişinin tokmaklardaki totemik-şamanik simgelere dokunması sağlanarak; geldiği eve kötülük etmemesi" amaçlanmıştır. Tokmaklara işlenen tılsımlı sembollerin başında 'el' ve 'Mühr-ü Süleyman' gelmektedir.

Bunlardan 'el' biçimli tokmakların Türk-İslâm kültüründeki 'dahalet' inancıyla doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. 'Dahalet' inancına göre, "Eline dokunduğun kişi senin kan düşmanın da olsa, sana kötülük edemez"...

Tokat'ta ev sahibinin elinin temsil edildiği el biçimli tokmaklarla, "Eve gelen kişi ev sahibini elini tutmuştur; artık ondan ne bu eve ne de bu ev halkına kötülük gelmez" şeklindeki anlayış yansıtılır..

Anadolu'da tabiat üstü güçlere sahip olma arzusuyla, gücünü Allah'tan aldığına inanılan ve bu nedenle, her dönem şer güçlerinden korunmanın yegane sembolü olan



Dokumacılık mesleğiyle Seferberlik döneminde tanışmış aileleri temsil eden tokmak (altta). 'Sivaslı icracı Bekir Efendi Evi'nin kapısındaki üçlü tokmak (sağ altta).



T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE ve MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

Mühr-ü Süleyman'a tokmaklarda, "Ev sahibini ev yaşamında hikmetli kılmak" amacıyla yer verilmiştir.

Kapı tokmakları da birer 'mahremiyet simgesi' olarak, geleneksel Türk mimarisindeki yerlerini alırlar.

Tokat'taki kapılara cinsiyet, mahremiyet ve sosyal hiyerarşi esasına göre monte edilen üçlü tokmaklardan, sağ kanat üzerinde yer alan, erkeğe; sol kanat üzerinde yer alan, kadına ve sağ kanadın alt kısmında bulunan tokmak ise, 'el ulağı' adı verilen ve evden eve mesaj götürüp getiren çocuklara aittir.

Bu tokmakları önemli kılan asıl nokta ise, çıkardıkları seslerdir.

Döküm ustalarının hünerli ellerinde değişik tınılarda ses çıkartacak biçimde imal edilen tokmaklar, biçim olarak aynı olsalar da, çıkardıkları tını bakımından farklıdırlar.

Bunlardan, kapının sağ kanadının üzerinde yer alan tokmak, biçim olarak büyük ve ses olarak tok; sol kanat üzerinde yer alan tokmak, biçim olarak daha küçük, ses olarak da daha ince; sağ kanadın alt kısmında yer alan tokmak ise, biçim olarak en küçük, ses olarak da en tiz sese sahiptir.

Üçlü tokmakların kapılara monte ediliş biçimlerini sosyal hiyerarşi açısından incelediğimizde, kadının erkek karşısındaki statüsünü vurgulayan bir dizayn anlayışı karşımıza çıkmaktadır.

Tokat'ta üzerinde üç tokmak bulunan kapıların sağ kanadı üzerinde, 'erkeğe ait' tokmak bulunurken; sol kanat üzerinde yer alan ve 'kadına ait' sayılan tokmak ise, biraz aşağıda ve ilk tokmağın solunda yer almaktadır.

Kapılarda karşımıza çıkan bu düzen, Tokat'taki geleneksel Türk aile yapısının bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Geleneksel Türk aile yapısının İslâmî öğelerle şekillenmesi sonucu ortaya çıkan ataerkil aile düzeni, Tokat'taki üçlü tokmakların kapılara monte ediliş biçimlerinde de etkili olmuştur.

Öyle ki; üçlü tokmak düzeninde yer alan kadına ait tokmağın erkeğe ait olana göre daha aşağıda, biraz da sağında yer alması bize, sokakta erkeğinin sağından biraz da arkasından yürüyen Anadolu kadınının durumunu anımsatmaktadır!..



Niksar ilçesinde eski bir Tokat evi (solda). Tokat'taki geleneksel Türk aile yapısı, kapı tokmaklarının kanatlara yerleştirilme biçiminde bile kendini gösterir (sol altta).





http://groups.google.com/group/merakediyorum

Mersin geleceğini tarihte arıyor

Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ve araştırma birimi, 'Akdeniz Kent Araştırmaları Merkezi' işbirliğinde, Mersin'in kültür envanterini çıkarıyor.





Mersin Kültür Envanteri çalışması çerçevesinde yer alan tescil edilmiş eski evler (üstte, sağ üstte ve sağda).

HEDİYE EROĞLU

Mersin, geleceğini geçmişin tarihsel ışığı ile aydınlatmak için harekete geçti.

Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ve araştırma birimi, 'Akdeniz Kent Araştırmaları Merkezi' işbirliğinde, Mersin'in kültür envanterini çıkarıyor.

Bu kapsamda şehir plancıları, mimarlar ile öğretim üyeleri, bir proje ekip oluşturdular ve Mersin Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Fonu tarafından sağlanan maddî destekle, şehir merkezinden başlayarak, bir kültür envanteri oluşturma projesine, 1 Nisan 2003 tarihinde başlanıldı.

İşte bu çerçevede, önce bir belge ve bilgi toplama dönemine girildi.

İkinci aşama arazi çalışmasının başlatılmasıydı. Eldeki mevcut haritalar ve çekilen fotoğraflarla, binaların durumu tespit edildi. Bu materyaller, harita üzerinde işaretlendi ve bilgisayar ortamında bir kayıt sistemi oluşturuldu.



Tüm bu çalışmalar sonucunda ise, "Mersin Kültür Envanteri / Kentsel Kültür Varlıkları Belgeleme Projesi-1 Kitabı' yayımlandı. Alan çalışmasına geçildiği dönemde de, öncelikli olarak, kent merkezinde başlanılan belgeleme çalışmasının ileride ilçe merkezlerine de kaydırılması; hem alansal olarak genişletilmesi, hem de mekân verilerinin yanı sıra, araştırma alanının sosyal ve kültürel doku ile zenginleştirilmesi hedeflendi.

Böylece Mersin kent merkezinin farklı alanlarında, Kültür Bakanlığı Anıtlar Yüksek Kurulu'nca tescillenmiş 129 yapı ile 2 çeşme ve 1 anıt belirlendi.

Mersin Üniversitesi Rektör Yardımcısı, Mimarlık Fakültesi Dekanı ve Proje Yürütücüsü Prof. Dr. Tamer Gök, bu projenin özellikle üç açıdan önem taşıdığını belirtiyor:



"Bir: Kentsel kültür varlıklarımızın belgelenmesi yolundaki kurumsal, kişisel her türlü çalışmayı derleme amacını gütmesi."

"İki: Bugüne dek yapılanların yanı sıra, proje ekibince yürütülen alan araştırmaları sonucu elde edilmiş her türlü yazılı, çizili ve görsel malzemenin tümünün sayısal ortama aktarılması."

"Üç: Projenin yalnızca mekân verileriyle sınırlı kalmayarak, kenti yaşamış tanıklıklarla şehrin ortak belleğinin oluşturulması çabasıdır."

Mersin Üniversitesi Akdeniz Kent Araştırmaları Merkezi'nden uzman Tülin Selvi Ünlü ise, projenin önemini ve kente neler kazandıracağını şöyle açıklıyor: "Türkiye'de, son yıllarda envanter çalışmalarının yaygınlaştığı ve hız kazandığı görülüyor. Yaklaşık 5 yıl önce Türkiye Bilimler Akademisi'nce (TÜBA) başlatılan 'Türkiye Kültür Sektörü



Prof. Dr. Tamer Gök

(TÜKSEK) Projesi' ile tüm bu çalışmaların ülke genelinde ortak bir bilgi havuzunda toplanmasına başlandı. Bunun için belli aralıklarla atölye çalışmaları düzenleniyor ve biz de Mersin Üniversitesi olarak, zaman zaman bu atölye çalışmalarına katılıyoruz."

Projede de bu çalışmalardaki ortak dile ve yönteme aykırı olmayan ancak kentin kendine özgülüğünü de göz önünde bulunduran bir metodoloji izlemeye gayret ettiklerini vurgulayan Tülin Selvi Ünlü, "Çalışmanın bir önemi de buradan kaynaklanıyor" diyerek şunları ekliyor:



Tülin Selvi Ünlü

"Bir diğer nokta ise, verilerin sayısal ortama aktarılmış olması ve bu nedenle de örneğin, çalışmanın 5 ya da 10 yıl gibi belli aralıklarla tekrarlanması halinde, yapıların durumlarının, alandaki dönüşüm ve değişimlerin güncellenebilmesi..."

Ünlü, projenin sağlayabileceği en önemli yararın da, alana ilişkin yapılacak koruma, yenileme, sağlıklılaştırma müdahaleleri için bir altlık oluşturması olduğunu da vurguluyor. ■

KISA...KISA

Ege'de dört batık

Dokuz Eylül Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Teknoloji Enstitüsü'nün araştırmalarında, Çeşme'nin Gerence Körfezi ve Alaçatı arasında, dört tarihî batık bulundu. TÜBİTAK, Dokuz Eylül Üniversitesi Araştırma Fonu, Deniz Bilimleri ve Teknoloji Enstitüsü ve Deniz Ticaret Odası tarafından desteklenen proje, TRT televizyonu tarafından da belgesele dönüştürülüyor.

Noel Baba Kilisesi

Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Yıldız Ötiken başkanlığındaki Noel Baba Kilisesi kazı çalışmaları, bu sezon beş hafta sürdü. Antalya'nın Demre ilçesindeki dünyaca ünlü bu ören yerinde, tam 17 yıldır devam eden kazıların bu yılki bölümünün oldukça verimli geçtiğini vurgulayan Prof. Dr. Ötiken, "Bu yıl Noel Baba'nın mucizelerini anlatan duvar resimleri gösterime açıldı" dedi.



50 bin yazma eser

İstanbul'daki Süleymaniye Kütüphanesi'nin müdürü Nevzat Kaya, yazma eserleri korumak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla, dijital ortama aktarmaya başladıklarını belirterek, bugüne kadar 161 bin 235 yazma eserden 50 bininin dijital ortama geçirildiğini bildirdi. Bu çalışma 2006'nın ortalarına kadar tamamlanacak.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Osmanlı'nın İran seferleri

ERHAN AFYONCU

1. Osmanlı-Safevi çatışması nasıl gelişti?
2. Safevilerin taht kavgası nasıl başladı?
3. 1578'deki savaş nasıl patlak verdi?
4. Savaşların ilk dönemi nasıl geçti?
5. Osmanlı fethettiği bölgede neler yaptı?
6. Şah Abbas savaşa nasıl hazırlandı?
7. Savaşların ikinci döneminde neler oldu?
8. İran ile Osmanlı ilişkileri neden bozuldu?
9. Şah Abbas, Bağdat'ı nasıl ele geçirdi?
10. IV. Murad döneminde neler oldu?

İlk Osmanlı-Safevi karşılaşması, 1514'te Çaldıran Ovası'nda yaşanır. İran ile Osmanlı arasında, kısa fasılalarla devam edecek olan 61 yıllık savaş durumu ise, 1578'de başlar...



Şehnâme-i Selim Han'dan bir minyatür detayı: Sultan II. Selim Safevi elçisini huzura kabul ediyor (sağ üstte). Bir 19. Yüzyıl çiziminde, Çaldıran Meydan Muharebesi (sağda).

1 Osmanlı-Safevi çatışması nasıl gelişti?

İran'da 16. Yüzyıl başlarında, Safevi İmparatorluğu'nun tarih sahnesine çıkması ve batıdaki Osmanlı topraklarına yönelmesi sonrasındaki ilk Osmanlı-Safevi karşılaşması, 1514'te Çaldıran Ovası'nda yaşanır.

Muharebeyi Osmanlı kazanır. Ancak ne kazanan, ne de kaybeden taraf için tam bir sonuç ortaya çıkmaz. Sonraki dönemde ise, iki devletin asıl mücadele sahası, kuzeyde, özellikle Gürcülerle meskûn Kafkaslar, güneyde ise, zengin Mezopotamya Ovası olacaktır.

Yavuz Sultan Selim, ikinci bir seferle Safevileri yok etmek isterse de, ömrü buna vefa etmez. Kanunî Sultan Süleyman ise, 1534-1536 Irakeyn Seferi ile, başta Bağdat olmak üzere, Kuzey ve Orta Irak'ı; 1548-1549'da da Van ve Urmiye gölleri arasındaki bölgeyi; 1553-1555'te ise, Kars ile Arpaçay'a kadar uzanan sahayı Osmanlı topraklarına katar. 1555'teki Amasya Anlaşması ile, iki devlet arasında belirlenen sınır, Gürcistan'ı ikiye bölen dağ sıralarını aşıp, Zağanos Dağı'nın batı eteklerinden İran Körfezi'ne ulaşır.

2 Safevilerin taht kavgası nasıl başladı?

İran'ı uzun süre yöneten Şah Tahmasb'ın, saltanatının sonlarına doğru ağır bir hastalığa yakalanması üzerine, kimin şah olacağı, emirler ve hanedan mensupları arasında rekabete yol açar.



Şah Tahmasb'ın 1576'da ölmesiyle bu durum, fiilî bir mücadeleye dönüşür. Gürcülerin ve ülkede büyük nüfuz sahibi Ustacalu oymağının desteğiyle tahta çıkan Haydar Mirza, daha ertesi gün öldürülür.

Tahmasp'ın oğullarından İsmail Mirza, başta Türkmen ve Rumlu oymakları olmak üzere, İran'daki diğer oymakların ve Çerkeslerin desteğiyle, kapatıldığı Kahkaha (Alamut) Kalesi'nden çıkartılıp 'Şah II. İsmail' adıyla Safevi tahtına oturtulur.

II. İsmail, ülkede otoritesini tesis etmek adına, ileri gelen bazı emirleri ve gözleri görmeyen kardeşi Muhammed Hudabende ile onun oğulları dışında kalan bütün hanedan mensuplarını katlettirir. Kendisi de 1578'de, yuttuğu aşırı dozdaki afyonun etkisiyle ölür.



3 1578'deki savaş nasıl patlak verdi?

Osmanlı-İran Savaşı 1578'de başlar. Bekir Kütükoğlu, Şah II. İsmail'in, Anadolu halkı ve huduttaki beyler arasında tahriklerde bulunarak Osmanlı sınır güvenliğini tehlikeye düşürdüğünü belirtir. İran'ın, riayeti müddetince geçerli olmak şartıyla imzalanan barış anlaşmasını ihlal edip, Osmanlı'yı meşru müdafaa durumunda bıraktığını, bu nedenle savaşın birinci derece sorumlusunun Şah II. İsmail olduğunu öne sürer.



Faruk Sümer ise, Şah İsmail'in, barışı bozacak ve bunun mesuliyetine katlanacak bir durumda bulunmadığını; buna karşılık, İran'da yaşanan buhranı her zaman ele geçmez bir fırsat olarak gören III. Murad'ın birtakım bahanelerle savaşı başlattığını söyler.

Van Beylerbeyi'nin İran'ın mevcut durumundan yararlanılmasına yönelik haberleri, Safevileri doğudan sıkıştırabilecek Sünni Özbekler ile ittifak arayışları, Kafkaslar'da İran hâkimiyetine karşı isyan eden Sünni Şirvan halkının İstanbul'dan yardım istemesi gibi nedenler, Divan-ı Hümayun'da Osmanlı'nın savaş kararı almasına yol açar.

II. Selim'in saltanatı döneminde İstanbul'a yerleşen Lala Mustafa Paşa, Koca Sinan Paşa gibi yeni iktidar odakları-

Selimnâme'den bir minyatürde, Yavuz Sultan Selim'in ordusu ile, Safevi kuvvetlerinin karşılaşması (solda). Bir 18. Yüzyıl çiziminde Kafkas tipleri (en solda). 19. Yüzyıl yapımı bir madalyonda Yavuz Sultan Selim (sol altta).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Ricaut'nun Almanca baskısındaki bir gravürde, Çıldır Muharebesi (sağda). Macar kaynaklı bir desende Koca Sinan Paşa (sağda, ortada).

nın, artık hayli yaşlanan ve yıpratılan veziriazam Sokollu Mehmed Paşa'ya karşı yürüttükleri mücadele de bu kararın alınmasında etkili olur.

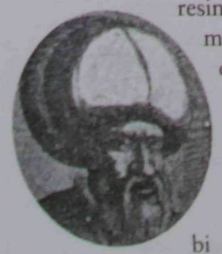
4 Savaşların ilk dönemi nasıl geçti?

Seferin yönü, İran'a tâbi Kafkaslar olarak belirlenir. Bu seçimde, orduyu Hıristiyan Gürcü prensliklerine karşı gaza-ganimet duygusu ile şevke getirme fikri ve lojistik desteğin kolay temini endişesi yatar.



Batı kaynaklı bir 19. Yüzyıl çiziminde, bir eyalet beylerbeyinin bölgesini teftişi (en sağda).

Savaşın komutası 'Kıbrıs Fatihi' Lala Mustafa Paşa'ya verilir. 1578'de Çıldır'da, Özdemiroğlu Osman Paşa'nın gayretleriyle Tokmak Han idaresindeki İran ordusunun mağlup edilmesi, Gürcistan kapılarını açar... İran ordusunu mağlup eden Lala Mustafa Paşa, Şirvan'a girer.



Ferhad Paşa (üstte). Matrakçı Nasûh'un 'Diyarbakır' minyatüründen bir detay (sağda).

Derbend, Bakü gibi önemli şehirler Osmanlı topraklarına katılır. Kışın yaklaşması üzerine Mustafa Paşa, Erzurum'a çekilince, İran ve Gürcü birlikleri saldırıya geçer.

Lala Mustafa Paşa, Erzurum'da iken serdarlıktan azledildiğini öğrenir ve İstanbul'a çağrılır. 1580'de İran serdarlığına tayin edilen 'Yemen Fatihi' Koca Sinan Paşa, yeni bir sefer düzenlemek yerine, hudut kalelerini tamir ettirir ve Gürcüler arasındaki huzursuzlukları ortadan kaldırmaya çalışır. 1581'de o da azledilerek İstanbul'a çağrılır.

Bu tarihlerde şiddetlenen Safevi saldırıları karşısında, Osmanlı'nın Kafkaslar'da tutunabilmesi, ancak Özdemiroğlu Osman Paşa'nın üstün gayretleriyle mümkün olur. İran serdarlığına tayin edilen Ferhad Paşa ise, mücadeleyi devam ettirir.

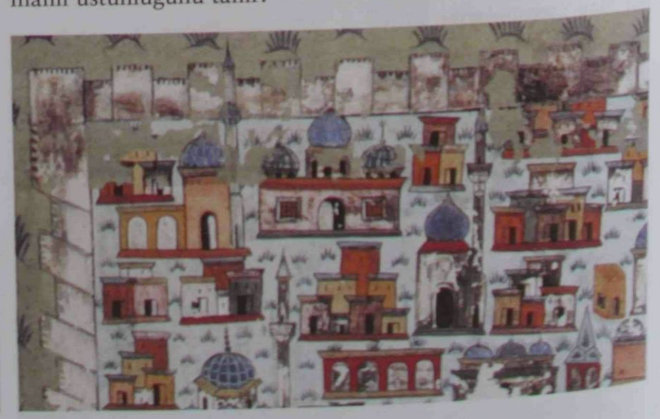
İran tahtına 1587'de I. Abbas'ın geçmesi de, savaşın kaderini değiştirmeye yetmez. Şah Abbas barış ister. 1590'da İstanbul'da imzalanan Ferhat Paşa Anlaşması ile İran, Osmanlı üstünlüğünü tanır.

5 Osmanlı fethettiği bölgede neler yaptı?

Kafkasya harekâtı ile Hazar kıyılarına kadar ulaşan Osmanlı, bu yeni bölgede sağlam bir şekilde yerleşmeye çalıştı. Bundan önceki savaşlarda Osmanlı, özellikle Doğu Anadolu taraflarında fethedilen sahalarda kalıcı davranmamış ve iskâna önem vermemişti.

Bu yeni dönemde, hâkimiyet altına alınan bölgelerde, stratejik öneme sahip yerler, çeşitli beylerbeyiliklere ve sancaklara bölünerek, doğrudan doğruya İstanbul'dan tayin edilen görevliler tarafından yönetildi.





Bölgedeki mevcut kaleler tamir edilerek, buralara yeniçeri, sipahi, azeb, gönüllü gibi ulufeli muhafaza birlikleri yerleştirildi.

İlk dönemlerde bölgenin gelirleri savunma giderlerini dahi karşılamakta yetersiz kaldığı için, devlet bu ihtiyacı Diyarbakır, Halep, Erzurum, Sivas gibi şehirlerin vergilerinden karşılamaya çalıştı.

Bütün bu gayretlere rağmen Osmanlı hâkimiyeti, bölgenin Şiî halkı tarafından benimsenmedi.

6 Şah Abbas savaşa nasıl hazırlandı?

Osmanlı'nın İran savaşlarındaki en büyük talihsizliği, karşısında, Safevi İran'ını gerçek anlamda bir imparatorluk haline getiren ve yaptıklarıyla 'Büyük' sıfatını hak eden Şah Abbas gibi muktedir bir hükümdarın bulunmasıdır.

Şah Abbas, tahta çıktıktan sonra, ilk olarak Osmanlı ile anlaşma imzalayıp İran'ın kuzeybatı eyaletlerindeki hâkimiyetinden vazgeçti. Sonra da, bazı askerî ve idarî düzenlemelerle ülkesinin gücünü artırmaya çalıştı.

Şah Abbas, 1598'de Özbek hükümdarı Abdullah Han'ın ölmesinden sonra Horasan bölgesini tekrar ele geçirdi. Avrupalı devletlerle de ilişkiler kuran Safevi hükümdarı, 1603-1629 arasında, ülkesini dünya ticaretinin merkezlerinden birisi haline getirmeye ve Osmanlı'yı ekonomik açıdan çökertmeye uğraştı.



Lala Mustafa Paşa ve komutanlar, Şirvan'a doğru sefere çıkarlarken, erzak bitince, ordu yiyecek satın alır (solda; Nusretnâme'den). İran Şahı I. Abbas (altta).

7 Savaşların ikinci döneminde neler oldu?

Antlaşmayı bozarak, 1603'te Tebriz'e giren Şah Abbas kısa sürede Şirvan, Revan, Gence, Derbend, Nahcıvan gibi merkezleri ele geçirip, Anadolu kapılarına dayandı.



Sultan I. Ahmed, 1604'te veziriazam Malkoç Ali Paşa'yı Avusturya üzerine, Çağalazâde Sinan Paşa'yı İran tarafına gönderdi.

Çağalazâde Sinan Paşa, yol boyunca Celalîleri itaat altına almaya çalışarak ilerledi. İran sınırına ulaştığında, Akçakale'de hazırlıksız bir şekilde bulunan Şah Abbas'ın üzerine yürümek yerine, Karakaş Paşa'nın gelmesini bekleyerek zaman kaybetti. İranlılar da, geri çekildiler.

Serdar Sinan Paşa, sefer mevsiminin geçmesi üzerine orduyu kışlaklara dağıtıp, kendisi de Van kışlağına çekildi. Ancak İran'ın kışa rağmen Van'a saldırması üzerine ka-

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Münif Fehim'in çizgileriyle Celali isyancıları (sağda). Topkapı Sarayı'nda IV. Murad'ın (sağ sayfada, ortada) yaptırdığı Revan Köşkü (sağ sayfada, üstte). Nusretnâme'den bir minyatür detayında, Kars'ın Osmanlı eliyle onarımı (sağ altta).

rargâhını Erzurum'a taşıdı.

1605'te Tebriz üzerine yürüdüyse de Urmiye Gölü yakınlarında Şah Abbas'ın komuta ettiği İran ordusu karşısında mağlup olup Diyarbakır'a çekildi ve burada hastalanıp öldü.

I. Ahmed, bu kez Lala Mehmed Paşa'yı İran meselesini halletmekle görevlendirdi.

Veziriazam Lala Mehmed Paşa, Avusturya ile başlayan barış görüşmelerini bir neticeye bağlayıp daha sonra İran tarafına gitmek istedi.

Ancak I. Ahmed'in kendisini ölümle tehdit etmesi üzerine, Lala Mehmed Paşa, çaresiz emre itaat etti; fakat daha Üsküdar'da iken kederinden öldü. Bu hadiseden sonra Osmanlı, İran savaşlarını 1610'a kadar, beş yıl serdarsız sürdürdü.

Bu süre zarfında İran üzerine düzenlenen Osmanlı seferleri Celalî tenkilinden öteye gidemedi.



Nihayet 20 Kasım 1612'de iki devlet arasında antlaşma imzalandı.

Osmanlı, Şah Abbas'ın yıllık 200 yük ipek ödemesi koşuluyla, savaşta ele geçirdiği yerlerdeki hâkimiyetini tanıyıp, 1555'teki sınırlara çekildi.



Bir 19. Yüzyıl tablosunda I. Ahmed (sağ üstte). Matrakçı Nasûh'un 'Bağdat' minyatüründen bir ayrıntı (sağda). IV. Murad'ı Revan Kalesi önlerinde canlandıran bir 19. Yüzyıl çizimi (en sağda).

8 İran ile Osmanlı ilişkileri neden bozuldu?

İran ile Osmanlı ilişkileri, Şah Abbas'ın 1615'ten itibaren Nasuh Paşa Antlaşması'nın şartlarına uymaması nedeniyle tekrar bozuldu ve iki devlet arasında yeni bir savaş başladı.

1612 Antlaşması'nı Nasuh Paşa'nın ısrarlarıyla kabul etmiş olan I. Ahmed, Öküz Mehmed Paşa'yı İran serdarı tayin etti. Mehmed Paşa, Revan'ı kuşattıysa da alamadı.

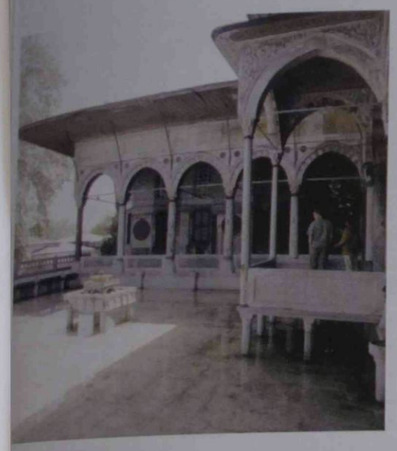
Bu sırada Nahcıvan'da bekleyen Şah Abbas, senelik



200 yük ipeğin 100 yüke indirilmesi şartıyla, Mehmed Paşa ile antlaşma yaptı. I. Ahmed yapılan anlaşmayı kabul etmediği gibi, Mehmed Paşa'yı da azledip veziriazamlığa ve İran serdarlığına Halil Paşa'yı tayin etti.

Ama I. Ahmed hastalığı nedeniyle vefat edince, yerine kardeşi 'Deli' Mustafa geçti.





Şah Abbas'ın 1618'de barış istemesi üzerine de, 200 yük ipek, 100 yük kumaşa indirilerek, Nasuh Paşa Antlaşması küçük tadillerle yenilendi.

9 Şah Abbas, Bağdat'ı nasıl ele geçirdi?

İstanbul'da II. Osman'ın katledilmesiyle başlayan kargaşa ve Anadolu'daki bazı paşaların Abaza Mehmed Paşa liderliğinde merkeze karşı ayaklanması, Şah Abbas'ın batı komşusuna yönelik emellerini gerçekleştirmesi için bulunmaz bir fırsattı.

Şah Abbas, fırsattan istifade ederek 1624'te Bağdat'ı ele geçirdi. İranlılar, şehirdeki Sünni ahalinin büyük bölümünü kılıçtan geçirdi ve Ebu Hanife ile Abdülkadir Geylani'nin türbelerini tahrip ettiler.

Bağdat ile birlikte Necef ve Kerbela gibi mukaddes Şiî mekânları da Safevi hâkimiyetine girdi.

Hafız Ahmed Paşa, 1625-1626 arasında Bağdad'ı muhasara etti, fakat Şah Abbas'ın yardıma gelmesi ve Osmanlı ordusunda çıkan isyan nedeniyle geri çekilmek zorunda kaldı.

10 IV. Murad döneminde neler oldu?

Osmanlı, ancak IV. Murad'ın 1632'den itibaren İstanbul'da otoriteyi sağlamasının ardından, İran meselesine ciddi biçimde yönelebildi.



1634'te Lehistan'la barış yapan IV. Murad, Avrupa'daki Otuzyıl Savaşları (1618-1648) nedeniyle batı sınırlarından emin bir şekilde, İran savaşının hazırlıklarına başladı.

Bizzat sultanın komutasındaki bir Osmanlı ordusu 1635'te İstanbul'dan ayrıldı. Önce Azerbaycan taraflarına girilip Revan fethedildi. Osmanlı ordusu kısa süre sonra Tebriz'e girdi.

1628'de ölen Şah Abbas'ın yerine geçen Şah Safi, IV. Murad'ın karşısına çıkmadı; padişah da İstanbul'a döndü ve bu zaferin anısına, Topkapı Sarayı'nda Revan Köşkü'nü yaptırdı.

İran, 1636'da saldırıya geçip Revan'ı geri aldı. Diyarbakır'da bulunan Tabanıyassı Mehmed Paşa, Revan'ın yardımına gidemediği için azledilerek veziriazamlığa Bayram Paşa tayin edildi.

Fakat Osmanlı için öncelikli mesele, Bağdat'ın kurtarılması idi. IV. Murad, 1638'de Bayram Paşa'yı önden gönderip hemen arkasından kendisi de Bağdat tarafına yöneldi.

Yolda Bayram Paşa vefat edince Tayyar Mehmed Paşa veziriazam tayin edildi. Bağdat, 15 Kasım ile 24 Aralık arasında Osmanlı ordusu tarafından muhasara edildi.

Tayyar Mehmed Paşa, elinde kılıcı, bizzat saldırıya geçtiği sırada alnına isabet eden bir kurşunla şehit düştü. Veziriazamlığa getirilen Kemankeş Kara Mustafa Paşa'nın idaresinde, Osmanlı saldırısı devam ederken, İran, Bağdat'ı Osmanlı'ya teslim etti.

1639'da Kasr-ı Şirin'de yapılan barış antlaşması Osmanlı-İran sınırını belirledi.

Osmanlı, Safevilerin Azerbaycan'daki kazançlarını kabul ederken, Safeviler de Bağdat, Şehrizor, Van ve Kars'daki Osmanlı hâkimiyetini tanıdılar.

Böylece İran ile Osmanlı arasında, 1578'den beri kısa fasılalarla devam edegelen 61 yıllık savaş durumu sona ermiş oldu. ■



BİBLİYOGRAFYA

- Feridun Emecen, "Kuruluş'tan Küçük Kaynarca'ya", Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, I, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul 1994
- İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, III, İstanbul 1972
- Bekir Kütükoğlu, Osmanlı-İran Siyâsî Münasebetleri (1578–1612), İstanbul 1993
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, III/1, Ankara 1995
- Halil İnalcık, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1300-1600), I, çev. Halil Berktay, İstanbul 2000
- Donald Edgar Pitcher, Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası, çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul 1999, s.147–177
- Nicolae Jorga, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, III, çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005
- Faruk Sümer, Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Ankara 1999
- Faruk Sümer, "Abbas I", TDV İslâm Ansiklopedisi, I, s.17–19
- Ömer İşbilir, XVII. Yüzyıl Başlarında Şark Seferlerinin İaşe, İkmal ve Lojistik Meseleleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1997

http://groups.google.com/group/merakediyorum

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE ve MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ
ATATÜRK KİTAP

Papa II. Urbanus'un Clermont Konsili

Haçlı saldırısına ilk çağrı

1095 yılında, 18-28 Kasım tarihleri arasında yapılan Clermont Konsili'nde Papa II. Urbanus, Haçlı Seferleri'ni başlatan çağrısında neler söyledi?.. O günler Avrupa toplumlarını nasıl etkiledi? Onları nasıl harekete geçirdi?

BİRSEL KÜÇÜKSİPAHİOĞLU

Batı Avrupa dünyasının, Türkleri Anadolu'dan atmak ve Anadolu ile birlikte Ortadoğu'yu ele geçirmek için başlattığı harekete, 'Haçlı Seferleri' adı verilir.

Bu hareket ilk kez, Papa II. Urbanus'un Clermont'da yaptığı çağrı ile fiilen başlamış ve bunun bıraktığı etki sonucunda, Batılı milletler, Türkleri geldikleri yerlere geri sürmek için, kitleler halinde Doğu'ya doğru harekete geçmişlerdir.

Aslında Papa'nın 'Clermont Konsili' ile resmileştirdiği bu Haçlı çağrısından çok daha öncelerı, Batı dünyası endişe ve nefret içerisinde Türkleri izlemekte ve onların,





VII. Mikhail'in (1071-1078) Türklere karşı birdenbire Batı'dan ücretli asker talebi, o zamana kadar beklenti içinde olan Avrupa için, bulunmaz bir fırsat oldu.

Bu esnada Papalık tahtında bulunan VII. Gregorius (1073-1085), Bizans'ın isteğine olumlu yaklaşmışsa da ölümü buna imkân vermemişti.



1088-1099 yılları arasında Papa olan II. Urbanus da, şüphesiz aynı emeller peşindeydi ve ondan da dönemin Bizans imparatoru ve Komnenos hanedanının kurucusu I. Aleksios Komnenos (1081-1118), Türklere karşı kullanmak üzere imparatorluğun geleneksel politikasını takip ederek ücretli asker talebinde bulundu.

Papa, İmparator'un bu teklifini büyük bir memnuniyetle kabul etti. Ama bu teklifi başka açıdan değerlendirerek, "ücretli asker" yerine, Doğu'ya büyük ordular göndermeyi ve Türkleri geri attıktan sonra, sadece Anadolu'ya değil, Bizans'a da hâkim olmayı planladı.

Urbanus bu düşüncesini gerçekleştirmek için, hemen Batı Avrupa ülkelerini dolaşmaya başladı. Buralarda yaptığı konsillerde, fikirlerini bir taraftan din adamlarına ve asillerin ileri gelenlerine aktarırken; diğer taraftan da, Fransa'nın Alvernia (bugün Auvergne) bölgesinde bulunan Clermont'da yapacağı konsilden bahsetmekte ve büyük ordularla Doğu'ya gidilmesinden söz edeceğini anlatmaktaydı.

Nihayet Papa, Le Puy-Provence-Avignon ve Saint-Gilles üzerinden, dinî bir merkez

Malazgirt'teki zaferinin ardından, Anadolu'da hızla ilerleyerek Ege ve Marmara kıyılarına kadar gelmelerini içine sindirememekteydi. Üstelik, Hıristiyanlığın Doğu sınırını koruduğuna inandığı Bizans'ın da, artık bu sınırı yeterince savunamadığını bilmekteydi.

Batı Avrupa dünyası bu düşünceler içindeyken, Bizans imparatoru



Clermont Konsili'nin toplantığı Fransa'daki Clermont-Ferrand kentinin bugünkü görüntüsü (solda).
18-28 Kasım 1095 tarihleri arasında toplanan Clermont Konsili'nin Batı kaynaklı bir elyazmasındaki temsilî görüntüsü (üstte).

Papa II. Urbanus (sol sayfada).
Bizans imparatoru I. Aleksios Komnenos (solda).
Papa VII.Gregorius (sol üstte).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



II. Urbanus kimdir?

Asıl adı Odo de Lagery olan II. Urbanus, 1041 veya 1042 yılında Châtillon sur-Marne'da dünyaya geldi. Asil bir ailenin çocuğu olan Urbanus, iyi bir dinî eğitim alarak yetişti. Reims'deki katedralde danışman, ardından baş diakonos oldu. Sonraları Cluny Manastırı çevresinde odaklanan reform düşüncesini benimseyerek, 1078 yılında Papa VII. Gregorius tarafından Ostia Kardinal Piskoposluğu'na tayin edildi. VII. Gregorius'a olan bağlılığı, Alman kralı IV. Heinrich'in onu hapis cezasına çarptırmasına neden oldu. Ama yine de ona itaat etmekten vazgeçmedi. Urbanus, Papa VII. Gregorius'un ölümünden hemen sonra papalık tahtına çıkamadıysa da, Papa III. Victor'un ölümü üzerine boşalan papalık makamına 12 Mart 1088'te getirildi *(üstte; bir 14. Yüzyıl minyatüründe, Papa II. Urbanus'un Clermont'a gidişi ve buradaki konsilde yaptığı konuşma).*

olan; üç tarafı da dağlarla çevrili bulunan Clermont'a geldi. Clermont Konsili 18-28 Kasım 1095 tarihleri arasında 300'ün üzerinde din adamının katılımı ile gerçekleşti.

Konsilin ilk günlerini bazı dinî problemlerin halline ayıran Urbanus birçok konuda karar aldırdıktan sonra, 27 Kasım Salı günü, sadece din adamlarına değil, bütün halka hitaben bir konuşma yapacağını bildirdi.

Böylesine muazzam bir kalabalık için kilise yeterli olmadığından, Papa konuşmasını açık havada bir kürsüye çıkarak yaptı. Avrupa'nın önde gelen krallarının katılmadığı bu konuşma, ne yazık ki aynı gün kayıtlara geçmiş değildir.

Konuşma hakkında bilgi veren dört yazar bulunmaktadır ve bunlardan Robertus Monachus, kendisinin konsilde bizzat bulunduğunu ifade eder. Diğer üç yazar; Baldricus Dolensis, Fulcherius Carnotensis ve Guibertus Novigenti ise, sonradan duyduklarını kaleme almışlardır.

Bu kaynakların verilerine göre, Urbanus, o gün, "Çok sevgili kardeşlerim," diyerek sözlerine başlar ve kendisinin, Tanrı'nın emri ile Clermont'a gelmeye mecbur edildiğini söyler.

Etkin ve belagâtli konuşmasını Kutsal Kitap'dan alıntılarla süsleyen Papa, daha sonra orada kendisini dikkatle dinleyen herkese, "Bugüne kadar pek çok kere yardım için size başvuruda bulunan ve ihtiyaçları olan Doğu'daki din kardeşlerinizin yardımına süratle koşmalısınız," diye seslenir.

Bu sözlerinin ardından da, Türklerin Anadolu'ya gelişlerini kötüleyerek, onların Boğaziçi'ne kadar ilerlediklerini, Hıristiyanlara ait yerleri işgal ederek pek çok insanın ölümüne ve esir alınmasına sebep olduklarını; her yeri tahrip eden, kiliseleri yıkan bu milletin yaptıklarına ilgisiz kalınmamasını, onların baskı ve zulmü altında yaşamanın ne dayanılmaz bir işkence olduğunu vurgular...

Daha da ileri giden Papa, İspanya'da Müslümanlara karşı yürütülen savaşı kastederek, Hristiyanları bir yerde Müslümanlardan kurtarıp, başka bir yerde onların zulüm ve baskısına terk etmenin doğru olmayacağını söyler.

Öyle ki, Papa II. Urbanus açıkça, her sınıftan, kim olursa olsun herkesi; şövalyeleri, yaya askerleri, zenginleri ve fakirleri, geç kalmadan "bizim topraklarımız" olarak adlandırdığı Bizans topraklarından "kötü ırk" diye vasıflandırdığı Türkleri kovmaya çağırır!..



Papa bu yolculuğun büyük bir "hac seferi" olduğunu söyler; ama seferi, nedense eli silah tutan sağlıklı insanlarla sınırlarken, ihtiyarların, hastaların ve keşişlerin gitmesine müsaade etmez!

Hele yanında kocası, erkek kardeşi veya vasisi olmaksızın, hiçbir kadının bu yolculuğa katılamayacağını ısrarla tembihler. Yolda vefat ettikleri takdirde, bu yolculuğa çıkmış olanların günahlarının da affedileceği müjdesini verirken, onlara hem kendileri hem de malları için, Kilise'nin daha önceleri hacca gitmiş olanlara verdiği teminatı da sunar. Yani Kilise, hacca gidenlere, yurtlarına dönünceye kadar mallarını koruyacağını da vaad eder...



Papa, Hıristiyanların Türkler tarafından yenilmesi halinde, bunun hiçbir zaman bağışlanmayacak bir ayıp olduğunu da öne sürdükten sonra, "Eğer birisi sizin akrabalarınızdan birini öldürse, onun intikamını almaz mıydınız?.. Efendimiz İsa'nın ve din kardeşlerinizin intikamını almanız daha gerekli değil mi?.." diyerek, 'Haçlı Seferi' çağrısını yapar. Sefere çıkma konusunda herkesi teşvik eder.

Bu çağrının bıraktığı etki muazzamdır: "Deus le volt" [Tanrı böyle istiyor] bağırtıları her tarafta yankılanmakta ve Papa II. Urbanus'un çevresinde toplanmış olanlar, o anda, artık hiçbir şeyin bundan daha değerli olamayacağını düşünerek, coşku ve heyecanla sefere katılmaya karar vermektedirler...

Toulouse kontu Raymond de St. Gilles'i temsil eden bir minyatür (sol üstte). **Kont Raymond ve piskopos Adhemar'ın pusuya düşürülüşünü temsil eden bir 15. Yüzyıl minyatürü** (üstte).



Bir 14. Yüzyıl taşbaskısı gravürde Papa II. Urbanus, Clermont Konsili'nde (solda).



Toulouse kontu Raymond de St. Gilles'in mührü (sağda).

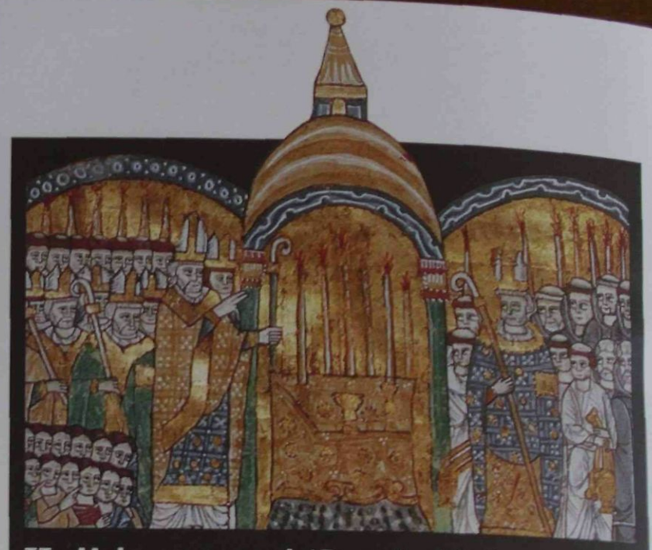
http://groups.google.com/group/merakediyorum

Haçı ilk kabul eden kişi, Birinci Haçlı Seferi'nin beş büyük ordusundan birini oluşturan Toulouse kontu Raymond de St. Gilles kumandasındaki Güney Fransızlarının yanında sefere katılacak Le Puy piskoposu Adhemar olur.

Adhemar, "mütebessim bir çehre ile diz çökmüş olarak" Haçlı Seferi'ne katılmak için Papa'dan izin alır ve ertesi gün de, II. Urbanus'tan ve Kilise'nin önde gelen kişilerinden oluşan dinî kurul tarafından, Haçlı Seferi'ne Papa'nın temsilcisi sıfatıyla ruhanî lider seçilir.

Le Puy piskoposunu birçok kişi takip eder. Papa, herkesin hazırlıklarını tamamlaması için zaman tanır ve Meryem'in göğe uçuş günü olarak kabul edilen 15 Ağustos 1096 tarihini sefere çıkma günü ilan eder.

Urbanus, haçı kabul eden herkesin Kudüs'e gideceğine dair yemin edeceğini, oraya varmadan geri döner veya sefere hiç çıkmazsa, aforoz edileceğini söylerken; Türklerin elinden alacakları bütün şehirlerdeki Doğu kiliselerine, haklarının ve mallarının geri verileceğini ifade etmeyi de ihmal etmez... Ancak, bilindiği gibi, gelişmeler hiç de Urbanus'un dediği gibi olmaz; tam tersine, Doğu'da bir 'Lâtin Kilisesi' kurulur...



II. Urbanus nasıl 'Papa' oldu?

Roma'ya tayin edilip Papa VII. Gregorius'un yakın çevresinde yer almadan önce, 1070 yılında Cluny Manastırı camiasına katılan müstakbel 'II. Urbanus', burada başrahip Hugue tarafından tarikata kabul edilmiş *(üstte)* ve Gregoriyen reform hareketiyle bağlantı kurmuştu. Bu sayede 'Papa' seçildi.

Papa II. Urbanus, Haçlı Seferi'ne katılacaklardan bir şey daha ister: Sefere katılacaklar, Haçlı yemininin yanı sıra, haç işaretini taşıyan kıyafetler de giyeceklerdir.

Bunun anlamı, haçın 'Kutsal Savaş'ın bir simgesi olarak görülmesiydi: Kırmızı bir bez parçasından yapılacağı söylenen bu haç işareti, mantoların ve pelerinlerin omuzlarına dikilecekti.

Birinci Haçlı Seferi'nin tarihini yazan Fulcherius, bu haç işaretiyle ilgili olarak, şunları yazar: "Hacıların yünden yapılmış pelerinlerinin veya cüppelerinin omuzlarına diktikleri ipek ya da altın dokumalı veya herhangi bir kumaştan olan o güzel haçları görmek, bizim için ne kadar saygıdeğer ve sevindirici idi. Onun adına savaşmak için, kendilerini hazırlayan Tanrı'nın askerleri, bir zafer işareti ile damgalanmış ve takviye edilmiş olmalıydılar..."

Urbanus Haçlı çağrısını yaptığı sırada, krallar ve önde gelen asilzadeler orada değillerdi. Fakat bu çağrıyı duyar duymaz, Toulouse kontu Raymond de St. Gilles gibi, hemen koşup gelen asiller oldu. Gönderdiği elçiler vasıtasıyla Raymond, haçı kabul ettiğini ve Haçlı Seferi'ne çıkma isteğini ifade etti.





I. Haçlı Seferi sonunda Kudüs'ün zaptı sırasında kenti yağmalayan Haçlılar (altta). Orijinal zırhı ve silahlarıyla, Kral Saint Louis döneminden kalma bir Haçlı şövalyesi kıyafeti (sağda).



Urbanus, tarihe geçen bu önemli konuşmasından sonra, 2 Aralık 1095'te Clermont'dan ayrıldı. O günden sonra da, Güney Fransa başta olmak üzere, gittiği her yerde 'Haçlı Seferi' için teşvik edici konuşmalar yaptı. Bu arada, yapılan hazırlıkları kontrol etmekten de geri kalmadı!

Papa kendisini 'Haçlı Seferi' çağrılarına öylesine kaptırır ki, Tours şehrine yaptığı ziyarette, bir Pazar günü, halkı nehir kenarında toplar ve burada bir toplantı düzenler. Heyecanlı fakat kendinden emin bir şekilde konuşmasını yapan Urbanus, orada bulunan herkesten günahlarına 'tövbe' ederek Haçlı Seferi'ne çıkmalarını ister.



Ayrıca Papa, gidemediği yerlere mektuplar göndererek oradakileri bilgilendirir; görevlendirdiği din adamları yoluyla da, bütün Avrupa'yı, böylesi büyük bir seferden haberdar eder.

Papa'nın bu çabaları boşa çıkmaz. Urbanus İtalya'ya döndüğünde, en uzak diyarlardan insanlar, akın akın Haçlı yemini etmek üzere, onun yanına gelirler ve mallarını, mülklerini satarak sefere katılabilmek için para temin ederler.

Büyük bir şevkle Doğu'ya gitmek için adeta birbirleriyle yarışan insanlar, aslında sadece Kudüs'e duydukları sevginin ve dinî duyguların etkisi altında değillerdi... O dönemde, Avrupa'daki halkların içinde bulunduğu açlık ve sefalet de, onların bu davranışlarını tetikliyordu.

Urbanus'un yaptığı konuşmalar, teşvik ve desteklerle; kralların katılmadığı ancak asilzadelerin liderliğindeki beş gruptan oluşan 'Birinci Haçlı Seferi'nin orduları, yola çıktılar ve 1096 sonbaharından itibaren de, İstanbul'a gelmeye başladılar.

Papa Urbanus, kendisinin de hiç ummadığı kadar büyük bir hareketi organize edebilmişti... Böylesine büyük bir dalgayı belki kendisi de beklemiyordu. Ama kesin olan bir şey vardı: O zamandan bu zamana kadar sürecek ve bundan sonra da hiç dinmeden devam edecek olan 'Haçlı ruhu'nu ateşlemeyi, Papa II. Urbanus başarmıştı. ■



Batı kaynaklı bir 15. Yüzyıl minyatüründe Kudüs (solda). Haçlı Seferleri'nin etkisiyle Batı, haritalarında Kudüs'ü dünyanın merkezi olarak gösterecekti (en solda).

Bir Ortaçağ minyatüründe Kudüs'e giden sivil hacılar (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE ve MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana petrolüyle ve 1960'lardan itibaren de, uzay sanayisiyle ekonomisini geliştiren Louisiana Eyaleti'nin parlayan yıldızı, eyaletin mevcut başkenti Baton Rouge'dan ziyade, New Orleans'tır. Turizm, caz müziği ve yerel festivaller, New Orleans'ı bütün dünyaya tanıtmıştır (sağda).



Katrina'sız New Orleans

Katrina Kasırgası, New Orleans'ı çevreleyen duvarlarda 60 metrelik bir delik açtı ve kent sular altında kaldı. Ama yaklaşık 300 yıllık tarihiyle New Orleans; Fransız, İspanyol, Kreol ve Afrika kültürlerinin harmanlandığı bir dünya kenti olmayı sürdürecek.

GÜNEŞ ATAY

New Orleans kenti, Katrina Kasırgası'nın neden olduğu büyük bir felaketle, iki ayı aşkın bir süredir, dünya gündeminde... Aslında bu ilginç kent, ABD tarihinde de önemli bir yer tutar.

Louisiana eyaletinin güneyinde, Mississippi Nehri'nin doğu kıyısıyla Pontchartrain Gölü arasında kurulmuş olan New Orleans'ın tarihi, 17. Yüzyıl sonlarına kadar uzanır.

Bölgede Avrupalıların oluşturduğu ilk kalıcı yerleşimler, Fransızlar tarafından, İspanyolların yöreye gelmesinden 200 yıl kadar sonra kurulmuştur. La Salle Siyör'ü Robert Cavalier, Mississippi Nehri'nin aşağı bölgesini kaynağına kadar keşfetmiş ve 1682'de bu su havzasını, Fransız bölgesi ilan etmiştir.

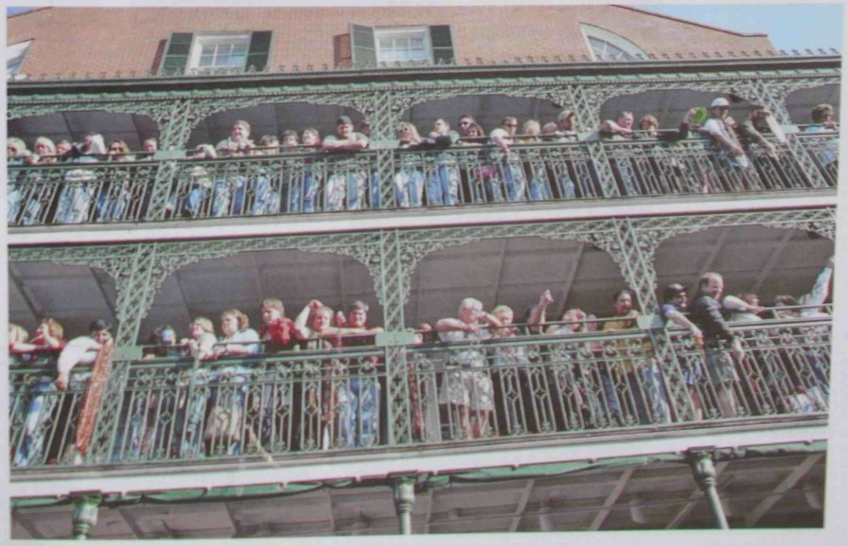
Cavalier'nin bölgede bir koloni kurma çalışmaları sonuçsuz kalmışsa da, Fransızların kalıcı bir yerleşim oluşturma çabaları sürer... Mississippi'nin yukarısına doğru ilerleyen Fransızlar, ilk kalıcı yerleşimlerini 1714'te Natchitoches'te kurarlar. D'Iberville Siyör'ü, Pierre Le Moyne ve kardeşi Bienville Siyör'ü, Jean





Kosmopolit kültür mozaikiyle, ABD'de çok farklı bir turizm cenneti olarak yaşayan New Orleans (altta ve en altta), Katrina Kasırgası'nın etkilerini uzun bir süre üstünde taşıyacak (solda).





http://groups.google.com/group/merakediyorum



Baptiste Le Moyne liderliğinde, Fransızların koloni kurma süreci yaşanır.

New Orleans 1718'de, Jean Baptiste Le Moyne tarafından 'La Nouvelle Orléans' adıyla kurulur. Fransa kral naibi olan Orléans Dükü Philippe'in onuruna bu ismi alan kent, Mississippi Nehri'nin taşkınlarına uğrayan bölgede, yüksek bir alana konuşlanmıştır.

Ancak kent, yerlilerin önemli ticaret yollarından birinin üzerinde bulunduğu için, Fransız kürk tüccarları buraya önceden yerleşmiştir. 1722'de, Biloxi'nin yerine, "Fransız Louisiana'sı"nın başkenti olan 'La Nouvelle Orléans', 1731'de de, Fransız krallık kolonisi ilan edilir.

Bu arada, Avrupa'daki siyasî gelişmeler sonucu koloni, 1763'te İspanyollar tarafından işgal edilir.

Ancak çok daha önceleri, Mississippi Nehri'nin doğu yakasına kadar uzanan Florida'yı hâkimiyetleri altında tutan İngilizler de, Kanada kıyılarındaki bölgelerinde yaşayan Fransız yerleşimcilerden rahatsız olduklarından, Akadyenler diye adlandırılan 100'e yakın göçmen ailelerini, topraklarından kovarlar.

Louisiana'ya göç eden Akadyenlerin büyük bir bölümü de, New Orleans'a yerleşir. Böylece New Orleans; İspanyol, Fransız, Afrikalı ve Akadyenlerin oluşturduğu karışık bir etnik yapıya sahip olur.

Ama Fransızların kurduğu bir şehir olarak, New Orleans'ın mimarî yapısı Fransız çizgisini taşır. Ancak 1788 ve 1795 yıllarında çıkan büyük yangınlar, kentin Fransız mimarisini büyük ölçüde ortadan kaldırırlar.

İspanyol egemenliği döneminde inşa edilen yapılar ise, bugüne kadar gelirler. Ama öte yandan, İspanyol yönetiminin kentteki Fransız halkını asimile etme çabaları sonuç vermemiştir.



New Orleans'a adını veren Fransa kral naibi Orléans Dükü Philippe (üstte). Jean Baptiste Le Moyne (sağda).



Louisiana'nın Napolyon'dan satın alınışı

Louisiana bölgesi, kuzey-güney yönünde Meksika Körfezi'nden Kanada'ya; doğu-batı yönünde ise Mississippi Nehri'nden Kayalık Dağlar'a kadar uzanıyordu. Napolyon, bu bölgeyi Amerikalılara satarak Mississippi'nin batısındaki toprakları, bu yeni ulusa, adeta 'hediye' etmişti. 30 Nisan 1803'te imzalanan ve tarihe 'Louisiana Alımı' olarak geçen anlaşmayla *(altta)* ABD, güneyde Mississippi Nehri'nden, kuzeyde Kayalık Dağlar'a kadar, 2 milyon kilometrekareden fazla bir alanı satın alır.





1713 tarihli bir gravürde New Orleans'ta ticaret (solda): Kızılderililer ve Avrupalılar bir arada, alışveriş peşinde.

Kentin kültürel yapısı karmaşık etnik yapısına paralel olarak harmanlanırken, İngiltere'den bağımsızlığını kazanan ABD de, jeo-stratejik konumu nedeniyle, New Orleans'ı yakın takibe alır.



1795'te İspanya, ABD'ye New Orleans limanını kullanma imkânı tanıyan 'Depozit Hakkı'nı verir. ABD'nin bölgeye ilgisi artarken, Avrupa'da da önemli bir savaş patlak verir. Napolyon'un Avrupa'yı fethetme sürecine girmesiyle Fransa, İspanya'yı ele geçirir.

1800 yılında imzalanan San Ildefonso Antlaşması ile New Orleans tekrar Fransız egemenliğine girer. Kendisini 'imparator' ilan eden Napolyon, 'Yeni Dünya'da da, büyük bir 'Fransız İmparatorluğu' öngörür.

Mississippi Vadisi ve New Orleans, bu imparatorluğunun kalbi olarak tanımladığı Hispaniola Adası'na lojistik ve ticarî destek sağlayacak bir merkez olarak tasarlanır.

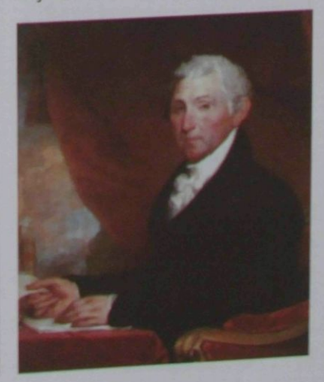
Ancak Toussaint L'Ouverture liderliğindeki Haitili köleler, 1801 yılında Hispaniola Adası'nda kontrolü ele geçirirler. Amerika'da kurulacak Fransız İmparatorluğu'nun geleceği için, bu adada kontrolün tekrar Fransa'nın eline geçmesi gerekir.

Bu nedenle Napolyon, 1802'de, üvey kardeşi Charles Leclerc komutanlığındaki büyük bir orduyu, isyanı bastırması için adaya gönderir. Askerî anlamda başarılar kazanılır; ancak 'sarı humma' hastalığı nedeniyle Fransızlar geri çekilir. Hispaniola Adası olmadan da, Louisiana'yı elde tutmak pek bir anlam ifade etmez!

1803 Nisan'ında Napolyon, Louisiana'yı ABD'ye satmak ister: Zaten Fransa'nın bölgedeki varlığından rahatsızlık duyan ABD Başkanı Thomas Jefferson, Mississippi Nehri'nin aşağı bölgesinde bir arazinin satın alınması ya da en azından nehirde serbest geçiş hakkının elde edilmesi için, müzakerelerde bulunmak üzere, James Monroe ve Robert Livingstone'u bu tekliften önce Paris'e göndermiştir.

Sonuçta, ABD egemenlik alanını ikiye katlar; çok geniş bir alan yerleşime açılır ve Mississippi Nehri'nde serbest geçiş garanti altına alınır.

'Louisiana Alımı' ile yaklaşık 10 bin nüfuslu New Or-



ABD Başkanı Thomas Jefferson'ın 'Louisiana Alımı' için Paris'e gönderdiği elçi James Monroe (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Caza, New Orleans katkısı



Kuzey Amerika'nın güneyindeki Afrikalı kölelerin ortaya çıkardığı caz müziği, bölgesel birçok tarzın katkısı ile gelişmiştir. Bu tarzlardan en önemli olanı ve bu müziğe 'cas' ismini veren bölge New Orleans'tır. Fransız ve İspanyol hâkimiyetinin, İngiliz hâkimiyetinin olduğu bölgelere göre daha özgür bir yönetim anlayışına sahip olması, kölelerin kültürlerini bir bütün halinde korumalarını sağlamıştır. Protestan İngiliz sömürgelerinde, Afrika müziği, pagan (putperest) kültürün devamı olduğu düşüncesiyle yasaklanırken, Louisiana bölgesindeki, özellikle New Orleans'daki özgürlükçü yapı bu müziğin kullanılmasına izin vermiştir.

leans da artık ABD'nin bir parçası olur.

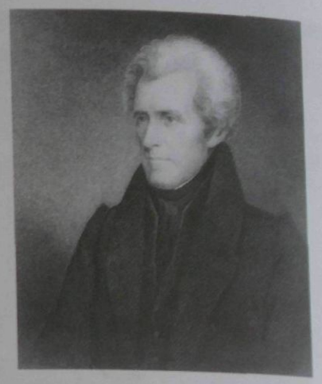
New Orleans, 1812'de ABD ile İngiltere arasında çıkan savaşta da önemli bir konuma sahiptir.

ABD, İngiltere'nin Büyük Göller bölgesinden çekilmemesi, sınırlardaki yerlileri desteklemesi ve ABD çıkarlarına uygun ticarî anlaşmalar imzalamaya yanaşmaması nedenleriyle, bölgedeki İngiliz varlığından rahatsız olmuştur.

Buna ek olarak, Fransa ve İngiltere'nin taraf olduğu 1792-1802 Fransız Devrim Savaşları ile 1803-1815 Napolyon Savaşları, ekonomik açıdan büyümekte olan ABD'nin çıkarlarını zedelemiştir.

İngiltere ile Fransa arasındaki mücadele ve rekabet, denizlerde serbest ticaret yapan ABD tarafından haklarının ihlal edilmesi olarak algılanır. Ancak İngilizler denizlerde egemenlik sağlamış olduklarında, İngiliz politikaları ABD için çok daha büyük sorun teşkil eder.

Nihayet 18 Temmuz 1812'de Başkan James Madison, Kongre'de kabul edilen savaş ilanını imzalar ve ABD, İngiltere ile savaş durumuna girer. Savaş, özellikle 1814 yılında ABD'nin aleyhine gelişir. Esas olarak Kanada sınırı, Chesapke Koyu ve Meksika Körfezi etrafında gelişen savaşta, İngiltere New Orleans'ı, stratejik konumundan dolayı, alınması gereken üç önemli hedeften biri olarak belirlemiştir.



1815 başında Mississippi Nehri boyunca ilerleyerek New Orleans'a ulaşan İngiliz gemileri, General Andrew Jackson komutasındaki ABD güçleriyle karşılaşır.

Jackson'un düzenli ordu birliklerinin yanı sıra, New Orleans milisleri de düşmana karşı mücadeleye girerler. İki ülke arasındaki savaşı bitiren Gent Antlaşması, Avrupa'da imzalanmış olmasına rağmen, savaş alanındaki mücadele 15 gün daha sürer; General Andrew Jackson'un 8 Ocak 1815'te New Orleans Muharebesi'nde İngilizleri mağlup etmesiyle sona erer...



İngiliz gemilerine direnen ABD güçlerinin başında General Andrew Jackson vardı (sağda, en üstte). **Mississippi Nehri boyunca pamuk ve köle taşıyan gemilerin merkezi New Orleans'tı** (sağda).

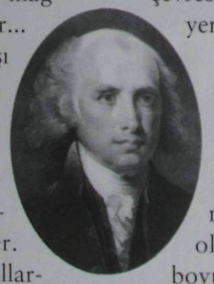


Amerikan İç Savaşı sonrasında, ABD'nin önemli kentleri savaşın yaralarını sarmaya çalışırken, New Orleans ekonomik gelişimine devam eder. 1830'lu ve 1840'lı yıllarda yaklaşık 100 bin kişilik nüfusuyla ABD'nin 4. büyük, güneyin ise Baltimore'dan sonraki en büyük şehri olan New Orleans, 1849'a kadar ve 1865 ile 1880 yılları arasında, Louisiana'nın başkenti olarak kalır.

Köle ticaretinin başlıca limanı olmasına rağmen New Orleans, her renkten insanın özgürce yaşayabildiği bir kenttir. İç Savaş sırasında çatışma yaşanmadan teslim olan şehri, Amiral David Farragut komutasındaki Birlik Donanması 25 Nisan 1862 tarihinde ele geçirir.

Fazla zarar görmeden savaşı atlatan kent, 1884'te Dünya Pamuk Fuarı'na ev sahipliği yaparak ekonomik büyümesini sürdürür.

New Orleans'ın büyük bir kısmı Mississippi Nehri ile Portchartrain Gölü arasında, deniz seviyesinden aşağıda kurulmuş olduğu için, kentin çevresinde yüksek duvarlar yer alır.



Arazinin alçak kesimleri sürekli sel suları altında kaldığı için, kent yüksek bölgelere doğru genişlemiş ve nehrin oluşturduğu kıvrım boyunca gelişmiştir. Bu nedenle bir 'hilal' şeklini alan kente, ABD'de her şehre verildiği gibi, bir takma isim verilmiştir: 'Hilal Şehir' olarak adlandırılan New Orleans'ta, 1910'lu yıllarda, mühendis ve mucit A. Baldwin Wood tarafından bir proje geliştirilir. Günümüzde de kullanılan büyük pompalar vasıtasıyla şehirdeki suyu tahliye etmeyi amaçlayan proje, yağmur suyunun kanallardan Portchartrain Gölü'ne aktarılması esasına dayanır. Bu tahliye pompaları sayesinde, şehir alçak kesimlere doğru genişlemeye başlamış ve bugünkü halini almıştır.



Ancak yeraltı suyunun bu şekilde pompalanması şehrin altında bir çöküntü meydana getirmiştir.

Bu durumda şehir için sel tehlikesi artmış ve son yıllarda yapılan kasırga uyarılarına rağmen, New Orleans, bu yıl Katrina Kasırgası ile, büyük bir afet yaşamıştır... ■



Bir deha: Louis Armstrong

New Orleans müziğinin gelişimini sağlayan ilk müzisyenler, trompetçi Buddy Bolden, Freddie Keppard, Joe Oliver ve tromboncu Kid Ory'dir. Daha sonraları bu müzik, New Orleans'ta çalışan göçmen beyazların çocukları tarafından da benimsenmiş ve şehirde karışık etnik yapılı caz grupları kurulmuştur. 1901 yılında New Orleans'ta doğan Louis Armstrong, gençlik yıllarında New Orleans cazını öğrenmiş ve 1920'li yıllarla birlikte Chicago ve New York'ta müziği 'deha seviyesinde' icra ederek, cazı tanıtmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra kültür elçisi olarak dünya çapında konserler veren sanatçı, özellikle Afrika ülkelerinde verdiği konserlerle New Orleans 'cas' müziğinin dünya müziği olmasına önemli katkılarda bulunmuştur.

Napolyon (solda, en üstte) **ile İngiltere arasındaki savaşlar, New Orleans'ın kaderini de etkiler. 1812'deki ABD Başkanı James Madison** (solda, ortada). **İç Savaş sırasında New Orleans'ı ele geçiren Kuzeyli Amiral David Farragut** (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



FOTOĞRAF: ORHAN DURGUT

İstanbul'un ilk çağdaş limanı

Galata Rıhtımı

17. Yüzyıl'da Avrupa'dan gelen gemiler, Tophane Limanı'nda demir atardı. Sonraki yüzyılda, artan deniz trafiği nedeniyle, İstanbul'a 'çağdaş' rıhtımların yapılması ihtiyacı kendini dayattı. Ama bu rıhtımların yapılışı, 19. Yüzyıl sonlarını buldu.

FEZA KÜRKÇÜOĞLU

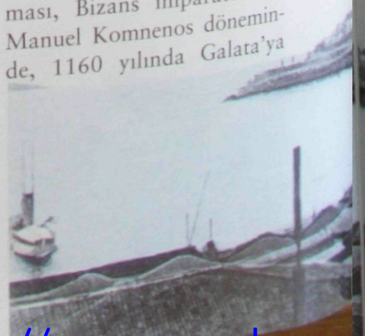
Geçen ay Türkiye, İstanbul'da uzun yıllardır gündemde olan bir proje ihalesini konuştu. 'Galataport' projesinden söz ediyoruz. Karaköy-Tophane arasındaki bölgeyi, İstanbul'u etkileyecek bu proje üzerine daha uzun süre tartışmalar süreceğe benzer...

Karaköy Meydanı'ndan Fındıklı'daki Deniz Ticaret Odası'na kadar uzanan bin 200 metrelik sahil şeridi üzerine yapılanacak olan bu projenin resmî adı, oldukça uzun: "İstanbul Salıpazarı-Karaköy Kruvaziyer Limanı Turizm Ticaret Kompleksi'nin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapım, İşletim ve Devri"...

Şimdi biz, bu projenin nasıl hayata geçirileceği konusundaki tartışmaları, işin uzmanlarına ve gündelik basının habercilik çabalarına bırakarak, bu bölgenin tarihinde kısa bir yolculuğa çıkalım istedik...

İstanbul'un en eski yerleşim bölgelerinden biri olan Galata'nın tarihi de, başka bir yazımızın konusu olsun; biz Bizans'tan bu yana denizciliğin merkezi, İstanbul'un denize açılan kapısı olan Galata'da inşa edilen rıhtımın öyküsünü anlatmaya çalışalım...

Galata'nın adının duyulması, Bizans imparatoru I. Manuel Komnenos döneminde, 1160 yılında Galata'ya yerleşen Cenevizliler ile başlar. 13. Yüzyıl'dan sonra Bizans'ın ticaret merkezi olan Galata, Osmanlı döneminde de bu özelliğini korur.



Salıpazarı'ndan Tophane'ye ve oradan da Galata'ya uzanan rıhtım boyunun görüntüsü (üstte).

17. Yüzyıl'da Avrupa'dan gelen gemiler, Tophane Limanı'na demirlemektedirler. Kaynakların yazdığına göre, bu dönemde Tophane Limanı'nda, gemilerin bağlandığı şamandıralar ile yük ve yolcu taşıyan kayıkçılar bulunmakta.

Sonraki yüzyılda artan deniz trafiği nedeniyle, İstanbul'a yeterli liman hizmetlerini vererek modern rıhtımların yapılması ihtiyacı kendini dayatır. Ancak bu rıhtımların yapılışı çeşitli nedenlerden dolayı 19. Yüzyıl sonlarını bulur.

Karaköy'den Fındıklı'ya kadar uzanan sahil şeridinde eskiden yalıların, Tophane'de ise Tophane Kışlası'nın bulunduğunu belirterek Galata Rıhtımı'nın tarihini, Reşat Ekrem Koçu'nun 1972'de yayımladığı İstanbul Ansiklopedisi'nden okuyalım:

"Rıhtım yapılmadan Galata'nın yalı boyunca denize çakılmış kazıklar üstüne bir sıra kayık iskelesi vardı. Azebkapusu'ndan, Tophane'ye doğru; Funda İskelesi, Kürekçikapusu İskelesi, Eski Yağkapanı İskelesi, Galata Balıkpazarı İskelesi, Karaköy İskelesi, Gümrük İskelesi, Kurşunlumahzen İskelesi, Eğrikapu İskelesi, Kireçhanekapusu İskelesi, Debbağhane İskelesi, Sirkeci İskelesi (Galata Şarap İskelesi)."





"Bu iskelelerin araları boydan boya ve cümlesi ahşap dükkânlar, bekâr odaları, lebideryâda evlerdi ve aralarından birkaçı da kâgir mahzendi: Kadim 'Galata Zindanı' da yalı boyunda, Yağkapanı ve Balıkpazarı iskeleleri arasında idi. Bir de gemi kalafat yeri vardı."

"Rıhtım yapıldıktan sonra cümlesi kalktı; fakat yeni açılan rıhtımboyu caddenin üzerine yine ahşap, salaş dükkânlar ve onların arasında çoğunlukla adı 'gazino' bir sıra meyhaneler yapıldı. O ahşap dükkânların, salaşların yerini de, Ziraat Bankası binası müstesna, Galata Rıhtımboyu'nun şanına ve şerefine uymayan zamanımızdaki acaib kâgir binalar aldı."

Galata Rıhtımı'nın inşa serüvenine gelince... Asırlar boyunca büyük bir deniz ticaret merkezi olarak ün yapmış İstanbul, güvenli bir liman olarak da bilinirdi.

Avrupa ve Asya arasında gidip gelen gemilerin uğrak durağı olan İstanbul'da, deniz trafiği arttıkça Haliç yetersiz kalmaya başlar. Gelen gemilerin bakımı, onarımı, malların boşaltılması ve yüklenilmesi gün geçtikçe zorlaşır.

İstanbul'a büyük bir liman yapma fikri ise, Kırım Savaşı sırasında gündeme gelir. 1853'te Kırım Savaşı başlayınca, Osmanlı'nın müttefikleri İngiltere ve Fransa, donanmalarını İstanbul'a yollarlar. Gerek asker, gerekse de malzemelerin karaya çıkarılmasında zorluklar yaşanır.

Kırım Savaşı'nın ardından toplanan 1856 Paris Kongre-

1580'de yapılmış bir çizimde Galata kıyıları, liman ve tekneler (üstte). **1900'lü yıllardan bir kartpostalda, Cihangir'den Tophane'ye bakış** (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Yıl 1889: Karaköy rıhtımının genel görüntüsü (sağda; Sebah et Joaillier).

si'nde, İstanbul'da deniz fenerlerinin olmayışı ve de limanların yetersizliği konu edilir. Öncelikle fenerler ele alınır. Anadolufeneri, Rumelifeneri, Fenerbahçe ve Bebek'te fenerler inşa edilir. Limanların iyileştirilmesi ve İstanbul'a büyük bir liman yapma işi ise, ancak 1879'da ele alınacaktır.

Limanın yapılacağı yerin tespiti ve böylesine büyük bir inşaatın kim tarafından yapılacağı meselesi, bu yatırımın Fenerler İdaresi Umum Müdürü olan Marius Michel'e verilmesiyle sonuçlanır.

Burada bir parantez açarak, Marius Michel ya da ona verilen isimle, Mişel Paşa'dan bahsedelim.

Fransız Marius Michel, Kırım Savaşı sırasında Fransız gemilerinde kaptandır. İstanbul'da geniş iş olanakları olduğunu gören Michel burada kendine 'hatırlı dostlar' edinerek, çevresini genişletmeye başlar. 1857'de fenerlerin işletme imtiyazını alarak Fenerler Umum Müdürü olur.

Bundan sonrasını, yine Reşat Ekrem Koçu'dan dinleyelim: "Galata Rıhtım, Sirkeci Rıhtımı ile beraber, 29 Birinciteşrin 1306 (10 Kasım 1890) tarihinde imzalanmış bir imtiyaz mukavelenamesine göre, Marius Michel adında bir maceraperest Fransız tarafından kurulmuş bir Fransız şirketi eliyle yapılmıştır."

"Doğuda büyük işler başararak zengin olmak isteyen Marius Michel, İstanbul'da nüfuz sahibi rical arasından edindiği dostlarının himayesi ile, II. Abdülhamid devrinde, Osmanlı devletinden ilk imtiyaz mukavelenamesini 1879'da almaya muvaffak olmuş ve bir şirket kurarak işe başlayabilmek için tam on bir sene sermaye peşinde koşmuştu."

"Sultan Hamid müteşebbisin malî itibarını temin için, kendisine 'Paşa' unvanını vermiş ve bu adam bir 'Mişel Paşa' olarak sermaye bulduktan sonra da, 1890'da yeni bir mukavele imzalamıştı."

"Bu mukaveleye göre şirketin yapıp işleteceği rıhtımlar Galata'da, Tophane Meydanı'ndan Azapkapısı'na; İstanbul'da, Sirkeci İskelesi'nden Unkapanı'na kadar uzanıyordu. Şirket, rıhtımdan başka, doklar ve rıhtımların arkasında ambarlar ve gümrük binaları inşasını da taahhüt etmişti. Rıhtımlar kısmen arazi istimlâki, kısmen de deniz doldurularak yapılacaktı."

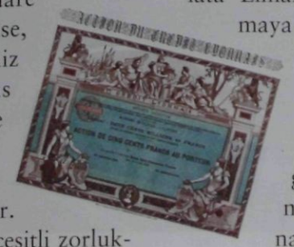
1892'nin Nisan ayında rıhtımın inşasına başlanır. İnşaatı, Crédit Lyonnais Bankası'ndan sağlanan malî destekle, 23 milyon frank sermayeli bir şirket olarak, 1891'de kurulan 'Dersaadet Rıhtım, Dok ve Antrepo Şirket-i Osmaniyesi' ya da daha sonraki yıllardaki ismiyle 'İstanbul Rıhtım, Dok, Antrepo Türk Anonim Şirketi' sürdürmektedir.





Galata Kulesi'nden Galata'da rıhtımboyu ve gemiler: 1870'lerin sonu (sağda; V. Kargopulo'nun objektifinden).

Şirketin idare meclisi reisi ise, tahmin ettiğiniz gibi, Marius Michel olur. Ve 'Mişel Paşa' olarak anılmaya başlar. Rıhtım inşaatı çeşitli zorluklarla sürdürülür. Deniz büyük kaya parçaları ile doldurulmaya başlanır.



Tophane'den Karaköy'e doğru sahil şeridinden ilerlenmektedir. Taş ocaklarından getirilen büyük kaya blokları, rıhtımın temelini oluşturur. Taş ocaklarından istenilen boyutlarda taş çıkaramamak, kalifiye işçi bulamamak gibi sorunların yanı sıra, hava koşullarının kötülüğü, kolera salgını, 1894 İstanbul Depremi gibi birçok engele rağmen, rıhtım inşaatı 1895'te bitirilir...

Rıhtım inşaatı bitmiş, Galata Limanı gemileri karşılamaya hazırdır. Eylül ayında ilk gemi gelir. 'Messageries Maritime' şirketine ait 'Memphis' isimli gemi Galata Rıhtımı'na yanaşır. Yanaşmaya yanaşır; ancak gemi bir türlü yük boşaltmaya başlayamaz!

Çünkü eskiden gemilerden yolcu ve yük taşıyan mavna ve kayıkçılar buna engel olur. Sonunda bu küçük çaplı 'ayaklanma' askerler tarafından bastırılarak Memphis'in yükü karaya boşaltılır.



1895 sonunda, 758 metre uzunluğundaki rıhtım, 15 milyon 273 bin frank harcanarak bitirilir. Sırada, karşı yakadaki Sirkeci Rıhtımı'nın inşaatı vardır. Beş yıl süren inşaattan sonra Sirkeci Rıhtımı'nın uzunluğu 370 metreyi bulmuştur.

Bu arada, gerek inşaatın uzaması, gerekse antrepo tarifelerinin belirlenmesinde çıkan sorunlar nedeniyle, şirket ile Osmanlı hükümeti arasında sıkıntılı bir ilişki yaşanmaya başlanır.

Denizin doldurulmasıyla elde edilen arazinin tapularının verilmeyişi ve Haydarpaşa'da yapılacak yeni liman inşaatının Almanlara veriliyor olması, durumu büsbütün çıkmaza sokacaktır.

Hükümetin Fransız şirketine yeni vaatlerde bulunması ile atlatılan kriz, 1907'de Mişel Paşa'nın ortadan kaybolmasıyla birlikte çözülür! Devreye Osmanlı Bankası girer ve

Galata'daki şirket bürolarının kayıtlı olduğu Cervati Biraderler'e ait, 1891 tarihli planda Galata rıhtımı ve civarı (üstte). **Crédit Lyonnais Bankası'nın hisse senedi** (sol üstte).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Günümüzde 'Liman Başkanlığı' binası olarak hizmet vermekte olan Çinili Han (üstte). Karaköy'de rıhtım ve limana demirlemiş büyük bir yolcu gemisi (sağ üstte).





T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE ve MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ
ATATÜRK KİTA



1930'lu yıllarda Karaköy'deki Gümrük binası önünde gümrük kontrolü (solda). Galata Rıhtımı'ndaki 'Türkiye Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlüğü' binası, Merkez Rıhtım Han diye de anılır (altta).

şirketin denetimini yürütmeye başlar...

1910 yılına gelindiğinde, şirket tarafından Karaköy ve Eminönü'nde iki antrepo daha inşa edilir. 1911 ile 1914 arasında, Karaköy Rıhtımı'nda iki büyük bina inşa edilir. Bugünkü katlı otoparkın karşında bulunan ve 'Merkez Rıhtım Han' adıyla anılan büyük bina, günümüzde Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlük binası olarak kullanılmaktadır.

Yolcu Salonu'nu geçtikten sonra caddeye ve denize cephesi bulunan 'Çinili Han' ya da 'Çinili Rıhtım Han' olarak anılan büyük bina ise, günümüzde Liman Başkanlığı binası olarak hizmet vermektedir...

1914'te I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, 'İstanbul Rıhtım, Dok, Antrepo Türk Anonim Şirketi'nin başında bulunan Fransız müdür M. Charrier, Fransa ile aynı saflarda yer almamamız nedeniyle, görevden alınarak yerine bir Türk müdür atanır.

1918'de savaşın sona ermesiyle birlikte, Fransız müdür tekrar işinin başına döner. Ancak şirket, savaş yılları boyunca zarar etmiştir...

Cumhuriyet ile birlikte, millî iktisat politikaları gereği, şirkete kabul edemeyecekleri koşullar ileri sürülür. Sonuçta şirket, bütün tesisleri 24 milyon liraya satmaya razı olur.

İstanbul liman, rıhtım, dok ve antrepolarının işletmeleri, Cumhuriyet hükümeti tarafından bir dizi şirketleşme operasyonu ile, devlete bağlı işletmeler haline getirilir.

Önce 29 Temmuz 1925 tarihli bir kararnameyle 'İstanbul Liman İnhisarı T.A.Ş' adıyla bir şirket kurularak, Fransız şirketin üstlendiği hizmetlerin yürütülmesi sağlanır.

Ardından 'İstanbul Rıhtım, Dok, Antrepo Türk Anonim Şirketi' hükümet tarafından satın alınarak 'İstanbul Liman İşleri Umum Müdürlüğü' ismiyle İktisat Bakanlığı'na bağlanır.

Son olarak da 'İstanbul Liman İnhisarı T.A.Ş' hükümet tarafından satın alınarak 'İstanbul Liman İşleri Umum Müdürlüğü' ile birleştirilir. Artık İstanbul limanlarındaki bütün hizmetler, dönemin İktisat Bakanlığı'na bağlı 'İstanbul Liman İşleri Umum Müdürlüğü' tarafından yürütülmektedir.



Cenevizlilerden kalma Galata Kulesi ve civarı (sağda).

Burada bir parantez daha açmak istiyoruz: 1927 yılında Türkiye'nin ilk 'Serbest Bölge' uygulamasının yapılmasına karar verilir. 1928'de o zamanki ismiyle 'Amerikan Ford Kumpanyası' ile hükümet arasında yapılan antlaşma neticesinde Ford Motor Company, 1929'dan itibaren İstanbul Tophane'de bulunan antrepolarda otomobil montajına başlar...



Yılda 50 otomobil üreten bu fabrika, 1929'da yaşanan ve bütün dünyayı etkileyen ve 'Büyük Buhran' diye adlandırılan ekonomik kriz nedeniyle, 1933 yılında kapanır...

Galata Rıhtımı'nın tarihindeki kilometre taşlarını aktararak yazımızı noktalayalım: 1938'de 'İstanbul Liman İşleri Umum Müdürlüğü' deniz ulaşımının tek bir merkezden yönetilmesi amacıyla, Denizbank'a devredilir. Ardından İstanbul'da sürdürülen hizmetler, Denizbank'ın kapanması ile 'Deniz Limanları Umum Müdürlüğü'ne bağlanır. Birkaç devir işlemi daha yaşayan İstanbul Liman İşletmeleri, 1952'de kurulan Denizcilik Bankası'na bağlı bir işletme olarak hizmet vermeye başlar.

1957-58 yıllarında İstanbul'da başlayan imar hareketi sırasında, mimar Sedat Hakkı Eldem'in Tophane Meydanı düzenleme projesi hayata geçirilerek, Karaköy ile Tophane arasında yol genişletme çalışmaları yapılır; Tophane'de bulunan antrepolar inşa edilir...

Galata Rıhtımı işletmeleri, 1984'te 'Türkiye Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne bağlanır. 1986'da da, şileplere kapatılan rıhtım, günümüze dek, yalnızca yolcu gemilerine hizmet verir...

Son bir parantez daha açalım: Denizcilik İşletmeleri'nin 8 bin metrekarelik kuru yük deposu olarak inşa edilmiş 4 No'lu Antrepo binasının düzenlenmesiyle, geçtiğimiz yıl sonunda açılan ülkemizin ilk çağdaş sanatlar müzesi 'İstanbul Modern', Salıpazarı Rıhtımı'na yeni bir canlılık getirir...

'Galataport' projesinin bölgede nasıl bir değişime yol açacağını hep birlikte yaşayıp göreceğiz. ■



'Dersaadet Rıhtım, Dok ve Antrepo Şirket-i Osmaniyesi'nin 1911'de halka ibraz edilen hisse senedi (solda, ortada).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Alman Genelkurmayı'nın özel operasyonu

İttihatçı paşalar nasıl yurtdışına çıkarıldı?

Enver, Talât ve Cemal paşalarla İttihat ve Terakki'nin önde gelen diğer altı ismi, 1 Kasım 1918 Cuma gününü 2 Kasım Cumartesi'ye bağlayan gece, Alman bayrağı taşıyan bir torpitobota bindirilerek Sivastopol'a götürülürler.

METE SOYTÜRK

İttihatçı paşaları Sivastopol'a götüren 'R-1' torpidobotu, 1914 Rus yapımıdır ve Eylül 1918'de Almanlar tarafından Karadeniz'de kullanılmaya başlanır (üstte).

Birinci Dünya Savaşı'nda, Alman Akdeniz Filosu'nun kurmay başkanlığında Amirallik kurmay subayı olarak hizmet veren Deniz Yüzbaşı Hermann Baltzer (1888-1967), aslında 1915 yılından itibaren Alman Deniz Kuvvetleri'nin merkezinde hep önemli görevler üstlenir.



Enver Paşa

Bu dönemde Cemal Paşa ile de karşılaşan Baltzer, Ekim 1917'den sonra da, İstanbul'daki Türk deniz kuvvetleri komutanlığı kurmayında, Fırat Nehri üzerindeki Osmanlı gemileri birimini yönetir.

Ocak 1918'de aynı komutanlığın kurmayında, Deniz Taşıma Birimi Başkanı olan Baltzer, Mondros Mütarekesi sonrasında da, uzun süre İstanbul'da kalarak, Osmanlı topraklarındaki Alman askerî personelinin Almanya'ya dönüşünü organize eder...



Talât Paşa

Emekliliğinin ardından anılarını kaleme alan Baltzer, bunları 1933 yılında yayımlar... Şimdi biz de bu anıların kimi sayfalarından, bizim için ilginç bir öykünün ayrıntılarını ayıklayalım istedik:

"Türkiye'deki savaş, güneyde Filistin cephesinin çözülmesi, batıda da müttefik Bulgaristan'ın yenilmesiyle birdenbire sona erdi. İstanbul'da Jön Türk hükümeti [İttihat ve Terakki hükümeti kastediliyor] düşürüldü."



Cemal Paşa

"Ülkeyi iyi tanıyanlar, düşürülen hükümet üyelerinin sonlarının hiç de iyi olmayacağını tahmin edebilirler. Daha şimdiden şehirde eski iktidar sahiplerinden birkaçının Galata Köprüsü üzerindeki sokak fenerlerinin direklerinde son nefeslerini verecekleri yolunda konuşmalar duyulmaya başlandı."

Daha sonraki paragraflarda Baltzer, Alman askerî makamlarının o günlerdeki havasını aktarır:



Deniz Yüzbaşı Hermann Baltzer

"1 Kasım 1918'de, İstanbul'da, Alman Akdeniz Filosu'nun kurmay başkanlığında, Türkiye'nin 1914 yılında bizim yanımızda savaşa girmesini borçlu olduğumuz, düşen hükümetin bakanlarına nasıl bir yardımda bulunabileceğimiz konuşuldu."

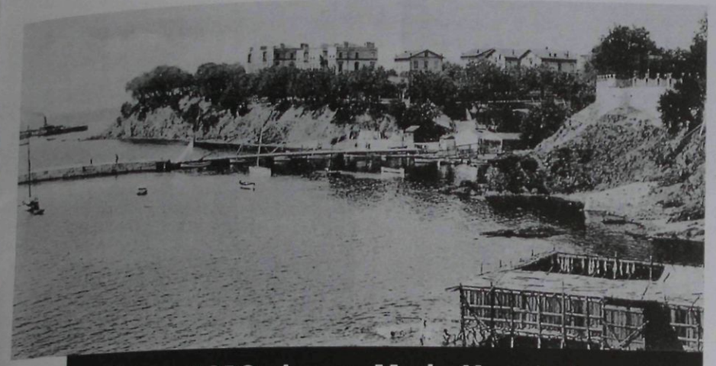
Bu konuşmaların ardından Baltzer, "kurmayın en genç subayı olarak" kendisinin öne çıkarak, paşaların kaçırılmasını gerçekleştirecek bir planı hazırlayabileceğini belirttiğini aktarır...

Bu satırların hemen ardından Baltzer, işin 'operasyon' bölümüne geçer...

MODA'YA DOĞRU...

"Akşam saat 21.00'de, Türk Askerî Demiryolları'nın kurmay subayı Yüzbaşı Kurz ile birlikte, arabaya binerek Galata Köprüsü'ne gittik. İzimizi silmek için Köprü'nün tam ortasında inerek, arabayı geri gönderdik."

"Köprü'nün İstanbul yakasında, Askerî Demiryolları'nın kurmay başkanının küçük gemisi, hazır bekliyordu. Hemen Boğaz'a açıldık. Kız Kulesi önüne geldiğimizde,



1 Kasım 1918 akşamı Moda Koyu'nda...

Osmanlı topraklarındaki Alman askerî personelinin Almanya'ya dönüşünü organize eden Deniz Yüzbaşı Hermann Baltzer, İttihatçı paşalar operasyonunun sorumluluğunu da üstlenmiştir. Operasyonun ilk ayağı, Moda'dan Talât Paşa ve arkadaşlarının alınması olur.

General von Seeckt'in Enver Paşa'ya "teklifi"

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, üç İttihatçı önderin; Enver, Talât ve Cemal paşaların Kasım 1918'de yurt dışına çıkışlarına ilişkin olarak, Türkiye kamuoyunda oldukça yanlış ve spekülatif bilgiler yayılmıştır: Üç İttihatçı paşanın, "bir Alman denizaltısı ile" İstanbul'dan ayrıldıkları ve "Almanya'ya kaçtıkları" yaygın kanıdır. Oysa gerçekler hiç de öyle değildir!.. Alman kaynaklarına dayanarak bu konuda geniş araştırmalar yapan Mete Soytürk'ün de *(sağda)* vurguladığı gibi, neden İttihatçı paşalar, İskandinav ülkeleri ya da Hollanda gibi, savaşta tarafsız kalmış bir ülkeye değil de, Almanya'ya gittiler?.. Çünkü onlar da, tıpkı Alman imparatoru II. Wilhelm gibi, Hollanda'ya ya da kimi Alman generalleri gibi, tarafsız İskandinav ülkelerine gidebilirlerdi...

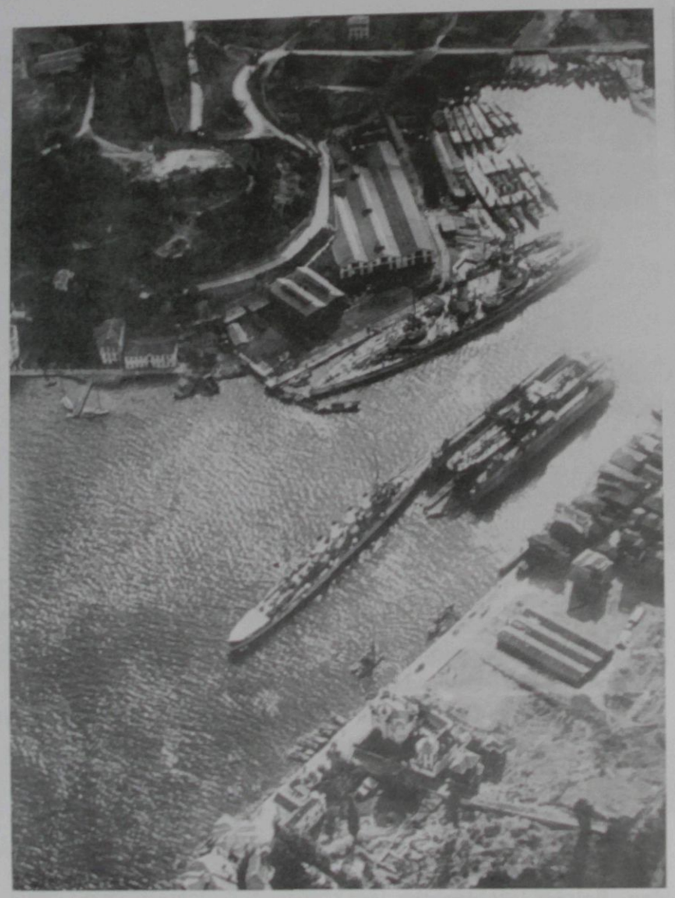


'Neden Almanya' sorusu ise, Alman generali Hans von Seeckt'in *(altta)* anılarında, kısmen yanıtını bulur: 20 Ekim 1918 günü, yani paşalar İstanbul'dan ayrılmadan iki hafta önce, Enver Paşa ile görüştüğünü ve kendisine,

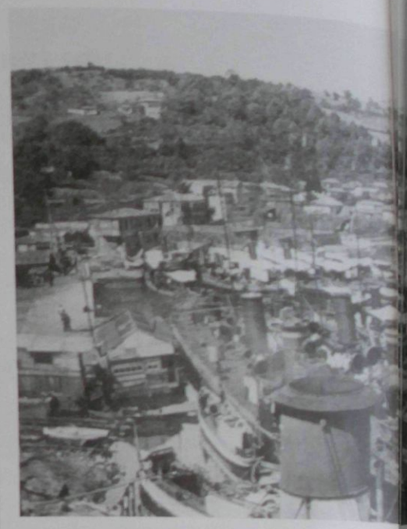


"Almanya'ya gelmek istemesi halinde, Boğaz'da hazır tuttuğu gemilerden birini verebileceğini" söylediğini aktarır von Seeckt... Almanlar, olası bir İngiliz işgalinde, Enver Paşa ve arkadaşlarının sorgulanmaları durumunda, Almanya aleyhine konuşmaları ihtimalini ortadan kaldırmak istemişler ve bunu başarmışlardır: İttihatçılar tarafından Almanya'da kaleme alınan anılarda, Almanya aleyhine tek bir sözcük yoktur!

http://groups.google.com/group/merakediyorum



İstinye'deki donanma üssünün 15 Haziran 1916'da bir Alman zeplininden çekilmiş fotoğrafında, Yavuz, Midilli, Urla zırhlıları ve içlerinde R-1'in de bulunduğu torpidobotlar (sağda).



İstinye'deki donanma üssünde 1915'te çekilmiş bir fotoğrafta destroyerler ve torpidobotlar (en sağda).

borda fenerlerini kaldırdık."

"Saat 22.00'ye doğru gemimiz -buralarda bu tür küçük gezinti gemilerine 'muş' deniliyor- sessizce Moda limanına girdi. Gemiyi rıhtıma bağlamıştık ki, bir takım beyler bize doğru dikkatlice yaklaştılar ve daha önce anlaştığımız parolayı, 'Enver' sözcüğünü telaffuz ettiler."

"Gemiye eski başbakan [sadrazam] Talât Paşa, eski İstanbul valisi (Bedri Bey) ve beş kişi daha bindi [adı geçen Bedri Bey aslında vali değil, polis müdürüdür] Herkesin yanında yalnızca küçük bir bavul vardı. Benim davetim üzerine, bu beyler geminin kamarasına girdiler ve hemen başlarındaki fesleri çıkararak birer şapka taktılar."

Aslında, Baltzer'in anılarında aktardığına göre, ışıksız olarak denize açılan tekne, Kadıköy'ü geçerek kuzeye doğru yol alır. Üsküdar'ı geçip Ortaköy hizasında yönlerini değiştirerek Avrupa yakasına yaklaşırlar; borda fenerlerini yakıp yerine yerleştirdikten sonra, Arnavutköy'de sessizce kıyıya yanaşırlar:

"Cadde sokak lambalarınca çok iyi aydınlatılmıştı. Fakat sokaklarda kimsecikler, gelen giden yoktu. Bu nedenle Yüzbaşı Kurz ile birlikte kıyıya çıkarak, volta atmaya başladık."

ARNAVUTKÖY GRUBU

Sonunda 'bir grup bey' köşeyi dönüp onlara yaklaştığında, Moda rıhtımının zifiri karanlığına karşın, Arnavutköy kıyısının aydınlığında, gelenleri tanımakta zorluk çekmezler. Enver Paşa, yanındakilerle birlikte, gemiye binerek kamaraya geçer ve Moda'dan binenleri selamlar...

Baltzer'in, "Geriye yalnız eski Donanma Bakanı muhteşem Cemal kalmıştı" sözleri bize, operasyonun nasıl titiz bir biçimde hazırlanmış olduğunu bir kez daha kavratır:



Boğaziçi'nde, içlerinde Enver Paşa'nın yalısının da bulunduğu Kuruçeşme sahili yalıları (sağda).



"Enver Paşa'nın emir subayı, Cemal Paşa'nın, Boğaz'daki yalısının önünden gemiye bineceğini söyleyince, hemen denize açıldık. Hızlı bir biçimde önce şehre doğru yol almaya başladık. Ortaköy'deki beyaz camiyi geçtik. Yalnız, Arnavutköy'de gelenleri gemiye alırken, rıhtımdaki bazı evlerden izlenmemiz içime bir kurt düşürmüştü..."

Askerî Demiryolları'nın teknesi Galata Rıhtımı'na varmadan, ihtiyatla geriye dönerek, ışıksız ama 'tam yol' Boğaz'ın karşı kıyısına, Anadolu yakasına yönelir:

"Gemimizden, Boğaz'daki yalıların siluetlerini ve evlerin gölgelerini görüyorduk. Anadolu ve Rumeli hisarlarını geçtik. Tam bu anda, gemide kısa bir sarsıntı oldu. Gecenin zifirî karanlığı nedeniyle göremediğimiz çevredeki balıkçı kayıklarından küfürler yağmaya başladı. Anlaşılan gemimiz, Anadoluhisarı'nın balıkçılarının ağlarına takılmıştı."

"Fakat şansımıza, ağ kopmuş, geminin pervanesi de ağa sarılmadan durmuştu. Heyecanlı anlar yaşadıktan sonra, yola devam edebildik. Çünkü kuzeyden gelen akıntı nedeniyle, Boğaz'da sürüklenmeye başlamıştık ve duran motoru çalıştırmak hayli zaman almıştı."

'MUHTEŞEM' CEMAL

Saat 23.00'te Boyacıköy koyuna girerler. Biraz ileride, İstinye'de ünlü 'Yavuz' zırhlısı, iskeleye bağlı olarak durmaktadır... Askerî Demiryol-

Torpitobottaki 9 kişi



Birinci Dünya Savaşı'nda, Almanya'nın silah bırakmasının anlaşılması üzerine, savaş sona erer. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalanır. Bu, İttihatçıların da yenilgisi demektir. 1 Kasım 1918'de, İttihat ve Terakki son kongresini toplayarak 'Teceddüd Fırkası' adını alır ve bütün mal varlığını bu yeni partiye aktarır. Aynı gece, Talât, Enver ve Cemal paşalarla İttihatçıların ileri gelenlerinden Beyrut valisi Azmi, eski polis müdürü Bedri *(üstte)*, Dr. Nâzım *(solda)*, Dr. Bahaeddin Şakir ve Cemal Azmi beyler, R-1 topridobotunda, İstinye'den Karadeniz'e doğru açılırlar.

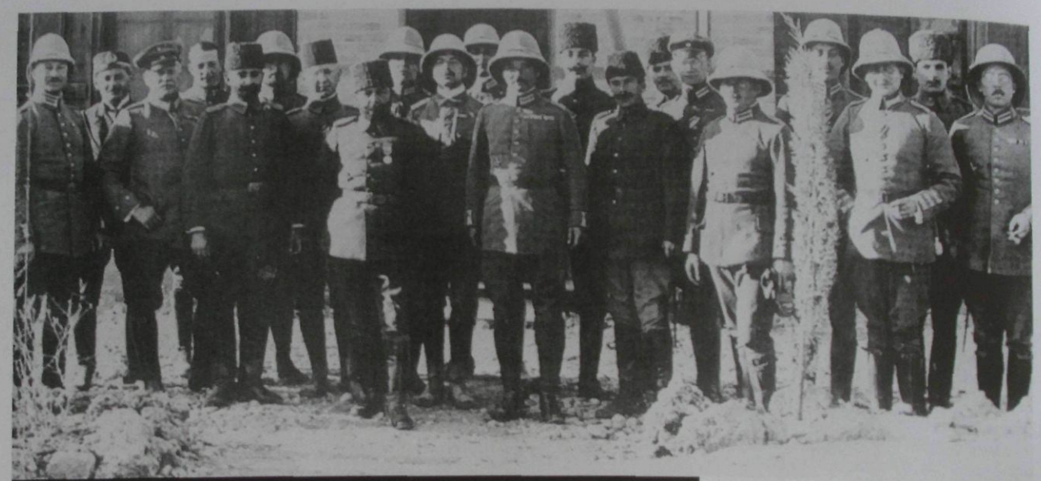


Enver Paşa, Alman komutanlarla birlikte

Yavuz adını alan 'Goeben' zırhlısında çekilmiş bu fotoğrafta, Enver Paşa (2), geminin mürettebatı, Alman komutanlar Feldmareşal Mackensen (1) ve Amiral Souchon'la (3) birlikte.



http://groups.google.com/group/merakediyorum



Cemal Paşa, Alman subaylarla

İttihat ve Terakki, Abdülhamid döneminin Almanya ile ittifak politikasını sürdürür. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu Almanya ile müttefiktir: Yıl 1914, kolonyal şapkalı Alman subayları, yün kalpaklı Osmanlı subayları ile birlikte, hem Suriye valisi hem de Bahriye Nâzırı olan Cemal Paşa'nın çevresinde...

ları'nın teknesi ışıklarını yakar yakmaz, küçük bir kayıktan ışıkla işaret gelir ve kayık tekneye yaklaşmaya başlar:

"Bir zamanların korkulan muhteşem Cemal Paşa'sı, gemimize bindi. Bundan 13 ay önce, Cemal Paşa'ya, mesleğinin doruğunda bir 'Donanma Bakanı' olarak, Berlin'de, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nı ziyareti sırasında rastlamam, benim içim unutulmaz bir anıydı. Cemal Paşa da yanına bir küçük bavul almıştı. İçeri girer girmez, o da fesini çıkararak bir şapka giydi."

İstinye Koyu'nu geçerek yola devam ederler: "Koyda 'Yavuz'un ışıkları göz kamaştırırken, 'Midilli'nin yeri boş duruyordu. Gece yarısına doğru, Tarabya önlerinde 'R-1' torpidosunun borda iskelesinin önünü yanaştık."

"Eskiden Rusların Karadeniz Filosu'na ait olan bu muhrip, birkaç haftadan beri, Alman personeli ve bayrağı ile görev yapıyordu. Borda merdiveninde beni karşılayan nöbetçi subaya, hemen bütün kazanlarına istim vermesini söyledim."

Ayrıntıları Alman Akdeniz Filosu'nun kurmay başkanlığında planlanan ve Deniz Yüzbaşı Hermann Baltzer'in yürüttüğü bu gece operasyonunun tarzı, Baltzer'in aktardığı kimi ayrıntılar, bu operasyonun 'müttefiklere bir dost yardımı' olmanın çok ötesinde, Almanya'nın menfaatleri için düzenlenmiş bir askerî operasyon olduğunu netleştirir...



Rahip Ludwig Müller (sağda, ortada): **I. Dünya Savaşı'nda Alman Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda rahip olarak görev alan Müller, 1931'de Nazi partisine üye olur ve Hitler iktidara geldikten sonra Alman Protestan Kiliseleri başpiskoposluğuna getirilir.**



Enver, Talât ve Cemal paşalar (sağda) **Ayastefanos'ta [Yeşilköy].**

SİVASTOPOL'A HAREKET...

Şimdi yine Baltzer'in anılarına dönelim: "Türk konuklarımızı geminin geniş ve ferah kaptan kamarasına bıraktıktan sonra, ben gemimle Tarabya'ya gittim. Deniz kuvvetlerinin rahibi Müller'in evinin önünde kıyıya yanaştım. R-1 torpidosunun kaptanı, rahip Müller'in yakın arkadaşıydı ve rahibin evinde kalıyordu."

Baltzer, daha sonra "Almanya'nın Başpiskoposu" olduğundan söz ettiği rahip Ludwig Müller'in evine gider; R-1'in kaptanını alıp gemisine



götürür ve "Türk konukları mümkün olduğunca hızla Sivastopol'e götürüp karaya çıkarma emrini" kaptana verir.

Görevini bitirip R-1'den ayrıldıktan sonra, Baltzer 'Yavuz' zırhlısına uğrar ve geminin Alman personelinin 3 Kasım günü, Rusya'ya gönderileceği haberini onlara ulaştırır... Operasyon bitmiş, başka görevler sırada beklemektedir.

Baltzer'in anılarından son olarak da şu paragrafı aktaralım: "2 Kasım Cumartesi günü, sabah saat 8.00'de R-1 torpidosu telsizle Türk karasularını terk ettiğini ve açık denizde olduğunu bildirdi. Askerî nedenlerle, 8 aya yakın bir süre daha İstanbul'da kaldım. Bu süre içinde, İngiliz ve Fransız subayları, çok kez bana, paşaların ne zaman ve nasıl yurt dışına çıktıklarını bilip bilmediğimi sorup durdular!.."

Brest-Litovsk ve Koramiral Albert Hopman



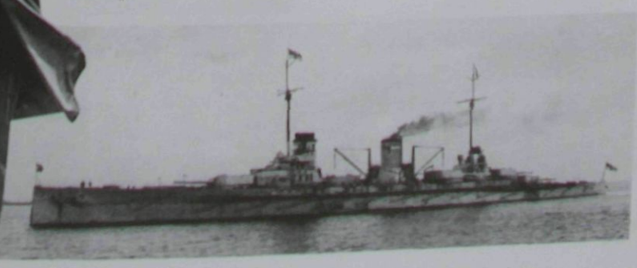
Enver Paşa'nın Almanya'dan talebi üzerine, Osmanlı Bahriyesi'nde yapılacak reformlar için bir tasarı hazırlamak amacıyla, 21 Ocak 1916'da İstanbul'a gelen Koramiral Albert Hopman, aynı yıl Almanya'ya geri döner. Rusya'daki Ekim Devrimi'nin ardından da, Sovyetler Birliği ile yapılan ateşkesin Komisyon Başkanı olarak, 24 Aralık 1917'de, Karadeniz'in Odessa limanında karargâhını oluşturur. 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk'ta barış anlaşması *(üstte; Talât Paşa ve Osmanlı heyeti Brest-Litovsk'ta)* imzaladıktan sonra, Nisan 1918'de Sivastopol kentine gelerek, barış antlaşması gereği, deniz trafiğini denetleyen Askerî Deniz Teknik Komisyonu Başkanlığı'na getirilir. Antlaşma gereği, Karadeniz'de Rus donanmasının elindeki işe yarayan gemilerin, Türk-Alman deniz kuvvetlerinde görev yapması sağlanır.

KORAMİRAL HOPMAN'IN ANLATTIKLARI

İstanbul'dan Sivastopol'a uzanan yaklaşık 400 deniz milini en az 24 saatte kat eden R-1 torpidosu, 3 Ekim 1918 Pazar günü, Sivastopol limanına ulaşır. Bundan sonrasını, Koramiral Albert Hopman'ın 1925'te basılan anılarından dinleyelim: "Türk Deniz Kuvvetleri'nin komutanı Koramiral Rebeur-Paschwitz bana şu haberi yolladı: Osmanlı ordusundaki görevimi Türk amirallere bıraktıktan ve 'Yavuz' gemisini de Türk denizcilerine bırakma emrini verdikten sonra, 1 Kasım günü Nikolayev kentine gitmek üzere Karadeniz'e açıldık. Ayrıca İstanbul'da bulunan iki torpidobotu da Sivastopol'a yolluyoruz..."

"Gerçekten de ertesi gün, 3 Kasım 1918 Pazar günü, bu torpidolardan biri, sabah saat 8.00'de Sivastopol limanına girdi. Geminin kaptanı Yüzbaşı Alfred Kagerah hemen benim karargâhıma gelerek;





Rusya'daki Ekim Devrimi'nin ardından, Sovyetler Birliği ile yapılan ateşkesin Komisyon Başkanı ve Sivastopol'daki karargâhın başındaki Koramiral Albert Hopman (solda, en üstte). **Osmanlı donanmasında hizmet veren ve Goeben yani Yavuz'u** (solda) **Türk denizcilerine teslim eden Koramiral Rebeur-Paschwitz** (en solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

'R-1' torpidobotunun kaderi

İttihatçı paşaları İstinye'den *(altta)* alıp Sivastopol'deki Alman karargâhına ulaştıran 'R-1' torpidobotu, 1914 Rus yapımıdır ve Rus donanmasındaki adı da, 'Scastlivyj'dir. Akaryakıtla çalışan 1.100 ton ağırlığında, 10 torpil atma kapasiteli ve 19 deniz mili hız yapabilen torpido, Eylül 1918'de Almanlar tarafından Karadeniz'de kullanılmaya başlanır. Savaş sonrası İtilaf devletlerinin müdahale güçleri kapsamında kullanılmak üzere İzmit'e getirilen torpido, bir yıl sonra, 24 Ekim 1919'da, Limni adası açıklarında fırtınaya tutularak batar.



Enver, Talât ve Cemal paşaların yanında olduğunu ve Almanya'ya gitmek istediklerini, bunun çok gizli kalması gerektiğini söyledi."

Koramiral Albert Hopman anılarında, gidip eski dostlarının ellerini sıkmak istediğini, fakat gizlilik gereği bundan vazgeçtiğini anlatır ve olayı şöyle aktarır:

"Askerî karargâhımız 'Kist' otelindeydi. Enver -kara gözlük takmış ve kılık değiştirmiş olarak- karargâha gelmiş ve kurmay subayım Yüzbaşı Wieting'e kendini başka bir adla tanıtarak, donanmada, Kafkasya'ya gidebileceği bir araç olup olmadığını sormuş. Kurmay başkanım da olumsuz yanıt vermiş."

Koramiral Hopman, otelin koridorunda Enver Paşa ile karşılaşır; kılık değiştirmiş olmasına rağmen, onun tanır; ama 'tanımamış gibi' davranır:

"Sonradan öğrendim ki, bir Tatar yelkenlisi ile, Novorossisk limanına gitmek üzere Karadeniz'e açılmış fakat fırtınaya yakalanarak Kırım kıyılarına sürüklenmiş; ondan sonra da, büyük maceralarla

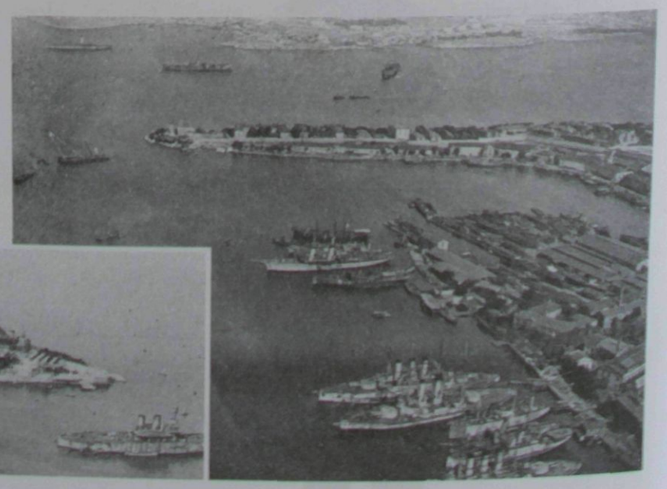


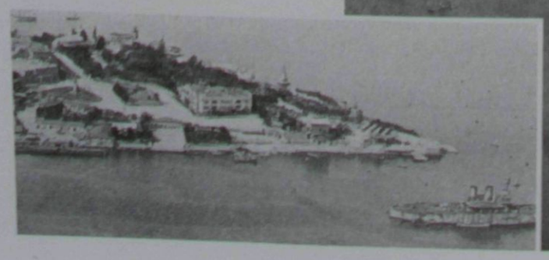
Kafkasya'ya ulaşabilmiş."

Bir çok yazar ve tarihçinin değişik tarihler vererek aktardığı 'kaçış' veya 'kaçırılma' öyküsü işte böyle...

Bazı yazarlar, Odesa'ya varıldığını yazarken, bazı yazarlar da, denizaltı hatta U-17 veya U-67 denizaltısıyla gidildiğini dile getirmektedirler. O sıralar Almanların bazı denizaltıları İstanbul'daydı. Yanlız bunlar UB-14, UB-42, UC-23 ve UC-37 adlı denizaltılardır.

Almanlara ait olan ve 67 sayı numaralı iki denizaltı vardır: Bunlar U-67 ve UC-67 denizaltılarıdır ve bu iki deniz altıdan biri Adriatik'te Avusturyalıların Pola limanında, diğeride araştırmalarıma göre o sıralar kuzey denizinde bulunuyorlardı. ■





İttihat ve Terakki'nin liderlerinden Enver Paşa, Alman İmparatoru II. Wilhelm ile birlikte (sağda, en üstte). **Alman Askerî Karargâhı'nın yerleştiği Sivastopol limanı** (en sağda) **ve karargâh binası yapılan Kist Oteli** (sağda).

◆ Hazırlayan: Necati Güngör



MESİRE

Dilimizde çoğu kez yanlış olarak kullanılan sözcüklerden biridir...

"Mesire" sözcüğü seyir'den gelir ve "seyir yeri" demektir. Dolayısıyla "mesire yeri" demek yanlıştır. "İstanbul'un mesire yerleri" değil, "İstanbul'un mesireleri" denilmeli.

ACEMİ

Acemi sözcüğü "Acem"den geliyor. İstanbul'a ilk otomobili getirdiği söylenen kişi, "Hurma Kralı" ve Meclisi Mebusan üyesi Iraklı Züheyirzade'dir. Ailesi binip gezsin diye otomobili alıyor ama, onu kullanacak sürücü yok o dönemde...

Züheyirzade'nin Acem seyisine, otomobili satan firma kısa bir kurs gösteriyor ve araç ona teslim ediliyor. Acem seyis o kadar kötü kullanıyor ki otomobili, daha sonraki sürücü kuşakların dilinde yer



ediyor adı. Birileri otomobili kötü kullandığında, ona, "Acemî" diyorlar! Acem gibi kullanıyor, anlamında.

LAHMACUN

Günümüzde, lahmacun fırının açılmadığı İstanbul semti bulamazsınız.



Lahmacun, Arap mutfağının bir yemeği. Arapçada, "lahm" et; "acin" de yoğurulmuş anlamına gelir. "lahmi acin" yoğurulmuş et demek oluyor. (İ. Z. Eyuboğlu). Arap coğrafyasına yakın olan güney illerimiz aracalığıyla, lahmacun bugün tüm Türkiye'de yaygınlık kazanmış durumda...

TAHTAKALE



İstanbul'un önemli ticaret merkezlerinden biri de Tahtakale'dir.

Tahta ve kale sözcüklerinin birleşmesinden oluşan bu ad, ister istemez, tahtadan yapılmış bir kaleyi çağrıştırıyor insana.

Aslı, "Taht-el kal'a"dır. Halk ağzında şimdiki söyleniş biçimini almış.

Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey'e göre, İstanbul'da ilk kahvehanenin açıldığı semt de burası.

HEM KEL HEM FODUL

Hem elinden iş gelmez, hem de iddialı, anlamında söylenen bir deyim. Burada kullanılan "fodul"un aslı, fuzul'dur.

Fuzul, boş konuşma, gereksiz söz söyleme, hakaratte bulunma anlamına gelir. Hem yakışıksız, hem de boş konuşuyor...

Fodul ise, bencil, büyüklük taslayan, serkeş, kibirli anlamlarını içeriyor. Kısacası, fodul, fuzul'un yerini almış ve dilimizde kalıplaşmış bir deyime dönüşmüştür. Bilindiği gibi kalıp haline gelen deyim değiştirilemez.

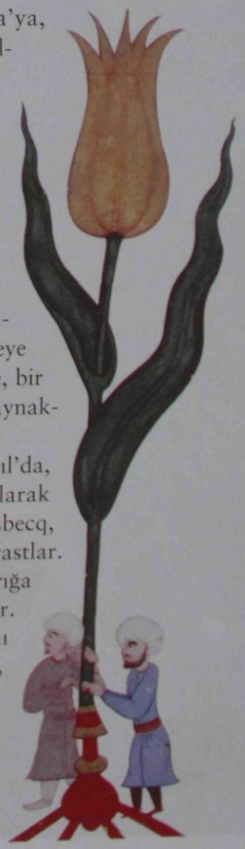
TULİP

Lalenin Avrupa'ya, Türkiye'den götürüldüğü bilinir.

Türklerin "lale" diye ad verdikleri bu çiçeğe Batılılar neden "tulip" demişler?

İşin tuhafı "tulip" sözcüğünün de aslı Türkçe: "Tülbent" demek... Laleye "tulip" denilmesiyse, bir yanlış anlamadan kaynaklanıyor:

On altıncı Yüzyıl'da, Avusturya sefiri olarak İstanbul'a gelen Busbecq, yolda bir köylüye rastlar. Köylü, başındaki sarığa bir lale iliştirmiştir. Busbecq arabasını durdurup, köylüye, "O başına taktığın nedir?" diye sorar. Köylü de, sarığını soruyor sanır. "Tülbent" karşılığını verir...



http://groups.google.com/group/merakediyorum

Osmanlı devletinin temelinin atıldığı belde...

Söğüt'te Yörük Bayramı

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden gelen Yörüklerin de katılımıyla, her yıl eylül ayında Osmanlı'nın atası Ertuğrul Gazi, Söğüt kasabasındaki tören ve şenliklerle anılır.





FOTOĞRAF: ORHAN DURGUT

FAHAMETTİN BAŞAR

Bilecik'in Söğüt ilçesi, Osmanlı devletinin temelinin atıldığı yerdir. Devletin kurucusu Osman Gazi'nin babası Ertuğrul Gazi, yarım asır kadar Söğüt'te yaşamış ve Osmanlı Devleti'nin temelini burada atmıştır.

1280'li yıllarda ilerlemiş bir yaşta vefat edince, Ertuğrul Gazi burada defnedilmiş ve türbesi daha sonra ziyaret yeri olmuştur.

Osmanlılar'ın atası Ertuğrul Gazi'yi anmak amacıyla bu şirin kasabamızda, her yıl Eylül ayının ikinci Pazar günü, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden gelen Yörüklerin de katılımıyla, tören ve şenlikler yapılır. 'Yörük Bayramı', 'Ihtifal' ya da "Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenliği" gibi adlarla yüzyıllardır devam eden şenlikler, günümüzde gittikçe resmî bir nitelik kazanmıştır.

Söğüt Kaymakamlığı bünyesinde kurulmuş olan "Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı" da, başta Söğüt Belediyesi olmak üzere, Bilecik Valiliği ve bölgedeki diğer kurumların da desteğiyle, bu geleneğin takipçisidir.

Şenlikler son yıllarda daha geniş bir kapsam içermekte ve törene Cumhurbaşkanı ya da Başbakan da katılmakta; bazı yıllar, komşu Türk devletlerinden ziyaretçiler de bu kutlamalarda yer almaktadır.

Bu şenlikler sırasında Anadolu'nun her köşesinden; başta Bilecik ve Eskişehir civarı olmak üzere Urfa, Siverek, Suruç, Bingöl, Gaziantep, Sivas, Kırşehir, Muğla, Antalya, Kütahya ve Bursa gibi şehirlerimizden gelen Karakeçili Yörükleri'ni millî kıyafetleri ile geleneksel çadırları içinde görebilirsiniz.

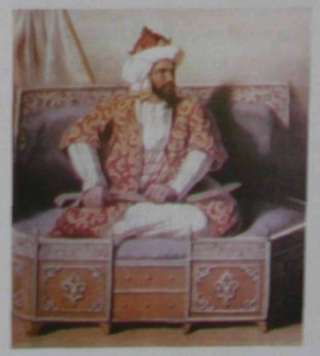
Şenlik meydanında gezerken, mahallî, rengârenk giysileri ile Ertuğrul Gazi'nin türbesi etrafında toplanan genç-yaşlı, kadın-erkek pek çok insanla tanışır; onlar tarafından yapılan cirit, koşu, güreş gibi sportif faaliyetleri izleyebilirsiniz.

Şenlik boyunca, büyük kazanlarda pişirilen şifalı pilavdan yer, Yörükleri asırlardan beri giydikleri ve halen de muhafaza ettikleri millî kıyafetleri ile folklor ve resmî geçit törenlerinde takip edebilirsiniz.



Yörük çadırlarını dolaşırken, Anadolu'nun yüzyıllar öncesindeki kültürünü yaşatmaya çalışan yaşlı insanlarla karşılaşır; çeşitli renk ve desende özenle dokunmuş olan halı, kilim ve yastıklar üzerinde oturabilir, nefis gözlemelerden yiyebilir, yayık ayranından içebilirsiniz.

Bu geziniz sırasında, Yörüklerin yardımseverliklerine, cömertliklerine, misafirperverliklerine de şahit olursunuz... Yörük Bayramı vesilesiyle, Ertuğrul Gazi'nin türbesini ziyaret etmiş olduğunuz



Ertuğrul Gazi'nin temsilî bir görüntüsü (üstte). **Arif Mehmed Paşa'nın Mecmu'a-i Tesavir-i Osmaniye'sinden bir Osman Gazi görüntüsü** (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



FOTOĞRAFLAR: ORHAN DURGUT

Söğüt'teki 'Yörük Bayramı' kutlamalarında, bir Yörük çadırının içi (üstte). **Karakeçili Yörükleri** (sağ üstte ve sağ sayfada üstte).



gibi Söğüt'ten dönerken ya da daha Söğüt'e gitmeden önce, Bilecik ilimizi, buradaki tarihî eserleri ve türbesi bu şehrimizde bulunan Şeyh Edebâli'yi de ziyaret edebilirsiniz.

Osmanlı'nın kuruluşunun manevî mimarlarından birisi, ilk Osmanlı kadısı ve mutasavvıfı olan Şeyh Edebâli, 13. Yüzyıl Türkiye'sinde, önemli bir nüfuza sahipti. Aynı zamanda Osman Gazi'nin kayınpederi olan Şeyh Edebâli, Ertuğrul Gazi'nin de çok hürmet ettiği, saygı duyduğu âlim bir mutasavvıf idi.

Nitekim Ertuğrul Gazi, oğlu Osman Bey'e, "Beni kır, Şeyh Edebâli'yi kırma. O bizim boyumuzun ışığıdır..." diyerek ona olan bağlılığını ifade etmişti.

Osman Gazi de babası gibi Şeyh Edebâli'ye hürmet etmiş, ona bağlanmıştı. Şeyh Edebâli'nin Osman Gazi'ye yaptığı vasiyet ise şöyleydi: "Ey Oğul! Beysin... Bundan sonra öfke bize, uysallık sana... Güceniklik bize, katlanmak sana... Acizlik bize, yanılgı bize, hoş görmek sana... Geçimsizlikler, çatışmalar, anlaşmazlıklar bize, adalet sana... Kötü göz, şom ağız, haksız yorum bize, bağışlama sana... Ey Oğul! Bundan sonra bölmek bize, bütünlemek sana... Üşengeçlik bize; uyarmak, gayretlendirmek, şekillendirmek sana... Ey Oğul! Sabretmesini bil, vaktinden önce çiçek açmaz... Şunu da unutma! İnsanı yaşat ki, Devlet yaşasın..."

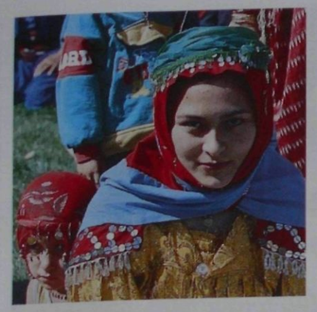
Osman Gazi'ye bu vasiyeti yapan ve böylece Osmanlı devletinin sağlam temeller üzerinde kurulmasını sağlamış olan Şeyh Edebâli'nin Bilecik'teki türbesini ziyaret ettikten sonra, yolunuza devam edersiniz ve üzüm bağları, kavun ve kabak bahçeleri arasındaki yoldan, Söğüt'e doğru ilerlerken bu sefer bir başka âlim, Osmanlı'nın kuruluş hutbesini okuyan Dursun Fakıh'in türbesini görürsünüz.



1323'e kadar Osmanlı Beyliği

Osman Gazi, beyliğin başına 1281'de geçer. Âşıkpaşazâde Tarihi'ne göre de, 1299'da Yarhisar, Bilecik, İnegöl ve Yenişehir fethedilir. Bizans ile Osman Gazi komutasındaki Türkmen arasında, Koyunhisar (Bapheus) Savaşı, 27 Temmuz 1301'de gerçekleşir.

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE ve MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ
ATATÜRK KİTAPLIĞI





Tam 29 km'lik Bilecik-Söğüt yolculuğu sırasında, Küre beldesi topraklarına ulaştığınızda, yolun solundaki yüksek bir tepe üzerinde bulunan Dursun Fakıh'in türbesi adeta sizi karşılar ve 'Beni de ziyaret etmeden geçmeyin' der.

Böylece, Ertuğrul Gazi'nin türbesinin bulunduğu Söğüt'e gitmeden önce, Osman Gazi gibi Şeyh Edebâli'nin müridi ve damadı olan Dursun Fakıh'in türbesini de ziyaret edersiniz.

Sonra biraz daha ilerlediğinizde, şirin ilçemiz Söğüt gözükür. İlçe merkezine girmeden önce sizi, çam ağaçlarının gölgelendirdiği geniş bir bahçe içinde bulunan Ertuğrul Gazi'nin türbesi karşılar.

Hemen oraya da uğrar, töreni öncesi ilk ziyaretinizi yaparsınız. Ayrıca türbenin bulunduğu bahçe içerisinde, türbenin doğusunda Ertuğrul Gazi'nin eşi Halime Hatun'un, batısında kardeşi Dündar Bey ile oğullarından Savcı Bey'in kabirleri, 6 metre kadar ötesinde de, Bursa'nın fethinden (1326) sonra vasiyeti gereği naşı bu şehre nakledilen Osman Gazi'nin makam-kabri de yer almaktadır.

Türbenin önünde bulunan tören alanında ise, yakın zamanda tarihteki Türk devletlerinin kurucularına ait büstler yerleştirilmiştir. Bu tarih kokan bölgede biraz dolaşıp ziyaretinizi tamamladıktan sonra şehir merkezine ulaşır ve şirin bir Anadolu kasabasının sessizliğinde Hükümet Konağı ile Çelebi Mehmed Camii arasında çınar ağaçlarının gölgelendirdiği çay bahçesinde çayınızı yudumlar, meydanı süsleyen Kaymakam Çeşmesi'nin lezzetli suyundan





Ertuğrul Gazi'nin türbesi (solda) **ve eşi Halime Hatun'un mezarı** (sol üstte).

Eski kutlamalar

Daha çok 'Yörük Bayramı' olarak bilinen geleneksel kutlamalar, eskiden, özü itibariyle şöyle idi: Eylül ayının ilk ya da ikinci Pazar günü yapılacak tören için Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen Yörükler, Cuma ve Cumartesi günü Söğüt'te Ertuğrul Gazi'nin türbesi etrafında toplanırlar. Pazar sabahı, ilçenin doğusunda bulunan 'Dua Yeri' adındaki yüksek düzlükte bir araya geldikten sonra da, geleneksel kıyafetler ve ellerindeki sancaklarla kasabaya girerler. İlçe merkezinde bir araya gelip belli bir düzen içinde, atlı ve yaya olarak, 1,5 km kadar Söğüt'ün batısında bulunan Ertuğrul Gazi Türbesi'ne varıp türbeyi ziyaret ederler. Arkasından kurbanlar kesilir ve bunların etleriyle hazırlanan pilav topluca yenildikten sonra Kuran ve mevlit okunur *(üstte; 1895'teki kutlamalarda pilav ikramı)*. Daha sonra bir tür toy (şölen) düzenlenir; cirit ve güreş gibi geleneksel spor gösterileri yapılır.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

içersiniz.

Daha sonra şehrin en eski mimarî eserlerinden olan Çelebi Mehmed Camii ile Hamidiye Camii'ni gezer ve sonra Yörük Şenliği'nin başlamasını, şifalı pilavın pişmesini, ayran ve gözlemelerin hazırlanmasını beklersiniz...

İşte biz de bu arada, geçmişteki gezimize dönelim: Ertuğrul Gazi, Oğuzlar'ın Kayı boyuna mensuptu ve onun ataları, Anadolu'nun ilk fethi sırasında, yani 11. Yüzyıl'da diğer Türk boylarıyla birlikte Anadolu'ya gelmişti.

Osmanlı devleti hakkında bilgi veren en eski kaynaklarda, Ertuğrul Gazi ile ilgili kayıtlar birbirini tutmasa da, onun atalarının, öncelikle Anadolu'daki ilk Türk yerleşmelerinden biri olan Van ve çevresinde yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Ertuğrul Gazi'nin bağlı olduğu Karakeçililer'in Selçuklular ile birlikte, Anadolu'nun ilk fethi sırasında bu yarımadaya geldikleri ve önce Ahlat yöresinde, daha sonra da Artuklu coğrafyasında yaşadıkları bilinmektedir.

O dönemde özellikle Ahlat şehri Anadolu'da Türk kültür



FOTOĞRAF: ORHAN DURGUT





Söğüt'teki kutlamalarda, bir Yörük ailesi (sağ üstte). **Ertuğrul Gazi Türbesi'nin içten görünüşü** (sağda). **Hünernâme'den bir minyatür detayında Osman Gazi'nin hükümdar oluşu** (altta). **Topkapı Sarayı Müzesi bulunan Kapıdağlı padişah tabloları dizisindeki Osman Gazi** (sağda, ortada).

ve sanatının geliştiği en önemli merkezlerden birisi idi. Ertuğrul Gazi'nin ataları ve onlara bağlı aşiretler de, diğer Türk boyları gibi, çeşitli sebeplerle anayurttan ayrılarak batıya gelmişler, bu bölgelere yerleşmişlerdi.

Ancak Ahlat şehrinin Eyyûbîler'in eline geçmesi ve ardından Moğollar'ın Ahlat bölgesini istilâsı üzerine, Ertuğrul Gazi'nin ailesine bağlı olan başta Kayılar olmak üzere, bütün Oğuz Türkleri çok fazla zayiat vermişlerdi.



Bunun üzerine Ertuğrul Gazi'nin idaresindeki Türkmen grubu, yaşamak için daha elverişli yerler bulmak ümidiyle önce Mardin'e çekilmiş ve kendileri gibi Kayı boyuna mensup olan Artuklular'a bağlanmıştı.

Burada bir müddet kaldıkları anlaşılan Ertuğrul Gazi'nin babası Gündüz Alp ve beraberindeki Türkmenler, Moğollar'ın Mardin ve çevresini yağmalaması sonucunda, bu bölgeden de ayrılmak zorunda kalmışlar ve batıya hareketle Erzurum tarafına çekilmişlerdi. Kayılar'ın Erzurum yakınlarındaki Pasinler ovasına, Sürmeliçukur'a yerleşmelerinden kısa bir süre sonra ise Gündüz Alp'ın hastalanarak vefat ettiği ve yerine oğlu Ertuğrul Gazi'nin aşiretin başına geçtiği anlaşılmaktadır.

Bu sırada Selçuklular'la Harezmşahlar arasında meydana gelen Yassıçimen Savaşı (1230) Ertuğrul Gazi ve kardeşleri ile Kayı ve Karakeçililer'in yollarını ayırdı. Kayıların büyük bir kısmı Ertuğrul Gazi'nin ağabeyleri Sungur Tegin ve Gündoğdu'nun idaresinde geri dönerken, Ertuğrul Gazi'ye bağlı olan Türkmenler batıya doğru hareket ettiler.

Sivas yakınlarına gelip konakladıklarında, burada Selçuklu ordusu ile büyük bir Moğol birliğinin savaştığını ve Moğollar'ın Selçuklu ordusunu bozmak üzere olduğunu gördüler. Ertuğrul Gazi idaresindeki Kayılar, Ahlat'taki hasımları Harezmşahlar'a karşı Selçuklu ordusunun yanında savaşa katılarak zaferin Selçuklular'da kalmasında büyük rol oynadılar.

Sivas yakınlarında Selçuklular ile Harezmşahlar arasında yapılan bu Yassıçimen Savaşı'ndan sonra Türkiye Selçuklu hükümdarı I. Alâeddin Keykubad (1220-1237), Ertuğrul Gazi'nin bu yardımına karşılık kendisine iltifatlarda bulunarak hil'at giydirdi ve Selçuklu ülkesinde yaşamak için göç ettiklerini öğrenince ona Sultanönü, Söğüt ve Domaniç taraflarını yurt olarak verdi.

Bunun üzerine, kardeşleri Fırat Havzası ve Halep civarına çekilmesine rağmen Ertuğrul Gazi ve beraberindekiler önce Ankara taraflarına, oradan da Söğüt'e gelerek bu bölgeye yerleştiler.

Böylece, Selçuklular'ın bu uç bölgesinde, daha sonra büyük devlet olup üç kıtada üç çağı yaşayacak olan Osmanlılar'ın temeli atılmış oldu...

Ertuğrul Gazi başkanlığındaki Kayı Türkmenleri, kış mevsimini Söğüt'te, yaz aylarını Domaniç yaylalarında geçiriyorlar, konar-göçer bir hayat sürdürüyorlardı.

Söğüt'te 2005 şenlikleri



Söğüt'teki Yörük Bayramı, bu yıl da 9-11 Eylül tarihleri arasında, "724. Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri" adıyla gerçekleştirildi. Şenlik, 9 Eylül Cuma günü, 'Tören Alanı Türk Büyükleri Anıtı' önünde başladı. Daha sonra, halk oyunları gösterilerinin ardından, ilçede bulunan ve Ertuğrul Gazi'nin yaptırmış olduğu Ertuğrul Gazi Mescidi ziyaret edildi. Cuma namazı öncesinde ise, Söğüt Hükümet Konağı yanında bulunan Çelebi Sultan Mehmed Camii'nde Ertuğrul Gazi ve Türk büyükleri adına mevlit okundu. Aynı gün öğleden sonra ise, son yıllarda Yörük Bayramı programı içerisinde düzenli olarak yer alan Osmanlı İlmî Toplantısı gerçekleştirildi. Belediye Kültür Sitesi'nde yapılan ve Fatih Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet İpşirli ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Fahamettin Başar'ın konuşmacı olarak katıldıkları bu toplantının ardından halk oyunları ekiplerinin gösterileri izlendi. Akşam olduğunda ise, Belediye Kültür Sitesi'nde Yörük Gecesi yapıldı. Şenliklerin ikinci günü, yine halk oyunları gösterileriyle başladı. Yörüklerin ve diğer konuklar için yapılan resmî karşılamalardan sonra da, Mehteran Bölüğü'nün konseri izlendi *(üstte)*. Şenlik, öğleden sonra cirit oyunlarıyla sürdürülürken, Yörüklerin Ertuğrul Gazi Türbesi etrafında kurmuş oldukları ve içerisinde Türk el sanatlarının en güzel motiflerini taşıyan halı, kilim ve yastıkların bulunduğu Yörük çadırları ziyaret edildi. İkinci günün akşamında, Kültür Bakanlığı Şenlik Konseri, Gençlik Halk Dansları Topluluğu ve Belkıs Akkale'nin katıldığı Türk Halk Müziği Konseri ile Safiye Soyman'ın katıldığı Türk Sanat Müziği Konseri gerçekleştirildi. Şenliklerin çekirdeğini oluşturan Pazar günü etkinlikleri ise, sabah erken saatlerde Hükümet Konağı önünde toplanan Yörüklerin, Mehteran Bölüğü eşliğinde Ertuğrul Gazi Caddesi'ni takip ederek Ertuğrul Gazi Türbesi'ne yürüyüşü ile başladı. Bu yıl Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın da katıldığı resmî tören programı ise, saat 10.00'da başladı *(solda)*...



Ertuğrul Gazi de, her yıl eylül ayında yaylağı Domaniç'ten kışlağı Söğüt'e salimen dönmelerini, ahalisine 'Etli Bulgur Pilavı' ikram ettiği bir toy ile kutlardı.

Günümüzden 724 yıl önce, daha Ertuğrul Gazi'nin sağlığında başlayan bu adet, onun ölümünden sonra da, mensubu olduğu Kayı Oymağı'na mensup Karakeçili Türkmenleri tarafından sürdürüldü.

Ertuğrul Gazi'nin vefat etmiş olduğu 1281 yılından bu yana, onun bağlı olduğu Oğuz Kayı boyu mensupları ve özellikle de bu boya ait Karakeçili Aşireti'nden olanlar her yıl, ataları Ertuğrul Gazi'yi anmak için Söğüt'e gelerek burada onun türbesini ziyaret ediyor ve böylece ona olan vefa borcunu yerine getirmiş oluyorlar. ■

http://groups.google.com/group/merakediyorum

1891'de Abdülhamid'in huzurunda...

Taylandlı prens İstanbul'da

Prens Damrong'un İstanbul'u ziyaretine ilişkin gezi notları, dönemin padişahı Sultan Abdülhamid'in diplomatik açılımlarını ortaya koymak ve Osmanlı payitahtına Uzakdoğu'dan bakmak açısından, ilginçtir.



Dolmabahçe Sarayı'ndaki Muayede Salonu'nun deniz cephesinden görüntüsü (sağda). Temsilî bir çizimde, Taylandlı prens Damrong (altta).

İLLÜSTRASYON SERDAR GÜNBİLEN

ORHAN KOLOĞLU

Siyam'ın yani bugünkü adıyla Tayland'ın 1891'deki kralı V. Rama, ülkesinin çağdaş bir eğitim sistemine kavuşması için, bu konuların başına getirdiği 29 yaşındaki kardeşi Prens Damrong'u (Damrongrajanubhab) elçi sıfatıyla Avrupa ülkelerini ziyarete yollar.

Kralın 15 yaşındaki oğlu Prens Chira (Chirapravatvoradej) ile yine biri prens, altı yakınını daha yanına alan Damrong'un programında, Osmanlı devleti yoktur. Rusya'da çarı ziyaret ettikten sonra Yunanistan'a geçmeyi planlayan Prens Damrong, yolunun kaçınılmaz olarak İstanbul'dan geçtiğini fark eder...

II. Abdülhamid, Dolmabahçe Sarayı'nda Muayede Salonu'nda, bir kabul töreni sırasında, maiyetiyle birlikte.

Çarın özel yatı onları İstanbul'a bırakacak, oradan bir gemiyle Atina'ya gideceklerdir. İşte bu arada, Prens Damrong, İstanbul'u da görmeyi arzu eder. Ancak bu dönemde, Siyam ile Osmanlı arasında siyasî ilişkiler yoktur. Yine de bir nezaket davranışı olarak Prens, Berlin'deki elçilerinin Türk elçiliğine başvurmasıyla, padişaha saygılarını sunmak istediği yolundaki mesajını Yıldız'a ulaştırır. Padişah II. Abdülhamid de, bundan şeref duyacağı yanıtını yollar kendisine...



II. Abdülhamid

19 Kasım 1891 Cumartesi günü İstanbul'a ulaşan heyetin 25 Kasım gününe kadar, bir haftalık sürede ziyaret ettiği -Yıldız Sarayı dışındaki- mekânları, dönemin Sabah gazetesi şöyle sıralar: Topkapı Sarayı, Hazine-i Hümayun ve Müze-i Hümayun, Dolmabahçe Sarayı, asâr-ı âtika taciri Osman Bey'in mağazası, Tersane ve Donanmayı Hümayun, Heybeliada askerî mektebi, fotoğrafçı Abdullah Biraderler ve Harbiye... Gaze-



Prens Damrong'un gezi notlarından...

19 Kasım 1891, Perşembe

Gemimiz Boğaz'dan girdi, sultanın yaverlerinden Ahmed Paşa [Ferik Ahmet Ali Paşa; ressam kimliğiyle de 'Şeker Ahmet Paşa'] bize mihmandar tayin edilmişti.

Paşa bize, İstanbul'da istediğimiz kadar kalabileceğimizi söyledi. Teşekkürle kabul ettim. İkametimize, bahçe içinde bir bina ayrılmıştı [Ihlamur Kasrı].

Hariciye Nâzırı Said Paşa da 'hoş geldiniz' ziyaretinde bulundu. Sultanın mabeyincisi öğleden sonra gelip, sultanın selamlarını getirdi ve rahat olup olmadığımızı sordu.

O akşam sultanın sarayına [kastedilen Dolmabahçe Sarayı'dır] nakledileceğimiz söylenince, geleneklerini bilmediğimiz için arzulamadım; Türkiye'ye sarayda kalmak için gelmemiş olduğumuzu, böyle bir şeref beklemediğimizi bildirdim.

Yaver Paşa, bunu sultana söyleyemeyeceğini; sultan ne derse onu yapmanın kural olduğunu, bu isteğin reddedilemeyeceğini söyledi...

(...) Tören binası [Muayede Salonu] önemli yabancı misafirler için yapılmıştı; Avrupa kral saraylarına layıktı. (...) Ahmed Paşa [Şeker Ahmet Paşa] çok bilgili bir kişiydi, hem resim çizebiliyor hem de elektronik konusunda konuşabiliyordu. Memurlar ve hizmetkârlar Avrupalı tarzında



hareket ediyorlardı. Ama arkamızdan, adetleri üzere yerlere kadar eğiliyorlardı.

20 Kasım 1891, Cuma

Sultan bizi kabul edecek; ama önce 'Selamlık Töreni' var. Öğle vaktinden az sonra, büyük üniformalarımızı giymiş olarak sarayın önüne gittik. Görevliler bizi oradaki bir köşke çıkardılar.

Oradan caminin [Yıldız Camii] dışını görebiliyorduk. Bazı elçiler ve Avrupalı kimseler vardı. Hafif yiyecekler verildi. Bizimle birlikte gelmiş olan Ruslara nişan verildiğini orada öğrendik. (...) Camideki ibadet bitip sultan atlı arabasını kullanarak oradan ayrıldıktan beş dakika sonra, mabeyinciler gelip bizi, huzura kabul edileceğimiz salona götürdüler. 15 kadar yüksek rütbeli kimse vardı. ▶



Sultan Abdülhamid'in yaverlerinden Şeker Ahmet Paşa, Türk resim sanatının da önemli imzalarından biridir (üstte). Dönemin Hariciye Nâzırı Said Paşa (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Taylandlı prens Damrong ve arkadaşlarının misafir edildiği Ihlamur Kasrı (sağda) ve bugün müze olarak hizmet veren kasrın salonlarından biri (sağ altta).

te, Prens Damrong'un gezisine ilişkin haberleri de, günü gününe verecektir...

Daha sonra ülkesinde başbakanlığına kadar yükselen ve çağdaşlaşma girişimlerinin savunucusu olan Prens Damrong, İstanbul anılarını da kaleme alır... Tam 67 sayfa tutan bu gezi notları yıllar sonra, 1961'de yayımlanır.

Tayland'da görev yapan Türk diplomatlarından Engin Oba da, işte bu gezi notlarının İngilizce metnini bize ulaştırmak nezaketinde bulundu... Notlar, bir yabancı ülkenin üst düzey temsilcisine dönemin padişahı Sultan Abdülhamid'in nasıl davrandığının bir örneğini vermesi açısından, önemlidir.

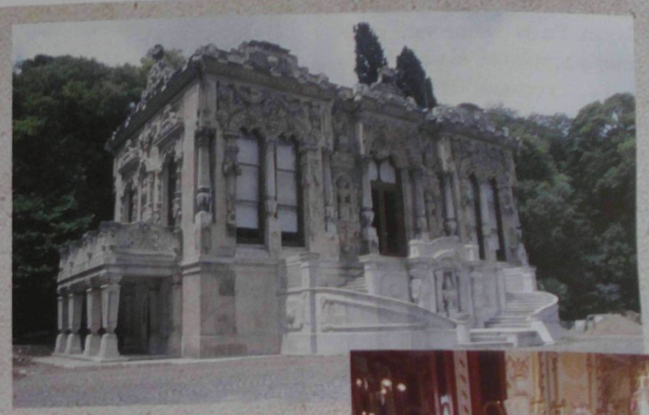


Tayland'ın 1891'deki kralı V. Rama, ülkesinin çağdaşlaşması için çalışmış bir hükümdardı (üstte).

Biz de burada, söz konusu gezi notlarının yalnızca bu konuya ilişkin bölümlerini aktaracağız. Metnin orijinalliğine hiç müdahale etmeyecek; ama kimi adları, dönemin Sabah gazetesi nüshalarından aldığımız notlarla düzeltmeyi de ihmal etmeyeceğiz...

Prens Damrong'un gezi notlarına geçmeden önce, kendisinin bir hafta boyunca gözlemlediği bu ülke hakkındaki izlenimlerini de aktaralım:

"Avrupalılar, sık sık Türkiye'nin kötü yönetildiğini, karışıklık içinde olduğunu söylüyorlar. Ancak kanımca, yönetimleri övgüye değer. Zira Türkiye topal bacaklı birine benziyor. Her ne kadar müzmin bir hastalığı olduğu için Avrupalılar kadar hızlı yürüyemiyor ise de, ayaklarını bu derece ileriye sürüklemeye çalışması, iyi bir şey olarak yorumlanmalıdır."





Büyük üniformasını giymiş olan sultan bizi kapıda karşıladı; sıkmamız için elini uzattı. Prens Chird ile benden, kendisini yandaki küçük odaya kadar izlememizi istedi.

Sadece bir tercüman yanımıza katıldı. Kendisi bir koltuğa oturdu ve ikimize, belirli yerlere oturmamızı söyledi. (...) Davranışı, Taylandlı hanedan mensuplarını ilk kez başkentine görmekten mutlu olduğunu gösteriyordu.

Bir süre konuştuktan sonra, bizi salona [Muayede Salonu] götürdü. Ben de kendisine, bizimle gelen bütün heyet mensuplarını takdim ettim. Sultan da beni oradaki bütün yüksek rütbelilere takdim etti. Bunun üzerine, ikametgâhıma gitmek üzere, iznini aldım.



Kral V. Rama

Bana, kısa bir süre sonra sultanın ziyaretimi iade edeceği söylendiği için, elbiselerimi değiştirmeyip bekledim. Gelmeden önce sultan, mabeyincilerinden biriyle, bana ve arkadaşlarıma, rütbelerimize uygun nişanları gönderdi [Damrong'a birinci, bir kişiye üçüncü ve diğerlerine dördüncü rütbeden Osmanî Nişanı].

(...) Bir süre sonra da sultan, sarayı çevreleyen yoldan bir araba ile geldi. (...) O gece yemekten sonra sultan bizi sarayın içindeki tiyatroya davet etti. (...) Avrupa tarzında inşa edilmiş olan tiyatro elektrikle ışıklandırılıyordu ve dekorasyonu şahane idi. Gösteri, saltanat bandosunun Avrupa şarkıları çalması ve akrobatik hareketlerden oluşuyordu. İki bölüm arasında sultan, çayla şeker servisi emretti. İkinci bölümden sonra da bir başka odada akşam yemeği sunuldu; ama kendisi katılmadı. Yemekten sonra izin alıp odalarımıza döndük.

Tiyatroda konuşurken Türkiye'de kaç gün kalacağımızı sordu, dört gün dedim. Pazartesi günü gemimiz Yunanistan'a hareket edecekti ve izin istiyorduk. Sultan, 'Dört gün çok kısa,' dedi. Bu sürede Türkiye'de fazla bir şey göremeyeceğimizi söyledi. Beş gün daha kalıp kalamayacağımızı sordu.

Lütfuna sonsuz şükran duyduğumu söyledim. Ben de kalmak istiyordum; ama iki engel vardı: Birincisi, gemide yerlerimiz ayrılmıştı. İkincisi ise, misafirperverliğini suistimal etmek istemiyorduk. Aslında, İstanbul'da da gayrıresmî olarak bulunuyordum ve bizi ağırlaması için, bir sebep yoktu. Bize her alanda ilgi gösterdiğine göre, ona gereksiz bir yük oluyorduk. Bu sebeple gidişi erteleyemeyeceğimi söyledim.

Sultan, gemi rezervasyonunun önemi olmadığını, onu iptal ettirebileceğini ve bizi kendi gemilerinden birisiyle gönderebileceğini söyledi. Misafirperverliğinin suistimali konusunda da, bizleri misafir etmekten içtenlikle memnun olduğunu ve bu durumun herhangi bir sıkıntı yaratmadığını söyledi. Eğer biz erken gidersek, bizleri iyi ağırlamadığı için onurunun kırılacağını belirtip, gezimizi hiç olmazsa iki-üç gün ertelememizi istedi.

Bu sözlerine, yabancı olsam da, onun başkentinde hizmetkârı olduğum, sultan ne derse uymam gerektiğini söyleyerek yanıt verdim. Bu sebeple hareketi perşembeye erteledim.

22 Kasım 1891, Pazar

Sultan şerefimize, vezir ve yaverlerin katıldığı 40 kişilik bir akşam yemeği verdi. Kendisi masanın başına oturdu; beni sağına, Prens Chira'yı da soluna oturttu. Yemek takımları altındandı; yemekler de Avrupa Mutfağı idi. Orkestra durmadan çaldı. Sultan bana Tayland'ın askerî konularını sordu ve sabahın birine kadar sohbet etti.



Ahmet Paşa

23 Kasım 1891, Pazartesi

Sultan bizi kendi fotoğrafçısına [Abdullah Biraderler] gönderip resimlerimizi çektirtti. (...) Bu resmimizi hepimiz imzalayıp şükranlarımızla Sultan'a sunduk. Vedaya gittiğimde, Sultan bu resimleri, özellikle Türk kıyafetlisini pek beğendiğini ve hatıra olarak saklayacağını söyledi.

Akşam, sadrazamla buluşmamız için, sarayda yemek düzenlettirmişti. Kendisi katılmadı. Yemekler tamamen Avrupa tarzıydı. Aslında dinen yasak olduğu halde, Avrupa içkileri de sunuldu. Masadaki Türkler de içtiler. (...) Akşam yemeğinden sonra mabeyincisi bizi tekrar tiyatroya, Sultan'ın yanına götürdü. (...) Birkaç günlük birliktelikten sonra, Sultan artık bizimle daha dostça konuşur oldu:

Kralımın kaç yaşında olduğunu, yabancı dil bilip bilmediğini sordu. İngilizce bildiğini söyledim. Avrupa ülkelerinin hangilerinde Tayland elçisi bulunduğunu sordu. İngiltere, Almanya ve Fransa'da birer elçimizin bulunduğunu bunların başka ülkelerde de kralımızı temsil ettiklerini söyledim.

Sultan, eğer Türkiye ile siyasî ilişki kurulursa, bunlardan birisinin Türkiye'ye atanmasının uygun olacağını belirtti. (...)

25 Kasım 1891, Çarşamba

Mabeyinciler, bazıları bizzat Sultan'ın kendisi tarafından seçilmiş hediyeleri getirdiler. İçlerinde, kralımıza en iyi dileklerle götürülecekler vardı.

26 Kasım 1891, Perşembe

Öğleden sonra büyük üniformalarımızı giyip Sultan'a Muayede Salonu'nda veda ettik. Sultan, kralımıza saygıyı tekrarladı, iki ülkenin dostça ilişki kurması temennisini belirtti ve kralımızın Türkiye'yi ziyareti olasılığından bahsetti.

Saltanat yatıyla [Dalya], Ahmed Paşa ile birlikte Yunanistan'a hareket ettik. ■



19 Mart 1877'de, Meclis-i Mebusan'ın açılış töreni de, Dolmabahçe Sarayı'nın Muayede Salonu'nda yapılmıştı (solda).



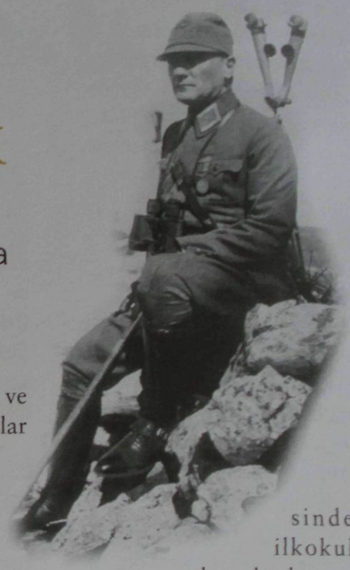
Dolmabahçe Sarayı'nın tiyatro binası (altta).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

◆ Hazırlayan: Taner Güdükoğlu

İnternette Atatürk

İnternette, Atatürk'e ilişkin sitelerde, 'klasik' bilgileri verenlerin dışında, "Mustafa Kemal'in aşkı" ve "Atatürk'ün sevdiği şarkılar" türünde bilgiler içerenler de var.



Bu yıl Atatürk'ün 67. ölüm yıldönümü nedeniyle, 10 Kasım günü Atatürk'ü Anma Haftası etkinlikleri başlayacak.

Bütün yurtta Atatürk'ün anısına, bir dakikalık saygı duruşu yapılacak. Saygı duruşuna sirenler, kara ve deniz araçları da klaksonları ile eşlik edecek. Bütün devlet erkânı Anıtkabir'de bir araya gelecek; Cumhurbaşkanı, Atatürk'ün huzuruna çıkacak ve Cumhuriyet Korosu marşlar seslendirecek...

Biz de bu ay, Atatürk'ü Anma Etkinlikleri nedeniyle internette Atatürk ile ilgili siteleri araştırdık ve en kapsamlı olanlarını sizlere tanıtmaya çalıştık.

Atatürk ile ilgili geniş biçimde bilgi veren o kadar çok site var ki! Ancak ne yazıktır ki bunların hemen hepsi, aynı kaynaktan çoğaltılmış gibi! İlk cümlesi "Atatürk 1881'de Selânik'te doğmuştur" şeklinde başlayan bu sitelerin hepsinde, ilkokuldan başlayarak her öğrencinin beynine kazınan benzer cümleler mevcut. Yabancı dillerde içerik sağlayan uluslararası sitelerin ise, hemen hiçbiri, yeterli değil. Diğer ülke liderleri için yapılan sitelere bakıldığında, internetteki Atatürk sitelerinin zayıflığı da çok daha fazla göze batıyor!

Milli Kütüphane arşivi



Ankara'daki Milli Kütüphane Başkanlığı'nın resmi web sitesinde bulunan Atatürk özel bölümü hemen her yerde bulabileceğiniz bilgilerin toplu olarak sunulduğu bir kaynak niteliğinde. Bu sitede bulunan en değerli iki kaynaktan birincisi Milli Kütüphane arşivinden derlenen fotoğrafların oluşturduğu arşiv bölümü. İkincisi ise, Prof. Dr. Özer Soysal tarafından hazırlanan Atatürk ile ilgili araştırmaların bibliyografik dayanaklarını ortaya koyan bilimsel çalışma.

www.mkutup.gov.tr/ata-tur.html

Atatürk ile ilgili her şey

Forsnet tarafından ticarî amaçla hazırlanan www.ataturk.net adresindeki site, Türkçe içerikli siteler arasında en büyük arşive sahip olanı. Bu sitede bildiğimiz ortaöğretim müfredatındaki Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerinde verilen bilgilerin ötesinde Atatürk Müzeleri ile ilgili bilgiler, Atatürk'ün sevdiği şarkılar, bilgisayarlar için Atatürk fotoğraflarından hazırlanmış masaüstü fotoğrafları gibi farklı içerikler de sunuluyor. Ancak bazı içeriklere sahip olmak için ücret ödemeniz gerekiyor. Sitenin "Özel Belgeler" bölümünde ise Ata'nın yazdığı kitaplar, mektuplar, şiirler ve telgraflar gibi tarihe ışık tutan belgeler de yer alıyor.

www.ataturk.net



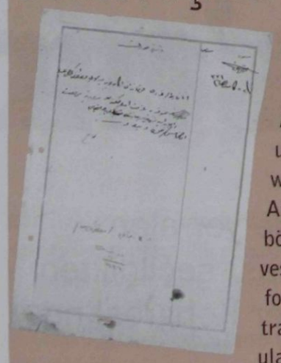
Zübeyde Hanım'a mektup



İçindeki bilgilerin güzel bir tasarımla derli toplu biçimde sunulduğu www.atatürkiye.com adresinde güzel bir fotoğraf arşivinin yanı sıra Atatürk'ün mektupları da yer alıyor. Örneğin bu sitede bulunan Ağustos 1919 tarihinde Ata'nın annesi Zübeyde Hanım'a gönderdiği mektupta Büyük Önder, Samsun'a ayak basmasının ardından İngilizlerin kendisinden şüphelendiklerini, bu sebeple hükümete baskı yaparak İstanbul'a getirtilmeye çalışıldığını anlatıyor. Bu mektupta Mustafa Kemal Atatürk annesine, vatanı kurtarabilmek için tek çaresinin askerliği bırakmak ve milletin başına geçerek tek vücut halinde düşmana karşı koyabilecek savunmayı organize etmek olduğunu açıklıyor.

www.ataturkiye.com

Devlet Arşivleri'ndeki belgeler



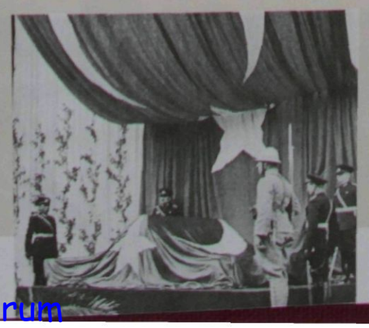
Başbakanlığa bağlı çalışan Devlet Arşivleri Kurumu'nca muhafaza edilen Mustafa Kemal Atatürk'e ait resmî belgelere ulaşmak isteyenler, kurumun resmî web sitesini ziyaret edebilirler. Aşağıda tam linkini verdiğimiz bölümde Atatürk'ün bizzat imzaladığı vesika ve belgelerin orijinal fotoğraflarına ve Latin harfleri ile transkripsiyonu yapılmış metinlerine ulaşabilirsiniz.

www.devletarsivleri.gov.tr/yayin/osmanli/belgelerleataturk/001.htm

'10 Kasım' özel dosyası

Hürriyet gazetesinin Atatürk'ün 60. ölüm yıldönümünde hazırladığı özel dosyada Atatürk'ün ölümü, defnedilişi ve Anıtkabir'e taşınması ile ilgili ilginç bilgiler yer alıyor. Ulu Önder'in naaşının 15 yıl süreyle kaldığı Ankara Etnografya Müzesi'ndeki geçici kabrinden, 10 Kasım 1953 tarihinde, Anıtkabir'e nakledilmesi ile ilgili çalışmalar sırasında yaşananların da aktarıldığı dosyaya ulaşmak için;

http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hur/turk/98/11/10/html/ata.htm





Mustafa Kemal anısına

Maksimum İletişim Hizmetleri firması tarafından hazırlanan ve Doç. Dr. Ahmet Kaşlı'nın sağladığı içerik desteği ile diğer sitelerden bir nebze de olsa farklılaşmayı başaran www.mustafakemal.net adresi ayrıca tasarım olarak da en başarılı çalışma olarak göze çarpıyor. Fakat bu sitenin İngilizce bölümünün olmaması büyük bir eksiklik. Sitenin içerisinde diğer kaynaklardan farklı olarak Atatürk'ün yakınında bulunan kişilerin anlattıkları anılar, Atatürk için yazılmış şiirler, Atatürk Türkiye'si ile ilgili geniş bir fotoğraf arşivi ve Atatürk'ün yazdığı şiirler de bulunuyor.

www.mustafakemal.net

Dünyanın değiştiği gün: 29 Ekim 1923



Time dergisinin "Dünyayı Değiştiren 80 Gün" başlığı ile yayımladığı dosyada, 29 Ekim 1923 tarihi de dünyanın dönüm noktalarından biri olarak anlatılıyor. 600 yıllık İslâm ülkesi Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünde, düşmana karşı elde ettiği başarılarla dikkati çeken Mustafa Kemal'in savaş sonrasında çağdaşlaşma adına attığı ilk adım olan Cumhuriyet'in ilanı, Time dergisinin web sitesinde Atatürk fotoğrafı ile birlikte dünya tarihine yön veren en önemli olaylardan biri olarak anlatılıyor.

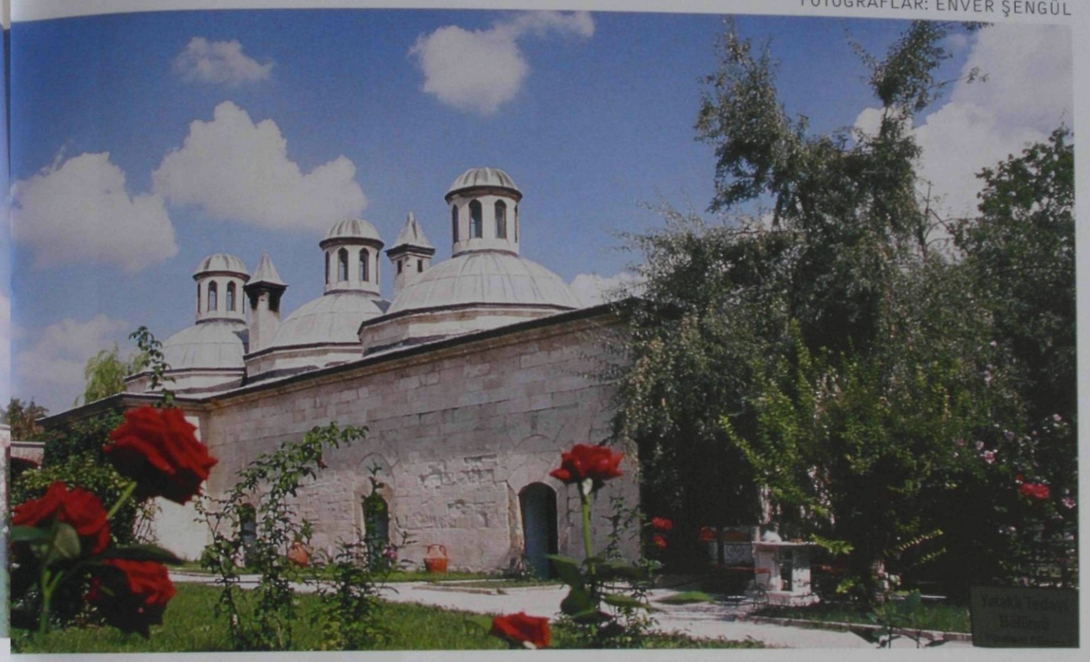
www.time.com/time/80days/231029.html

http://groups.google.com/group/merakediyorum

FOTOĞRAFLAR: ENVER ŞENGÜL







Darüşşifa'nın başarıları

Edirne'de, Sultan II. Beyazıt Külliyesi içinde yer alan 'Darüşşifa' 2004'te Avrupa'nın en iyi müzesi seçildikten sonra, şimdi de 'Kültürel Mirastaki En İyiler Kongresi'nde, en iyi sunum yapan ikinci müze oldu.

EMİNE KAZAN

Osmanlı'nın başkentlerinden Edirne'de bulunan II. Bayezid Külliyesi, mimarî açıdan, bir şaheser olarak karşımıza çıkar. Külliye'ye bağlı darüşşifa ise, verdiği hizmet açısından, günümüzün en ileri sağlık kuruluşlarına bile model olmuştur.

II. Beyazıt Külliyesi; darüşşifa (hastane), tabhane (misafirhane ve dinlenme evi), tıp medresesi, cami, imaret (mutfak, yemekhane, depo), köprü, hamam, değirmen, su deposu, sıbyan mektebi, mehterhane, muvakkithane (günün saatlerini, takvimini bildiren kurum) ve mumhaneden (Edirne ve Külliye için mum üreten birim) oluşan bir kompleks şeklinde inşa edilmiştir. Bugünden bakıldığında, bu kompleksin en dikkat çekici bölümü, Darüşşifa'dır.

Kuruluş yıllarında Darüşşifa'nın yatak kapasitesi 32'dir. Biri hekimbaşı olmak üzere; üç uzman hekim, iki göz hekimi, iki cerrah ve bir eczacı ile, toplam 21 personele sahiptir. Bu sayı, zamanla artar.

Darüşşifa, bir hastane binası olarak, mimarî açıdan da dikkat çekici özelliklere sahiptir. Darüşşifa'nın mimarî nitelikleri, Seafarth Askerî Hastanesi, Miller ve John Hopkins hastaneleri gibi modern tıp kurumlarına örnek oluşturmuştur...

Hastane Birinci Avlu, İkinci Avlu ve ana blok olmak üzere, üç bölümden oluşur. Birinci Avlu'da; poliklinik odaları, çamaşırhane, şurup-hane, kiler, hastane mutfağı, danışma ve güvenlik odası yer alır. 'Hastane mutfağı' Külliye'nin mutfağından ayrı olarak, hastaların perhiz yemeklerinin pişirildiği mutfaktır.

İkinci Avlu'da ise, hastane yöneticilerine ait dört oda yer alır. Ana blok, yani hastanenin yataklı bölümü ise, ortada fenerli büyük bir kubbe, 12 küçük kubbeli merkez ve fıskiyeli havuzu barındıran taş salondur.

Salon çevresinde, 6 kışlık ve 4 yazlık hasta odası vardır. Kışlık odalar ocaklıdır. Girişin tam karşısında; salona bakan, cephesi açık, beşgen musikî sahnesi vardır.

Yataklı ünite, orta kubbedeki fenerden ve bahçeye açılan pencerelerden oldukça iyi aydınlanmaktadır. Burada bulunan fener, aydınlatma işlevinin yanı sıra, içeride kirlenen hava ve pis kokuları dışarıya atma özelliğine de sahiptir...

Darüşşifa'yı önemli kılan, bir hastane olarak çağının çok ilerisindeki tedavi yöntemleridir. Burada, ilaç tedavisinin yanı sıra uygulanan üç yön-





Darüşşifa'daki bölümlerden biri de, Hekimbaşı'nın odasıdır (altta): Odanın bütün ayrıntıları ve özenli giysileriyle canlandırma mankenleri, bu mekânı da dönemindeki gibi yaşatırlar.

Mimar Hayrettin tarafından, 25 Mayıs 1484'te temeli atılarak inşasına başlanan II. Bayezid Külliyesi ve bugün, 'Trakya Üniversitesi Sağlık Müzesi' olarak yaşayan Darüşşifa, 1488'de hizmete açılmıştır (sağda ve üstte).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



İki farklı hasta odasında, mankenli canlandırma: Karasevdalı [melankoli] bir hasta (sağda) ve sara hastası (sağ altta).

tem daha vardır: Güzel koku, su sesi ve müzik.

Hoş koku ruhu besler; insan güzel koku arar. Darüşşifa'nın felsefesinde koku, kalite unsurlarından birisidir; hastanenin bahçesi ve çevresi çiçekler ve kokulu ağaçlarla düzenlenmiştir.

Su dolapları ile Tunca Nehri'nden alınan su, şifahanenin fıskiyesinden şadırvana ve mermer salona döküldükçe, çıkardığı çağlayan sesi ve serinlik, hastaları rahatlatır.

Ayrıca hastaların bir uğraş yoluyla tedavileri; el sanatlarını öğrenmeleri, çevrede çalışarak tedavi edilmeleri, 516 yıl önce Darüşşifa'da uygulanan tedavi yöntemlerinden birisidir.

Darüşşifa'nın en önemli özelliğinin de, müzikle tedavi olduğu söylenebilir: Hekimbaşı hastalarına önce çeşitli makamları dinletir, kalp atışlarının hızlanıp, yavaşlamasını kontrol edildikten sonra da, tedavi için uygun makamı belirlerdi...

Darüşşifa denilince, akla önce ruh hastalarının tedavi edildiği bir hastane gelir; oysa Darüşşifa, hizmete girdiği dönemden 1850'li yıllara kadar, ruhsal ve fiziksel tüm hastalıkların tedavisinin yapıldığı tam donanımlı bir hastanedir. Burada tedavi parasızdır ve haftada iki gün, Edirne'deki hastalara parasız ilaç dağıtılır... Ancak 1850'li yıllarda Darüşşifa, sadece ruh hastalarının tedavi edildiği bakımsız bir kurum durumuna düşer...



Tam 400 yıl kesintisiz hizmet veren hastane, vakıf sisteminin çökmesiyle kendi kaderine terkedilir. Tunca Nehri kıyısında inşa edilmiş olan hastane, su taşkınlarından da büyük zarar görür. Hem doğal âfetler hem de bakımsızlık, hastaneyi hizmet veremeyecek hale getirir.

1875 yılında Saffet Paşa, Edirne'yi ziyareti sırasında Darüşşifa'nın durumunu görür ve sadrazama bildirir. Fakat tam bu dönemde, 1876-77 Osmanlı-Rus Savaşı patlak verir; Edirne işgal edilir. Darüşşifa da kapatılıp hastaları İstanbul'a nakledilir.

İstanbul hastanelerinin talebe cevap veremeyecek duruma gelmesi, Darüşşifa'yı yeniden gündeme getirir: 1896'da tâdilat yapılır ve Darüşşifa, sadece ruh hastalarının tedavi gördüğü bir kurum olarak yeniden hizmete girer.

1910'da Alman mimar Cornalius tarafından bir restorasyon yapılsa da, Balkan Savaşları'nın patlak vermesiyle, Külliye ve dolayısıyla Darüşşifa kendi kaderine terk edilir.



Darüşşifa'daki eczane bölümü (altta).

İşgal altında geçen dönemden külliyenin duvarlarına miras kalan, kurşun izleridir. Sel sularının verdiği hasar ve bakımsızlık da eklenince, içler acısı bir durum çıkar ortaya: Rönesans dönemi hastane mimarisinde çığır açan Darüşşifa, hayvanlar için ahır, berduşlar için sığınak olur.

Darüşşifa, 1967'de bir restorasyon daha geçirir. Bu tarihten sonra da, bir süre Edirne Tıp Fakültesi tarafından konukevi ve öğrenci yurdu olarak kullanılır.

Trakya Üniversitesi'nin Külliye'nin kendilerine devri yolundaki girişimleri de bu tarihlerde başlatılır. Bu girişimler 1984'te sonuçlanır. Külliye'nin cami dışındaki birimleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Trakya Üniversitesi'ne devredilir.

Üniversite Senatosu 19 Mart 1997'de 'Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi'nin kurulmasına karar verir. Bundan dört gün sonra da yapı, 'Edirne Sağlık Müzesi' olarak hizmete girer...

Trakya Üniversitesi'nin bünyesinde yer alan 'Edirne Sağlık Müzesi' ülkemizde, tarihî bir hastanenin aslına uygun olarak canlandırmasının yapıldığı tek kurumdur...

Üniversite'nin Psikiyatri Tarihi Bölümü, Darüşşifa'yı döneminin tüm özelliklerine uygun bir 'canlandırma' ile müzeleştirir. Geçmişte ruh hastalarının müzik, su sesi ve güzel kokularla tedavi edildiği, akustiğiyle de ünlü bu mekân, İstanbul Ruh Hastalarını Readap-

Hangi hastalığa hangi müzik?



Tıp tarihinde, müzikle tedavi alanındaki ilk görüşü Pythogoros (M.Ö. 580-500) ortaya atar. Ancak Türk ve İslâm bilginleri Ebubekir Razî, Farâbî ve İbni Sina da *(üstte; İbni Sina, hükümdar Kabus Vaşmigir'in 'aşk hastalığından muzdarip' yeğenini tedavi ederken),* psişik hastalıkların tedavisinde müziğin etkilerini incelemişlerdir. Şair hekimlerden Şuurî Hasan Efendi, nabız ile musikî makamları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Hasan Efendi'nin, hangi makamın hangi hastalığa iyi geldiğini ortaya koyduğu "T'adil-ül Emzice" adlı yapıtında şu tür tasnifler vardır:

- **Rast Makamı:** Havale ve felç illetine devadır.
- **Hicaz Makamı:** İdrar zorluğuna iyi gelir, cinsel yönden uyarıcı etkisi vardır.
- **Buselik Makamı:** Kulunç ve bel ağrılarının ilacıdır.
- **Uşşak Makamı:** Kalp karaciğer, sıtma ve mide ağrılarının ilacıdır.
- **Irak Makamı:** Dar mizaçlılara ve afakana faydalıdır.
- **İsfahan Makamı:** Zihni açar, zekayı artırır, anıları tazeler.
- **Zirevkent Makamı:** Sırt ve eklem ağrılarının, kuluncun tedavisinde faydalıdır.
- **Rehavî Makamı:** Baş ağrısına devadır.
- **Büzürk Makamı:** Ateşli hastalıklara iyi gelir; zihni temizler, vesvese ve korkuyu uzaklaştırır, fikre yön verir.
- **Neva Makamı:** Kadın hastalıklarına iyi gelir.
- **Zengule Makamı:** Kalp hastalarının devasıdır.

Bu tasniflerden de anlaşılacağı gibi, müzik yalnızca ruh hastalarının tedavisinde değil, genel tedavide de kullanılır.



http://groups.google.com/group/merakediyorum



Darüşşifa'daki yataklı bölümde, hasta odaları, büyük kubbeli yapıdaki sahne çevresinde yer alır ve hastalığa göre, sahneye mesafe artar ya da azalır (sağda ve sağ altta).



tasyon Derneği'nin de çabalarıyla, dönemin atmosferine bağlı kalınarak düzenlenir.

Canlandırmada kullanılan mankenlerin kostümleri, sahne, eczane ve laboratuvar bölümlerinin düzenlenmesi ise, İstanbul Şehir Tiyatroları'nın sahne düzenlemesi ekibi tarafından gerçekleştirilir...

Sağlık Müzesi'ne dönüştürüldükten sonra Darüşşifa, hak ettiği ödüle 2004 yılında kavuşur. Avrupa Müzeler Forumu'nun 'Yılın Müzesi' yarışmasında birinci gelen Edirne Sağlık Müzesi, bu ödülle Avrupa Müzeler Birliği'nin de üyesi olur...

Darüşşifa'yı gezerken, Müze'nin müdürü Enver Şengül'e, 'Yarışmaya katıldığınızda böyle bir sonuç bekliyor muydunuz?' diye sorduğumuzda, aldığımız yanıt şöyleydi:

"Bu aslında, Müze'ye güvenen ve onun için canla başla çalışan ekibin başarısı. Yarışmaya 40'ın üzerinde ülkeden 60 aday başvurmuştu... Müracaat ettiğimizde, bize bir raportör gönderdiler. Bu raportör, inceleme sonrası bizden ayrılırken, 'Ben şimdiye kadar dünyada birçok müze gezdim; fakat sizinkine benzeyene rastlamadım. Burası amacına uygun yaşayan bir müze...' dedi..."

Enver Şengül'den, Darüşşifa'nın 'Hurrem' yani 'Gönül Açıcı' adıyla da anıldığını öğreniyoruz: "İnsana değer ve huzur veren bir felsefe burada yeniden canlandırıldı" diyor bize Edirne Sağlık Müzesi'nin müdürü...

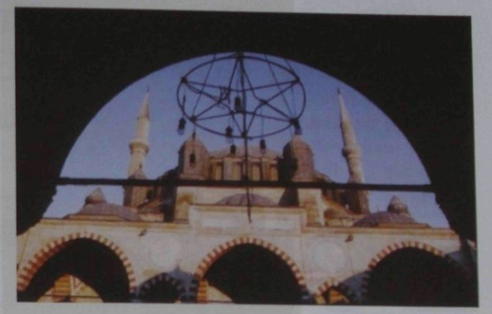
Biz de kendisine, Müze için, gelecekteki planlarının neler olduğunu soruyoruz: "Müze, kuruluş aşamasında, sağlığı anlatan bir müze olarak düşünüldü," diyen Şengül, önümüzdeki dönemde, Darüşşifa'nın ötesinde, artık olayın 'II. Bayezid Külliyesi Müzesi' olarak ele alınacağını aktarıyor bize: "İleriki günlerde bu yönde çalışmalar olacak. Külliye'nin diğer kısımları da restore edilip ziyarete açılacak. Medrese de sağlık müzesine dönüştürülecek."

Ziyaretimiz sonrasında, Trakya Üniversitesi Sultan II. Beyazıt Külliyesi Sağlık Müzesi, bir başarı daha elde etti: Bu kez dünyanın kültür kalıtı alanında en iyi projeleri arasında gösterilerek, 22–25 Eylül 2005 tarihleri arasında Hırvatistan'ın Dubdovnik kentinde yapılan 'Kültürel Mirastaki En İyiler Kongresi'nde, 21 proje arasından en iyi sunum yapan ikinci müze olmayı başardı.

UNESCO, ICOM ve ICOMOS gibi uluslararası kuruluşların desteğiyle gerçekleşen kongreye, değişik ülkelerden 21 projenin sunuldu. Bu müzeler buluşmasında, her müze kendisini anlatan 40'ar dakikalık bir sunum yaptı. Üç gün süren buluşmada, dünya genelinde son iki yıl içinde ödül alan müzelerin yaptığı sunumlar değerlendirildi. En yüksek puanları, İsveç Demir Çelik Müzesi ile T.Ü. Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi topladılar. Son değerlendirmede ise, İsveç Müzesi en iyi sunum yapan müze seçildi. Sağlık Müzesi de ikinci oldu.

Müze'yi, Trakya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof Dr. Mehmet İşcan, Müze Müdürü Enver Şengül, Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hilmi İbar ve T.Ü. Dış İlişkiler Bürosundan Ayşe Taşkan temsil ettiler. ■





30 yıllık çaba

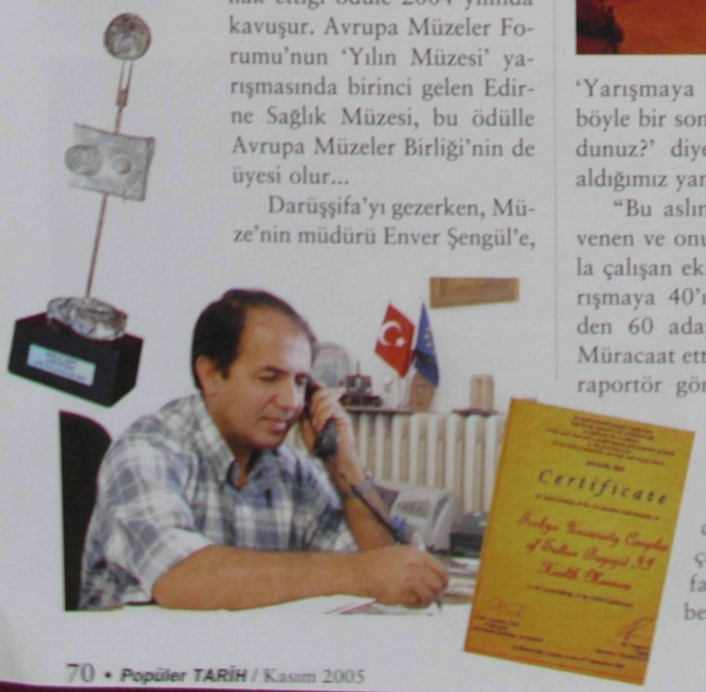
Edirne'deki II. Bayezid Külliyesi'nin *(üstte)* yeniden canlandırılması ve Darüşşifa'nın işlev kazanmasıyla ilgili ilk girişim, 1973'te Edirne İl Sağlık Müdürü Dr. Ratıp Kazancıgil'in çabalarıyla başlar. Darüşşifa'da bir 'Psikiyatri Tarihi' bölümünün kurulmasına yönelik ilk çalışma da 1993'te yapılır. Ruh Hastalarını Readaptasyon Derneği Başkanı Dr. Faruk Bayülkem'in bu yöndeki teklifi, dönemin Trakya Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Poyraz Ülger tarafından kabul edilir. 1997'de de dönemin rektörü Prof. Dr. Osman İnce *(solda; Dr. Ratıp Kazancıgil ile birlikte)*, 'Sağlık Müzesi' kurulmasına yönelik çalışmalarda bulunmak üzere, bir komisyon oluşturur. Bu komisyonun raporuyla yapılan başvuru, Kültür Bakanlığı'nın Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğünce, Nisan 1997'de tescil edilir ve Sağlık Müzesi, 23 Nisan 1997'de açılır: Müze'nin kurulması, ilk düşüncenin oluşumundan 30 yıl sonra gerçekleşebilmiştir!



Tam 11 yapılık büyük bir kompleks olan II. Bayezid Külliyesi'nin Darüşşifa bölümü, bugün 'Trakya Üniversitesi Sağlık Müzesi' olarak hizmet veriyor (sol üstte). **Külliyenin bütünü de, yeni projelerle canlanmak için sırada bekliyor.**



Yapıldığı dönemde Osmanlı'nın en iyi hastanesi olan Darüşşifa, 19. Yüzyıl'ın sonlarında bu işlevini kaybederek, bir harabe haline gelmişti (solda).



Edirne Sağlık Müzesi'nin müdürü Enver Şengül (en altta) **ve Müze'nin ödülleri: 2004'teki "Avrupa'nın En İyi Müzesi" ödülü** (altta) **ve "Kültürel Mirastaki En İyiler Kongresi"nden alınan sertifika** (sağ altta).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

ABD, İngiltere ve Fransa ile Sovyetler Birliği arasında

Her şey Berlin'de başladı Berlin'de bitti



II. Dünya Savaşı'nın Müttefik Kuvvetler'i arasındaki çekişmeler, daha sıcak savaş bitmeden 'Soğuk Savaş'ı yarattı. Bu süreç, Berlin'in düşmesiyle netleşti. Ancak 'Soğuk Savaş'ın bitişi de Berlin'de, Berlin Duvarı'nın yıkılışıyla gerçekleşecekti.

M. Tanju Akad

Avrupa'da 'Soğuk Savaş' daha İkinci Dünya Savaşı bitmeden önce başlamıştı. İlk işaretler 'İkinci Cephe' tartışmalarıyla ortaya çıktı. Bunun da iki yönü vardı: Birincisi, Stalin'in Müttefik Kuvvetleri, ABD ve İngiltere'yi, Atlantik'ten yapılacak bir çıkarma harekâtı için sıkıştırması idi.

Alman ordusunun üçte ikisiyle savaşan Ruslar için, bu birliklerin bir kısmının batıya kaydırılması son derece önemliydi... Üstelik bunlar ne kadar batıya kayarlarsa, o kadar iyi olacaktı! Çünkü Stalin, Doğu Avrupa'yı işgal ederken müttefiklerini buradan uzakta tutmak istiyordu.

İkinci tartışma ise, İngilizlerle Amerikalılar arasındaydı. İngilizler Akdeniz'de, mümkünse Balkanlar'da bir çıkarma yaparak Stalin'in Doğu Avrupa'da ilerlemesini engellemek niyetindeydiler.

Amerikalılar da, Fransa'da yapılacak kesin sonuçlu bir savaş ile, Almanları yenip sonra geniş bir cephe üzerinden Almanya'ya ilerlemek istiyorlar ve Akdeniz'de açılacak bir cephenin esas gayreti zayıflatmaktan başka bir işe yaramayacağını söylüyorlardı.

Sonuçta, 1943'te İtalya'da bir 'Akdeniz Cephesi' açıldı; ama bu, Churchill'in istediği sonucu vermedi. Çünkü Müttefikler savaşın sonuna kadar burada kaldılar ve İtalya'nın 'çizmesinden' yukarı doğru, ancak kaplumbağa hızıyla ilerlediler.

Almanlar, burada ister istemez,



1943'te İtalya'da Akdeniz Cephesi açılır: 1944 ilkbaharındaki bir Alman propaganda afişi, Müttefikler'in İtalya'daki yavaş ilerleyişini hicvediyor (solda).



Soğuk Savaş daha Berlin Müttefikler tarafından işgal edildiği anlarda başlamıştı. Amerikan bölgesinden çıkar çıkmaz Sovyet bölgesinde "Burası hür sektör" pankartı göze batıyordu (sol sayfada). Ve Soğuk Savaş'ın bitişi: 10 Kasım 1989 günü, Alman halkı duvarın yıkılışını kutluyor (solda).

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE ve MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

http://groups.google.com/group/merakediyorum



1944'ün 9 Ekim günü, Stalin ve Churchill, Molotof ve Eden ile birlikte Moskova'da bir araya gelirler (sağda).

Ruslar için çarpışmış oldular! Çünkü, Balkanlar ve Orta Avrupa'ya ilerleyebilecek olan Müttefik güçlerini, burada oyaladılar...

1943 yılının sonuna doğru, Alman propaganda makinesi 'doğunun fethedilmesi' anlamına gelen Lebensraum (yaşama alanı) kavramını unutturmaya başlayarak, onun yerine 'Festung Europa' yani 'Avrupa Kalesi' kavramını ortaya atar.

Bu, Atlantik kıyısında Müttefikler Kuvvetler'e, doğuda ise Sovyetler Birliği'ne geçit vermeyecek olan sözde 'aşılmaz kale'dir.

Bu kavram, Alman askerî yenilgilerini de hızlandıracaktır aslında; çünkü Hitler'in her türlü geri çekilmeyi kategorik olarak yasaklaması, Alman generallerini, Ruslara karşı en büyük avantajları olan hareketli savaşı yürütme olanağından mahkûm bıraktığı gibi, kuşatılan birçok birliğin de mahvına neden olacaktı...

Hitler'in 'barışı beklemek' için kurduğu Avrupa kalesini koruyamayacağını çok iyi sezen Stalin, bu durumdan sonuna kadar yararlanmaya karar verdi. 'Erken Soğuk Savaş'ın ilk kurbanı da, 1939'daki gibi, yine Polonya oldu!

Sovyetler Birliği'nin 1944 ilkbahar taarruzları, çok hızlı gelişerek Kızılordu'yu Temmuz ayında Vistül kıyısına ulaştırdı.

Bu sırada Polonyalılar da, Varşova'da bir ayaklanmaya girişerek ülkelerinin kurtulmasında kendi paylarını dünyaya göstermek ve barışta inisiyatif kullanabilecek duruma gelmek istediler.



Ne var ki, Alman ordusu bütün işi gücü bırakıp, Varşova ayaklanmasını bastırırken, Ruslar parmaklarını bile kıpırdatmadan tam beş ay boyunca, Vistül'ün doğu kıyısında Almanların Polonyalıları imha etmesini izlediler!

Bu arada Ruslar, Müttefik Kuvvetler'in havadan yardım gönderme taleplerini de kabul etmediler ve uçaklarına iniş, hatta hava sahalarından geçiş izni bile vermediler.

Stalin Polonya'yı yutmaya kesin kararlıydı. Bu arada Rusların güneydeki orduları Balkanlar'da ilerliyor, Koniev ve Juvkov da Berlin'e girmek için hazırlık yapıyorlardı: Stalin, her iki komutanının birlikte ilerlemesine önem veriyor, zafer tacını tek bir mareşale mal etmemeye çalışıyordu!

1945 baharında Almanya'ya son hücum yapılırken Polonya'yı işgal etmiş olan Ruslar, Yalta Antlaşması'nın açık hükümlerini ihlal ederek bu ülkede geniş tabanlı bir yönetime yanaşmıyorlar ve sadece kuklalarından oluşan bir hükümet kuruyorlardı.

Churchill de, Müttefik ordularının başkomutanı Eisenhower'a Ruslara ayrılan işgal bölgelerine girilmesini ve Ruslar antlaşmaya uyuncaya kadar çekilmemelerini önerdi.

Amerikan 9. Ordusu bu sırada Berlin'i rahatlıkla alabilecek durumdaydı. Ama Eisenhower, bu ordunun komutanı Simpson'a durmasını emretti.

Bu durumda Churchill



Müttefik ordularının başkomutanı Eisenhower (sağ üstte). **Almanlar, Rusların gözü önünde Varşova'yı yerle bir ediyor** (sağda).



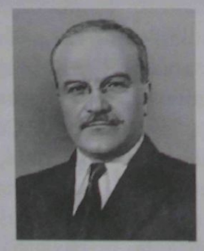
hem derinden sarsıldı, hem de başkomutanın Berlin'in siyasî öneminden bu kadar bihaber olmasına şaştı. Ama Eisenhower da Berlin için yapılacak sokak savaşlarının kayıplarına razı değildi.

Nitekim Kızılordu bu iş için yüz bin kayıp verdi. Batılılar o günlerde, Prag'ı da kolaylıkla alabilirlerdi. Churchill bunun için, adeta yalvarırcasına tekrar ısrar edince, Eisenhower da Patton'u Prag'a göndermeye karar verdi ve Rusları bundan haberdar etti. Ancak Stalin bunu öylesine şiddetle protesto etti ki, Eisenhower da Patton'u derhal geri çağırdı.

Ruslar 9 Mayıs günü Prag'ı işgal ettiler. Sonuçta herkes kendi işgal bölgesinde kalırken, Berlin 'ortak işgal bölgesi' olarak 'dörtlü' bir yönetim altına girdi.

Uzun süre Stalin'in dışişleri bakanlığını yapmış olan Molotof, "Berlin'e ne olursa Almanya'ya da o olur ve Almanya'ya ne olursa Avrupa'ya da o olur," demişti. Gerçekten de Berlin parçalanınca, Avrupa parçalandı ve yıllar sonra, Berlin birleşince de, Avrupa birleşti!..

Savaş bitince, Berlin'deki Amerikan, İngiliz ve Fransız işgal bölgeleri, Sovyet işgal bölgesi olan 'Doğu Almanya' içinde birer 'adacık' olarak kaldılar. Batı Almanya'nın sınırı 150 kilometre uzakta kalmıştı!



Ruslar, diğer işgal bölgelerinde olduğu gibi, Berlin'i de demir bir yumruk ile yönetmeye başladılar. Berlin'de 18 bin, Doğu Almanya'da 100 bin askerleri vardı. Bunlara karşı; 3 bin Amerikan, 2 bin İngiliz ve bin 500 Fransız askeri Berlin'de büyük ölçüde göstermelik bir güç olarak bulunuyordu.

Ruslar önce Berlin'i tecrit ettiler; sonra da bütün yiyecek maddeleri kendi bölgelerinden geçtiği için, bunu bir silah olarak kullanmaya başladılar. Nihayet 1 Temmuz 1948 günü, Müttefik İşgal Komutanlığı'ndan çekilerek bunun meşruiyetini reddettiler.

Bu tarihe gelinceye kadar, 'Soğuk Savaş' çoktan resmîleşmiş, Amerika daha 1945 yılında land-lease yardımlarını kesmiş, Ruslar da Churchill'in sözleriyle Stettin'den Trieste'ye kadar demirperdeyi Avrupa'nın üzerine indirmişlerdi.

'Demirperde' deyimi, kısa sürede 'Soğuk Savaş' kavramı ile özdeşleşen deyimlerden biri oldu. Ruslar işgal bölgelerinin Marshall yardımlarından yararlanmasını da önlediler, bunun yaratacağı etkiden çekindiler.



Rusların ablukası tüm dünyanın gözünü Berlin'e çevirdi. Amerikalılar Temmuz'dan başlayarak, bir yıl boyunca Berlin'in ihtiyacı olan bütün gıda ve yakıt maddelerini, dünyanın dört köşesinden çektikleri binlerce uçak ile taşıdılar.

Bu hava köprüsü, atom bombası ile birlikte, Soğuk Savaş'ın teknolojik yönünü, daha doğrusu teknolojinin politika için kullanımını en iyi sergileyen olaydı.



Ruslar bu hava köprüsünden sonra, geri adım atıp kara ve demiryollarını açtılar; ama batılı işgal bölgelerini daha sıkı bir çembere almayı da ihmal etmediler.



1948'de, 23 Haziran'ı 24 Haziran'a bağlayan gece, SSCB, Berlin'i abluka altına alır. Amerikalı General Clay de, bu ablukayı günde 6 bin 400 ton malzemeyi Berlin'e taşıyarak kırar (solda).

Churchill, Roosevelt ve Stalin, Yalta'da (solda): **Yalta Antlaşması'nın mimarları, bu antlaşmanın yaklaşık elli yıllık bir barış sağlayacağını düşünmüşlerdi. Stalin'in mareşali Koniev** (sol altta) **ve Dışişleri Bakanı Molotof** (solda, ortada). **Amerikan 9. Ordusu'nun komutanı Simpson** (altta).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Savaş sonrası Alman toprakları
III. Reich'ın yenilgisi Almanya'yı; ABD, İngiltere ve Fransa ile Sovyetler Birliği arasında dörde böler. Bu arada 23 Mayıs 1949'da Federal Alman Cumhuriyeti kurulur ama müttefiklerin işgal bölgeleri de varlıklarını korurlar.

Berlin, 'Soğuk Savaş' boyunca Rus işgali altındaki Doğu Avrupa'da bir ada, Rus bakış açısından da bir 'diken' olarak kaldı. 1958 yılında, Berlin'de tekrar bir kriz yaratıldı. Kruşçev, Batı Berlin'in askerden arındırılmış bir serbest şehir haline getirilmesi için, altı ay tanıdıklarını, aksi halde Doğu Almanya ile ayrı bir barış antlaşması imzalayacaklarını söyleyerek yeni bir Berlin krizi başlattı.

Ancak bu kez Sovyetler Birliği ambargoya gitmedi; çünkü Batılı müttefiklerin Batı Berlin'deki işgal haklarından vazgeçmeyeceklerini biliyordu. Fakat Doğu Almanya'dan batıya büyük bir kaçış yaşandığı ve bu büyük ölçüde Berlin'den gerçekleştiği için, 1961 yazında Doğu ve Batı Berlin'i ayıran meşhur duvarı inşa etmeye başladılar.

Buna mecburdular; çünkü 1945'ten sonra Doğu Almanya nüfusunun yaklaşık yüzde 15'i bir yolunu bulup Batı'ya iltica etmişti ve bunlar arasında binlerce güvenlik görevlisi de vardı.

'Berlin Duvarı' işgal bölgeleri arasında serbest geçişi öngören dörtlü antlaşmanın köklü bir şekilde ihlali anlamına da gelmekteydi. Bir yıl sonra, duvar tüm sınırı kaplamış ve yakındaki evlerin çoğu da yıkılmıştı. 1966 yılına kadar, Berlin Duvarı üzerinde 210 gözetleme kulesi ve sayısız beton mevzi de devreye girdi. Çünkü duvardan adam kaçırma, Berlin'de büyük bir sektör haline gelmişti.

Kaçış için, tünelden arabayla barikat yıkmaya kadar, sayısız yöntem denenmiş, binlerce kişi duvardan sonra da kaçmayı başarmış; ama yüzlercesi de hayatını yitirmişti.



20 Eylül 1961: Doğu Berlin yönetimi, sınırı tamamen duvarla kaplıyor (sağda).

"Orta Avrupa'nın büyük metropolü" olan Berlin, özellikle duvarın yapılmasından sonra, her iki taraf için de bir propaganda alanı haline geldi; ama duvarı inşa etmek zorunda kalan Rusların, 'kaybeden taraf' olduğuna şüphe yoktu!

1963 yılında önce Kruşçev, sonra da Kennedy, Berlin'e gelerek duvar üzerinde propaganda yaptılar. Kruşçev'in yanında Ulbricht, Kennedy'nin yanında ise, o yıllarda Berlin Belediye Başkanı olan Willy Brand ile Şansölye Konrad Adenauer bulunuyordu. Kennedy'nin, "Ich bin ein Berliner" (Ben bir Berlinliyim) sözü propaganda olmakla birlikte, Amerikalıların 'Soğuk Savaş' sürdükçe Berlin'i bırakmayacaklarının kararlılığını da sergiliyordu.

Gerçekten de buna sonuna kadar sadık kaldılar. Batı Berlin, giderek eski günlerine döndü ve aldığı göçlerle nüfusu arttı.

Doğu'da kalan Almanlar ise, hem Marshall yardımlarından yararlanamadılar, hem de Sovyetler Birliği'nin Almanya'dan istediği büyük savaş tazminatını ödediler.

1980'lerin sonlarına gelindiğinde, Soğuk Savaş'ın bitişi her alanda belirginleşmişti. Askerî alanda silahlanmaya harcadıkları devasa kaynaklar, ekonomi alanında verimliliği arttıramamaları, siyasî alanda da demokrasiyi geliştirememeleri nedeniyle, SSCB, Soğuk Savaş'ta yenildiğini kabul ederek 'demirperde'yi kaldırmak zorunda kaldı.



Tek Berlin'e giden yol: İki Almanya birleşiyor
Federal Alman Cumhuriyeti'nin Demokratik Alman Cumhuriyeti ile birleşmesi ve 'iki Almanya'nın tek bir çatı altında toplanması 12 Eylül 1990'da Moskova'da gerçekleşir.

Gorbaçov'un 'presteroyka' yani 'açıklık' politikası bunun ilanı oldu.

Bunun hemen ardından, on binlerce kişi, Berlin Duvarı'nı yıkmaya başladı!

Duvarla birlikte, bir yıl içerisinde Doğu Avrupa'daki bütün rejimler yıkıldı ve SSCB tarih sahnesinden silindi. Almanya'nın birleşmesi gerçekleşince de, Berlin kırk beş yıl sonra tekrar başkent oldu.

Soğuk Savaş'ın ortadan kalkmasıyla birlikte, dünya yarım kalan işine döndü: 1918'in sorunlarıyla boğuşmaya başladı. Avrupa'da 1918'de kurulmuş iki devlet olan Çekoslavakya ve Yugoslavya derhal parçalandı, gözler Ortadoğu'ya döndü.

Berlin ise, Avrupa'nın büyük metropolü olarak Doğu Avrupa'yı Avrupa Birliği içerisinde hazmetmeye başladı. Avrupa'nın kaderinde tekrar önemli bir rol oynayacaktı artık Berlin... ■



1948'de Marshall Planı yürürlüğe girince Batı Almanya, bu yardımdan faydalandı (sol altta). **Doğu ise SSCB'nin olanaklarıyla yetindi... Berlin Duvarı'nı aşmaya çalışırken ölenlerin sayısı, uzmanların tahminine göre, 950 civarında oldu** (altta).



http://groups.google.com/group/merakediyorum



Georgius Agricola ve...

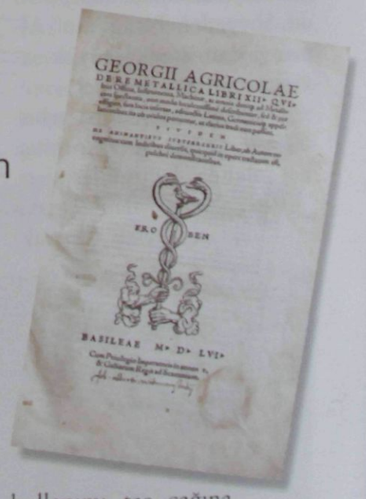
‘De Re Metallica’

Batı’nın teknolojik üstünlüğünün temellerinin atıldığı Ortaçağ’da, madencilik ve metalürji alanlarında, ‘De Re Metallica’, önemli bilgiler içeren bir yapıt olarak öne çıktı...

FATİH TOPTAN

Başlığa bakıp yanılmayın; ünlü heavy-metal grubu Metallica’dan söz etmeyeceğiz! Ancak, başka anlamda da olsa, yazının ‘metal’le yakın bir ilgisi olacak... Çünkü, Georg Bauer’den yani nâm-ı değer Agricola’dan ve onun ünlü kitabı ‘De Re Metallica’dan (Metaller Üzerine) söz edeceğiz...

Bu ay, Agricola’nın 450. ölüm yıldönümü... Bu vesileyle muhtemelen görkemli anma törenleri yapılmayacak! Ancak bu, hiç de haksız sayılmayacak sebeplerle ‘karanlık çağ’ olarak anılan Ortaçağ’da yaşanan önemli teknik gelişmeleri anmak için iyi bir fırsat olabilir. Fakat ilkin, öncesine kısaca bir bakalım...



Georgius Agricola’nın (sol üstte), **‘De Re Metallica’ kitabındaki bir ergitme fırını çizimi** (üstte). **‘De Re Metallica’ kitabının kapak sayfası** (sağda).

İnsanoğlunun metalleri kullanımı taş çağına kadar uzanır. Bu dönemde kullanılan ilk metaller, doğada, taşlar arasında bulunan doğal altın, gümüş, bakır ve meteorik demir parçalarıydı.



Ancak şunu belirtmek gerekir ki, bu metal malzemeler, hiçbir metalürjik işlem uygulanmadan, tıpkı diğer taşlar gibi kullanılmaktadır. Bu durum M.Ö. 4000 dolaylarında değişir ve muhtemelen bir tesadüf sonucu, bir çömlekçi fırınında, malahit taşından bakır elde edilir.

Doğal bakırın dışında, bakır ilk kez ergitilerek elde edilmiştir. Bakıra yüzde on oranında kalay katılınca onun daha kolay işlendiğinin fark edilmesi epey zaman alsa da, bu kadar beklendiğinden mi bilinmez, M.Ö. 2400 ila M.Ö. 2000 yılları arasındaki zaman dilimine, bu yeni malzemenin ismi verilir ve bu dönem ‘Bronz Çağı’ olarak anılır. Biraz daha konumuzun yaklaşalım.



Jean Gimbel, ‘Ortaçağda Endüstri Devrimi’ adlı kitabında (TÜBİTAK, 2004), günümüzün, teknolojiye bağımlı toplum yapısının temellerinin, Rönesans ya da Endüstri Devrimi sırasında değil, Ortaçağ’da atıldığını; 10 ve 13. Yüzyıl arasında Avrupa’nın teknolojik bir patlamaya tanık olduğunu söyler.

Makineler, klasik dönemlerde olduğu gibi, oyuncak ya da kendi kendine çalışan çeşitli amaçlı düzenekler yerine, çeşitli iş kollarına, insan gücünün yerine kullanılmaya başlar. Su ya da rüzgar gücüyle çalışan değirmenler ilk fabrikalar olurlar ve buralarda tahıl öğütmenin yanında bitkisel yağ çıkarma, deri işleme, kumaş çırpma ve kağıt çekme gibi işler yapılır.

“Birçok yönden demir insana altından çok yarar sağlar. Her ne kadar aç gözlü kimselerin demirden fazla altınları varsa da, demir olmaksızın, halk düşmana karşı güvenlik içinde olamaz. Demir korkusu olmadan adalet sağlanamaz; masum insanlar demirle savunulur. Kötülerin çığlığı demir korkusuyla önlenir. Demir olmadan hemen hiçbir el işi yapılamaz; ne toprak işlenebilir ne de inşaat yapılabilir.”

Gimpel’in aktardığı, Fransisken keşişi Bartholomew’in 1260 yılında yazdığı bu satırlar, o dönemde demirin ne denli önemli olduğuna dair bir fikir verebilir. Tarımda, askeri uygulamalarda, inşaatlarda ve başka alanlarda demir, giderek artan bir öneme sahip olur.

Bu alanda yaşanan gelişmelerde, su gücüyle işleyen mekanik çekiçlerce dövme işleminin çok daha etkin yapılabilmesi, daha da önemlisi, yine su gücüyle işleyen körüklerce, fırınların sıcaklığının, demirin ergime derecesine kadar çıkabilmesidir. Tarih, 14.

Georgius Agricola’nın, ‘De Re Metallica’ kitabındaki izahlı çizimlerden ikisi: Maden ocaklarında suyun kullanımının ayrıntıları (sol üstte ve üstte).

Georgius Agricola’nın kitabındaki izahlı bir çizimde, ergitme fırını (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Georgius Agricola'nın kitabında, ergitme fırınlarındaki çalışmaların ayrıntılı izahına yönelik bir çizim (sağda). Georgius Agricola'nın birikimi, 16. Yüzyıl'da Vannoccio Biringuccio'nun 'Pirotechnia' adlı yapıtına zemin hazırladı (sağda, ortada; Pirotechnia'nın iki sayfası).

Yüzyıl'ın ilk yarısıdır...

Bu teknikler, Avrupa'nın çeşitli bölgelerine yayılmakla birlikte, madencilik alanında Almanlar'ın öncü olduğu görülür. Aralarında Türkçe'nin de bulunduğu pek çok dile Almanca madencilik terimleri girer. Ayrıca, Alman madenciler, çeşitli ülkelerce, çalışmak üzere ülkelerine davet edilirler...

Madencilik ve metalurji konularında oluşan bu birikim, 16. Yüzyıl'da ardı ardına yayımlanan üç önemli kitapta toplanır. Bunlardan ilki, usta zanaatkâr Vannoccio Biringuccio'ya (1480-1540) aittir.



Bir mimarın oğlu olan Biringuccio, İtalya ve Almanya'yı dolaşıp buralardaki metalurji atölyelerini inceler. Demir madeni, darphane ve dökümhane işletmecilikleri yapar. Derin bilgi ve tecrübesini topladığı 'Pirotechnia' adlı kitabı, ölümünden bir yıl sonra yayımlanır.

Georgius Agricola'nın bir portresi (sağda) ve 'De Re Metallica' kitabının 276. sayfasında yer alan 'dereyatağı kıyısında maden' gravürü (sağda).

Damıtma, barut üretimi, metalurji ve her türlü cismin dökümü hakkında bilgi veren bu eser, üretimde ateşi kullanan zanaatlar ve üretim hakkında Batı'da yayımlanan ilk kitap olduğu için büyük ilgi görür. Bu dönemdeki diğer ünlü eser, Lazarus Ercker'in, 1574'te yayımlanan 'Beschreibung Allerfürnemisten Mineralischen' (Başlıca Cevher İşleme ve Madencilik Yöntemleri) adlı kitabıdır. Ancak, ondan önce yayımlanan 'De Re Metallica', bu iki kitabı da geride bırakacak seviyededir...

Mineraloji biliminin kurucusu ve madenler üzerine sistematik çalışma yapan ilk bilim insanı olarak gösterilen Georgius Agricola, 1493'te, Almanya'nın doğusunda, Glachau'da dünyaya gelir. Gerçek adı Georg Bauer'dir. Ancak, Almancada 'çiftçi' anlamına gelen 'Bauer' sözcüğünün Latince'deki karşılığı olan 'Agricola' adını kullanır. Öğretmen olmak için Leipzig Üniversitesi'nde felsefe ve klasik diller öğrenimi görür.

Mezun olduktan sonra, aynı okulda Yunanca'ya giriş dersleri verir. 1519'da, Leipzig yakınlarındaki Zwickau'da yeni bir Yunan dili okulu kurar. Birkaç yıl sonra ise, tıp okumaya karar verir. İtalya'ya gider ve Aldina Matbaası'nda, Antik Yunan'ın büyük tıp bilginleri Hippokrates ve Galenos'un eserlerinin basımında çalışır. Yine İtalya'da büyük hümanist filozof Erasmus'la tanışır. Politika ve ekonomiye ilgi duymaya başlar.

Agricola, Carinthia, Styria ve Tirol'deki maden bölgelerine geziler yapar. 1527'de, Avrupa'nın en önemli madencilik ve maden işleme bölgelerinden biri olan Joachimsthal'a (şimdiki Çek Cumhuriyeti'ndeki Jachymov)



şehir eczacısı ve doktor olarak atanır. Burada, ilaçlara yararlı mineraller bulmak amacıyla madenlere gide gele, madenlerin çıkarılışı, kayaların ve cevherlerin sınıflandırılması ve metalürji konularıyla ilgilenmeye başlar. Bununla da kalmaz, madenlerde çalışan işçilerle ilişki kurar, onların iş koşullarıyla ilgilenir.

Yazmaya daha fazla zaman ayırabilmek için Almanya'nın sakin bir şehri olan Chemnitz'e gider.

Ne var ki, veba salgını Saksonya'yı kırıp geçirmektedir. Agricola, bir hekim olarak vebaya karşı var gücüyle çalışır ve bu onu yorgun düşürür. Yaşamının sonlarına doğru, Saksonya Sarayı'na tarihçi olarak atanır. Kasım 1555'te ölene dek bu görevini sürdürür...



Edindiği bilgileri ve gözlemlerini, Erasmus'un da yüreklendirmesiyle yayımlamaya başlayan Agricola'nın ilk önemli çalışması, mineraloji üzerine yazılmış ilk kitap olan 'De Natura Fossilium'dur (Fosillerin Doğası Üzerine). Burada kullanılan 'fosil' sözcüğü, bugün bildiğimiz anlamında değildir; o zamanlar, topraktan çıkarılan tüm nesneler için bu sözcük kullanılmaktadır. Kitapta, fiziksel özelliklerine göre minerallerin bir sınıflandırması verilir ve pek çok yeni mineral açıklanır.

Agricola'nın kuşkusuz en büyük yapıtı, ölümünden bir yıl sonra yayımlanan 'De Re Metallica'dır. 'Metaller Üzerine' olarak Türkçe'ye çevrilebilecek bu eserde, 'metal' sözcüğü, bugün kullanılan anlamından daha geniş bir anlamda, metaller ile mineralleri kapsayacak bir anlamda kullanılmıştır.

Kitabın ilk baskısı Latince olarak yapılır. Bir sonraki yıl ise, kitabın Almanca baskısı yayımlanır. Madencilik, mineraloji ve metalürji üzerine pek çok konuyu, bunların yanında, madensel ilaçlar ve jeoloji gibi konuları kolay kavranabilir bir dille ve ağaç baskısı yaklaşık 300 resimle aktaran 'De Re Metallica' büyük bir ilgi görür, çok sayıda baskısı yapılır. Kitap, yaklaşık iki yüzyıl boyunca bir başvuru kaynağı olarak kullanılır.



'De Re Metallica', sadece madencilik, mineraloji ve metalürji gibi konularda, klasik çağlardan gelen bilgi birikimini ve bu alanda yeni gelişmeleri sunmakla kalmaz, bunların yanında, madenin yer aldığı toprakların sahipliği, bu konuyla ilgili yasalar, çalışma düzeni, işletmecilik, işçi ve işveren ilişkileri gibi, Agricola'nın kişisel deneyimleriyle aktardığı çeşitli konularda da bilgiler verir.

Erasmus, Agricola için, "Bir gün gelecek, Agricola, bilimin prenslerinin başında yer alacaktır" demişti. Erasmus bu sözleri söylerken, belki de arkadaşı için cömertçe bir iddiada bulunmuştu. Ancak Avrupa'da, Ortaçağ boyunca gelişen ve Endüstri Devrimi'ne miras kalacak teknolojik gelişimde madencilik ve metalürjinin payı düşünüldüğünde, Agricola'nın hiç de önemsiz işler yapmadığı görülecektir... ■

Lazarus Ercker'in, 1574'te yayımlanan 'Başlıca Cevher İşleme ve Madencilik Yöntemleri' adlı kitabının kapağı (sol üstte). 'De Re Metallica' kitabındaki izahlı bir çizimde, maden ocaklarında suyun kullanımını temin etmek üzere hazırlanan mekanizma (solda).

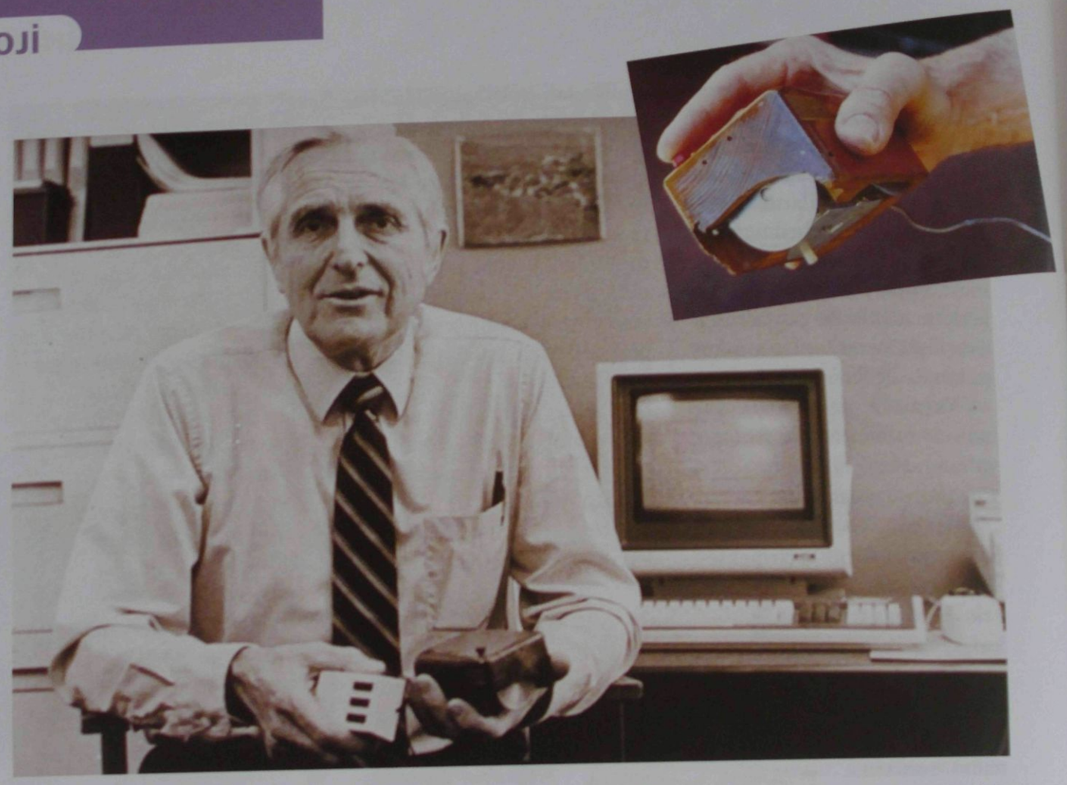
Başkan Hoover ve 'De Re Metallica'



'De Re Metallica', beş yıllık bir çalışmanın ardından, daha sonra ABD'nin 31. başkanı seçilecek olan Herbert Hoover *(solda)* ve eşi Lou Henry *(altta)* tarafından İngilizce'ye çevrilir ve 1912'de yayımlanır. Hoover, başkan seçilmeden önce gözde bir maden mühendisiydi ve madencilik ve metalurji konularında bir otorite olarak görülüyordu. Lou Henry ise, iyi bir jeolog idi.



http://groups.google.com/group/merakediyorum



Bilgisayar faresi nasıl geliştirildi?

Bugün bilgisayarların vazgeçilmez birer parçası olan farelerin ortaya çıkışı, bilgisayarların yaygınlaşmasında da, önemli bir aşamayı oluşturur. Bunu, Douglas Engelbart'a borçluyuz.

FATİH TOPTAN

Douglas Engelbart 1984'teki bir sunumunda orijinal fare ile; arka planda da, 'son model' bir bilgisayar ve faresi (üstte): Engelbart, ahşap farenin (sağda, en üstte) demostrasyonunu yapıyor. İlk 'fare' (sağda).

Bilgisayarlar yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline geldi. Bir çoğumuz bilgisayarların başında saatlerimizi geçiriyoruz. Bilgisayarlarla bu ilişkimiz içinde, çoğumuz, sevgilimizin elinden çok, bilgisayar farelerini tutuyoruz belki de... Bu açıdan bakıldığında, bilgisayar fareleri, tarihi en çok incelenmeye değer teknoloji ürünü olmalı!

Farenin tarihinin incelemeye değer olması, sadece bu 'romantik' sebepten kaynaklanmıyor. Farenin ortaya çıkışı ve bilgisayarlarda buna bağlı olarak yapılan yenilikler, bilgisayarların, bir kısım uzmanların kullandığı makineler olmaktan çıkıp onun bu denli yaygınlaşmasına giden sürecin de çok önemli bir parçasıdır.



Bilgisayarların bu denli yaygınlaşmasında, daha çok, fırsatları iyi değerlendiren isimler öne çıksa da, arka planda, bu gelişimde büyük payı bulunan isimler vardır.

Farenin ve bunun yanında bilgisayarların bugüne ulaşmasındaki bir dizi önemli aşamanın mimarı Douglas Engelbart, bu isimlerden en önemlileri arasındadır.

Engelbart, 1925'te Oregon'da, küçük bir çiftlikte dünyaya gelir. 1942'de, Oregon State University'de, elektrik mühendisliği öğrenimine başlar. O yıllar, bilgisayar tarihinde, 'elektromekanik bilgisayarların' devridir.

Örneğin, 1946'da geliştirilen ve bilgisayarların gelişiminde önemli bir aşama olan ENIAC, saniyede 5 bin toplama işlemi yapabilmektedir. Ancak tam 30 ton ağırlığındadır ve 167 m2 yer kaplamaktadır.

ENIAC askerî amaçlarla üretilmişti. Malum, devir II. Dünya Savaşı devridir. Engelbart'ın öğrenimi de, savaş nedeniyle kesintiye uğrar. Donanma'ya katılır ve iki yıl Filipinler'de radar teknisyenliği yapar. Yıllar sonra bir söyleşide, elektrik mühendisi olmak istemesindeki nedenlerden birinin de, "orduda, 'radar' ismindeki heyecan verici yeni bir teknolojiyi" duyması olduğunu söyleyecektir.

Ayrıca, 'bilgilerin ekranda görüntülenmesi' konusunda radardan ilham alacak ve bilgisayarlarda da aynı şeyin yapılacağı konusunda düşünceler edinecektir.

Engelbart, 1948'de elektrik mühendisliği diplomasını alır ve NASA'nın selefi olan NACA'nın, Ames Laboratuvarı'nda elektrik mühendisi olarak çalışmaya başlar.

Burada, bilgisayarların gelişimi ile ilgilenmeye ve bilgisayarların insanlık yararına nasıl kullanılabileceği üzerine kafa yorar. Ancak bilgisayarlarla çalışma imkânı yoktur. Çünkü sonradan yaptığı bir söyleşide belirttiğine göre, "En yakın çalışan bilgisayar muhtemelen Baltimore'dadır".



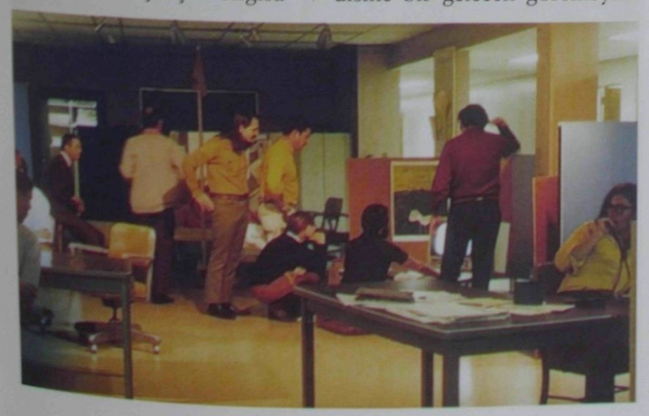
İlk farelerden biri ve birlikte kullanıldığı bilgisayar (solda): Klavyenin solunda, komutları girmek için, bir tuş seti bulunuyor... Engelbart, 1957'de Stanford Araştırma Enstitüsü'ndeki ekibiyle birlikte (solda, en altta). Engelbart, 1967-68 yılları arasında yönettiği 'workshop'lardan birinde (altta).

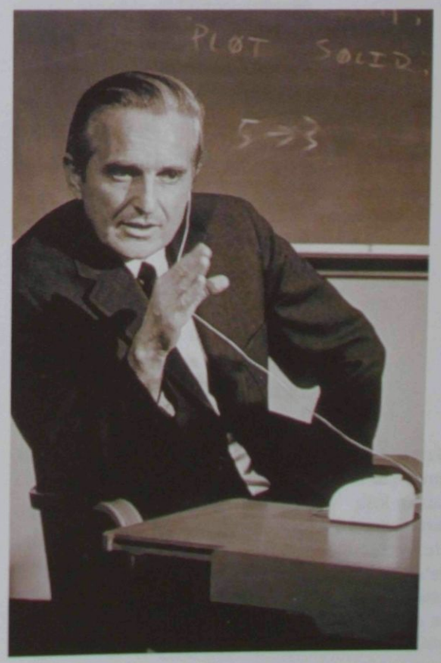
Yapabildiği, sadece konuyla ilgili kitaplar okumaktır. Bu merakının peşine düşer ve California-Berkeley Üniversitesi'nde, elektrik mühendisliği lisansüstü programına kaydını yaptırır. O zamanlar, 'bilgisayar bilimleri' programı henüz yoktur. Ancak Berkeley'de o sıralar, genel amaçlı dijital bilgisayarların geliştirilmesi üzerine ciddi bir araştırma geliştirme programı vardır.

Engelbart, 1955 yılında doktora derecesini alır ve Berkeley'de doçent olarak kalır. Fakat burada, başarılı çalışmalar yapmasına ve çeşitli patentler almasına rağmen, kendisine bir gelecek göremeyince, 1957'de, Stanford Araştırma Enstitüsü'nde çalışmaya başlar. Bilgisayar parçaları üzerine yaptığı çalışmalardan, iki yıl içinde çeşitli patentler alır.

Engelbart, 1963 yılında kendi laboratuvarını kurar. Burada, bilgisayarların, uzman kişiler tarafından kullanılan makineler olmaktan çıkmasını sağlayacak bir dizi gelişmenin ilk adımı atılır.

Bunlar arasında, bugün





http://groups.google.com/group/merakediyorum

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE ve MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

'Fare' adını kim buldu?



Douglas Engelbart *(üstte)*, yıllar sonra, bir söyleşi sırasında kendisine yöneltilen, "Fare terimini kim buldu?" sorusuna gülerek şu yanıtı verir: "Hiç kimse hatırlamıyor. Sadece kuyruğuyla birlikte bir fareye benziyordu ve laboratuvarda hepimiz onu bu adla anıyorduk."

kullanılan işletim sistemlerinin habercisi olarak değerlendirilen bir grafik arayüz; elektronik dokümanların oluşturulması, saklanması ve yeniden erişilmesi sırasında kullanılan ve internetin gelişiminde de büyük önemi olan 'hipertekst', video konferans ve nihayet bilgisayar fareleri bulunmaktadır.

Bu yeniliklerin 1968'de, San Fransisco'da bir konferans sırasında tanıtımı yapılır. Konferansta, 90 dakikalık bir mültimedya sunum yapılır. Sunumda, izleyenlerin en çok ilgisini çeken, Engelbart'ın, kilometrelerce uzakta bulunan ekip üyeleri ile gerçekleştirdiği video konferanstır.

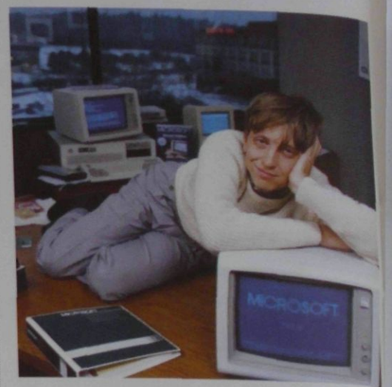
Konferansta bulunanlardan ABD Gelecek Enstitüsü Müdürü Paul Saffo, şaşkınlığını şu sözlerle ifade eder: "Bu demo, Beyaz Saray'ın bahçesine UFO inmesi gibi bir şeydi."

Bilgisayar faresi, Engelbart'ın tabiriyle, "Büyük bir projenin sadece ufacık bir parçasıdır". İnsan zekâsının daha verimli kullanılarak, zor problemlerin daha kolay yollarla çözülebilmesi için araçlar geliştirmenin amaçlandığı bu projede, Engelbart, bilgisayar ile çalışanların, bilgisayar ekranındaki verilerle etkileşimini, bir cihazla sağlamayı düşünür.

Bunun için, ışıklı kalem, kumanda kolu ve hatta, otomobillerdeki gaz pedalları gibi, ayakla kontrol edilebilecek araçlar planlar. Ancak bu tasarımların kullanışlı olmamalarından ötürü, sonradan 'fare' olarak anılacak tasarım galip gelir.

İlk prototip, 1963 yılının sonlarında geliştirilir. Bu ilk fare, ahşaptan yapılmıştır. Bir düğmesi ve iki metal tekerleği vardır.

Engelbart, bu icadına, 1970 yılında, 'görüntüleme sistemleri için X-Y yer gösterici' adıyla patent alır. Fare ile birlikte geliştirdiği grafik arayüz programına ise, o zamanlar yazılımlara patent verilmediği için patent alamaz.



O zamanlar, patent yasalarında gerekli düzenlemeler yapılmış olsaydı, belki de, bugün 'onlar olmadan' düşünemediğimiz işletim sistemlerinin önceli olarak görülebilecek bu yazılım sayesinde, belki de Bill Gates'in yerinde Engelbart'ı görecektik...

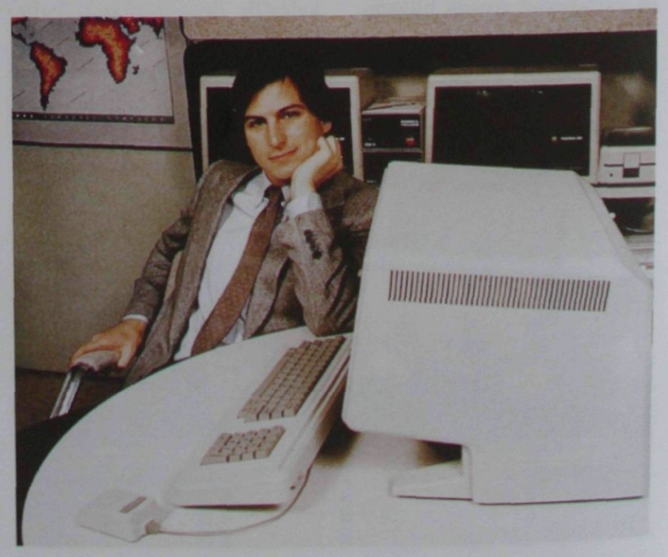
Farenin patenti alınmıştır; ancak yaygınlaşması için önünde epey süre vardır. Bu yolda, SRI'dan, Engelbart'ın çalışma arkadaşı bilgisayar mühendisi Bill English'in önemli katkıları olur.

English, Engelbart'ın orijinal konseptinden yola çıkar, farenin altında bulunan metal tekerleklerin yerine bir top yerleştirir. Bu sayede, fare, yer yöne hareket edebilme yeteneğini kazanır. Ne var ki, fare hala ekonomik olmaktan çok uzaktır ve sık sık bozulmaktadır...

Fareye ticarî başarı kazandıracak isim ise, Apple'ın kurucularından Steve Jobs olacaktır. Xerox'un araştırma merkezinde fareyle tanışan Jobs, bunun ticari potansiyelinin farkına varır. O sıralar üzerinde çalıştıkları 'Lisa' ve 'Macintosh' bilgisayarlarına fare entegre etmeyi düşünür.

Jobs, böylece bilgisayarları sadece komutları ya da klavye tuş kombinasyonlarını ezberleyenlerin değil, çok daha geniş kitlelerin kullanımına sunulabileceğini düşünmektedir.

Düşüncesinde yanılmayacaktır. 1980'li yıllarda, 'kişisel bilgisayarlar' oldukça büyük başarı kazanır. 1980'li yılların ortalarına doğru, Apple'a, bu yıl 30. kuruluş yıldönümünü kutlayan Microsoft, Windows grafik arayüzü ve kendi faresi ile karşılık verir...



Bill Gates, Windows 1.0'ın çıkışından kısa bir süre sonra (sağda, en üstte). **Apple'ın kurucularından Steve Jobs** (sağda).

İnternetin gelişimi ve Engelbart



Engelbart'ın NLS (On-Line System) adı altında yürüttüğü çalışmalarda, bilgisayarın, oluşturulmuş bir listeyi görüntülemesi ve bu listedeki isimlere bağlı bilgilere gitmesi yönünde de çalışmalar mevcuttu. Bu yöndeki çalışmalar, internetin gelişimi için de çok önemliydi. Burada anılan 'hipertekst' ve 'hiperlink' gibi kavramların, daha önce de kullanılmıştı. Bu fikirlerin izine düşüldüğünde, Vannevar Bush'un *(sağda; 1935'te)*, 1945 yılında, The Atlantic Monthly dergisinde 'birleştirici endeksleme' mantığıyla 'Memex' adını verdiği bir projeden söz ettiği görülür. Bazı araştırmacılar buna dayanarak, 'hiperlink' fikrinin Vannevar Bush'a dayandığını savunur...

Bundan sonra, bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler baş döndürücü hıza ulaşır. Malzeme teknolojilerindeki gelişmelerle, çok daha hızlı bilgisayarlar çok daha ucuza üretilir; buna, geliştirilen daha 'kolay' işletim sistemleri de eklenince, bilgisayarlar, baş döndürücü bir hızla yaygınlaşır.

Engelbart, bütün mültimedya sistemlerinin öncüsü olarak kabul edilen NLS üzerindeki çalışmaları sebebiyle, 1997 yılında, 500 bin dolarlık bir ödül ile, 'bilgisayar dünyasının Nobel Ödülü' olarak gösterilen Turing Ödülü'nü kazanır.

Ne var ki, patentini almış olmasına rağmen, fareden para kazanamaz. Fare ile birlikte geliştirdiği grafik arayüzünün ise, o zamanlar yazılımlara patent verilmediği için patentinin dahi alınamadığını söylemiştik.

Oysa, tüm bu fikirleri ya da tasarımları geliştirerek piyasaya süren Steve Jobs, Bill Gates gibi isimler, büyük servetler edinirler. Engelbart'a ise, aldığı çok sayıda patent ve ödülle, bilgisayarların gelişmesinde önemli katkılarda bulunan isimler arasında yer edinmek kalır... ■



2000 yılının 1 Aralık günü Beyaz Saray'da
Teknoloji Madalyası'nı kazananlar, ABD Başkanı Clinton ile. Soldan sağa; Neal Lane, Nicholas Donofrio, Douglas Engelbart, Donald Keck, Dean Kamen, Peter Schultz, Robert Maurer ve Ticaret Bakanı Norman Mineta.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Son 'Kavuklu' Dümbüllü

Tulûat geleneğinin son temsilcisi Dümbüllü'nün 'kavuğu' geçenlerde gündeme geldi ve genç kuşakların ne Dümbüllü'yü ne de 'kavuk' esprisini bilmedikleri ortaya çıktı.

FEZA KÜRKÇÜOĞLU

Ortaoyunu'nun son temsilcisi İsmail Hakkı Dümbüllü'yü 5 Kasım 1973 tarihinde kaybetmiştik. Ölümünün 32. yıldönümünde, 50 yılı aşkın sahne yaşamı boyunca halkı güldürmeyi başaran bu ünlü sanatçıyı analım istedik...

Babası II. Abdülhamid'in silahşorlarından Zeynel Abdi Efendi, annesi Fatma Azize Hanım olan İsmail Dümbüllü, 1897'de Üsküdar'da dünyaya gelir. Annesiyle babası, kendisi iki yaşındayken boşanan İsmail Dümbüllü'nün annesi, aynı yıl



İsmail Dümbüllü sahneye çıktığı ilk yıllarda 'Leblebici' rolünde (üstte)... Direklerarası'ndan son sahneler: 'Kavuklu' rolünde İsmail Dümbüllü, 'Pişekâr' rolünde ve Tevfik İnce yıllarca karşılıklı oynadılar (sağda).



Şirket-i Hayriye memurlarından 'Şişman Hakkı' ile evlenir.

İlkokuldan sonra gittiği Toptaşı Askerî Rüştiyesi'nden, iki yıl üst üste Arapça dersinden kaldığı için çıkarılan İsmail Dümbüllü, Üsküdar'ın Doğancılar semtinde oyununu izlediği dönemin ünlü tulûatçısı Kel Hasan'dan etkilenerek oyunculuğa ilgi duyar.

Önce Karagöz Hüseyin'in yanında oyunculuk yapan İsmail Dümbüllü, 1917'de Kel Hasan Efendi'nin Dilkûşa Tiyatrosu'nda çalışmaya başlar.

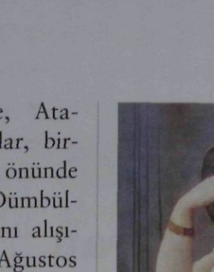
1926'ya dek Kel Hasan, Komik Şevki, Naşit Özcan, Küçük İsmail gibi dönemin ünlü ortaoyuncuları ile sahneye çıkan İsmail Dümbüllü, bu isimlerin teker teker sahneden çekilmesi üzerine, 1928'de arkadaşı Tevfik İnce ile birlikte Şehzadebaşı Şark Tiyatrosu'nda kendi topluluğunu kurar.

Şehzade Faruk Efendi'den Halife Abdülmecid'e, Atatürk'ten İnönü'ye kadar, birçok devlet adamının önünde sahneye çıkan İsmail Dümbüllü, 'Dümbüllü' soyadını alışının hikâyesini 10 Ağustos 1961 tarihli Hayat dergisinde şöyle anlatır:

"Otuz yıl önce, bir şarkım çok tutulmuştu. Peruz Hanım'ın yazdığı bu şarkının sözleri şöyleydi: 'Onu bunu dinlemem / Umuruma sallamam / Kabalara kabalara Dümbüllü'..."

"Bu şarkıyı, Konyalı şivesiyle okurdum. Çok tutulmuştu. Başka oyuna bile çıksam, halk 'Dümbüllü!.. Dümbüllü!..' diye bağırırdı bana..."

"O yıllarda Soyadı Kanunu çıktı. Üsküdar Kaymakamı Lütfi Bey idi, rahmetli. Ona çıktım. 'Meral soyadını almak istiyorum' dedim. Sesini çıkarmadı. Bir de nüfus kağıdımı aldım, ne göreyim, soyadı hanesine 'Dümbüllü' yazmış."



İsmail Dümbüllü ve Tevfik İnce 1933'ten sonra Anadolu'da turnelere çıkmaya başlarlar. Ortaoyununun yaşayan son temsilcisi olarak, geleneksel tulûat oyunlarına yenilerini eklerler.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra sinema ile tanışan İsmail Dümbüllü'nün ilk filmi, 1946'da Muhsin Ertuğrul'un yönetmenliğini yaptığı 'Kızılırmak Karakoyun' olacaktır.

1948'de Şadan Kamil'in yönettiği 'Dümbüllü Macera Peşinde' ile başrol oynayan İsmail Dümbüllü'nün oynadığı filmler arasında; Keloğlan (1948), İncili Çavuş (1951), Yıldızlar Revüsü (1952), Dümbüllü Sporcu (1952), Nasreddin Hoca ve Timurlenk (1954), Dümbüllü Tarzan (1954), Gol Kralı Cafer (1962), İstanbul Kazan Ben Kepçe (1965), Nasreddin Hoca (1965), Afacan Küçük Serseri (1971) ve Dikiz Aynası (1973) sayılabilir.



Tulûat oyunlarıyla büyük beğeni toplayan İsmail Dümbüllü, 1968'de jübilesini yapar ancak ölümüne dek sahneden kopamaz. Gerek İstanbul, gerekse de Anadolu'da zaman zaman sahneye çıkan İsmail Dümbüllü, 5 Kasım 1973'te 76 yaşında İstanbul'da ölür.

Renkli kişiliği, özgün ses tonu ve hazır cevaplığı ile tanınan İsmail Dümbüllü'nün meşhur hikâyelerinden birini, Hayat dergisinden birlikte okuyalım:

"Üsküdar'da Hâle Sineması'nda oynuyorduk. Oyunda kızlar sahneye çıkıyor; ben de yanaklarını, gıdılarını okşayarak adlarını soruyorum..."

"Önce baştaki kıza 'Adın ne?' dedim. O gerdan kırarak 'Rabiye' dedi. Ben de kafiyeli sözümü söyledim: 'Vay anasına kurabiye'. İkincisinin asıl adı Arşaloz'du. Ama oyunda 'Yıldız' diyecek, ben de 'Ne güzel kız' karşılığını verecektim. Adını sordum. Daha o ağzını açmadan, kızı tanıyan seyircilerden biri 'Arşaloz' diye bağırmaz mı?.. Tepem attı. Sesin geldiği yere dönerek 'Sana sordum mu a saloz!' dedim." ■

Kantocu Peruz Hanım'ın dönemin ressamlarından Dimitri Andreodis tarafından yapılmış yağlıboya bir tablosu (sol üstte). Millet Tiyatrosu'nun kurucusu Naşit Özcan (solda, ortada). İsmail Dümbüllü sahnedeki son dönemlerinde (solda).

'Kavuk' sorunu

Kavuk sorunu, geçen aylarda basını uzun süre meşgul etti. Ortaoyununun son temsilcisi İsmail Dümbüllü'nün kavuğunun kime verileceği konusu günlerce yazılıp çizildi... Kavuğun bir başkasına verilmesi söz konusu değildi. Kavuğun son sahibi Ferhan Şensoy, bu konuda herhangi bir açıklamada bulunmamıştı. Ancak basın kavuğun artık bir başka oyuncuya verilmesi gerektiğine karar vermiş olmalı ki, çeşitli aday isimleri sıralanmaya başlandı: Cem Yılmaz, Yılmaz Erdoğan, Beyaz!.. Ortaoyununun ünlü ismi 'Kel Hasan'dan



(sağda; Münif Fehim'in bir 'Direklerarası' tablosundan detay) İsmail Dümbüllü'ye, ondan Münir Özkul'a ve nihayet Münir Özkul'dan da Ferhan Şensoy'a geçen kavuk hakkında yazılıp çizilenler magazin kültürünün hayatımızı nasıl ablukaya aldığına güzel bir örnek oluşturdu. Usta oyuncu Erol Günaydın 25 Mart 2005 tarihli Sabah gazetesinde yaşadığımız bu gerçeği; "Şimdi kavuğun ne olduğunu, Dümbüllü'nün kim olduğunu bilen yok; ama yine de kavuğu konuşuyorlar. Böyle bir toplum olduk..." sözleriyle dile getiriyordu.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

◆ Hazırlayan: Lale Uçan
laleucan@yahoo.com

Asrî koltuklarda bağdaş kuran...

Japonya'nın 'zamane kızları'

'Büyük Gazete' 1927'de artık asrîleşen Japonya'nın 'zamane kızlarını' tanıtır: Onlar, 'ecdatlarından kalma âdetleri' terk edememişler ve 'asrî koltuklarda asrî elbiselerle bağdaş kurmakta' karar kılmışlar.



"Japonlar kadınları çok mukaddes addederler. Çünkü onlar neslin perilerden hâsıl olduğunu zannederler. Bu sebepten kadın esrarengiz bir mahlûktur. Onun hiçbir sözünden dışarı çıkamazlar. Bununla beraber, kadınları çok münevverdir ve kocalarına da bağlıdırlar. Aynı zamanda felsefe, musikî, edebiyat ile meşgul olurlar.

Japon kızları çok serbesttir. Tiyatro ve çayhaneleri, süslü elbiseleri ile tezyin ederler. Piyano gibi bir çalgıları vardır... Japon dilberleri bunları çalar. Genç âşıklar bu sesin namelerinden mest olurlar. Bu çalgının sesi çok âhenkdâr olup; dinleyenler üzerinde fazla müyesserdir.

Bir kız, bir erkeği severse mutlak surette o kızı almak mecburiyetindedir. Hatta, kızı görmeden bile evlenmek lüzumu vardır. Şayet erkek red eder ve kız da kahrından ölürse, artık o erkek merhametsizlikle ithâm edilir; bir başka kızın muhabbetini celbe muvaffak olamaz. Bütün kızlar bununla izdivâçtan sakınırlar.

Bunlarda daha fena bir âdet vardır ki; bir evin kapısı önünde bir genç âşık intihar ederse, kızın da intihar etmek mecbûriyeti vardır.

Japon kızı çok hayalperesttir. Sevdikleri gençleri hayallerinde yaşatırlar. Gece ve gündüz odasına çekilip onun hayali ile ağlar. Kollarını açar, âh, vâh eder; mütemâdiyen inler. Vuslât onlar için en son mertebedir. Kendini erkeğinin kolları arasında görmekten ziyâde, onun güzel hayâli ve riyâsız tebessümleri ona iyi gelir

Ona yaklaşırsa belki hayalinde yaşattığı genç fenâ çıkar; bundan çok korkarlar. Şâyet gencin sabrı tükenirse bir gün kız tahta revân ile sokakta giderken, delikanlı yavaşça dört hizmetçinin ellerinde giden bu süslü melike yaklaşır.

Onun için yazmış olduğu bir şiiri kızın gâyet enli olan kolunun içinden atar. Buraya atmak âdettir.

Kız mektuptan memnûn olursa, bir gün erkeğin kapısının önünden geçerken penceresinden bir mektup atar. Genç bunu alır. İzdivâç kararlaştırılırsa genç bütün hizmetçileriyle beraber bir alay teşkîl eder...

Dilber Japon kızları artık eski elbiselerini terk ederek asrî oldular. Tuvalet, spor, dans, kızların en birinci meşgalesi oldu. Fakat... hâla ecdatlarından kalma âdetleri terk edemediler. Asrî koltuklarda asrî elbiselerle bağdaş kurmaktalar."
(Büyük Gazete, no 12 / 1927, s. 4)



Berlin'de Osmanlı Kulübü
"İlân-ı Meşrûtiyet'ten sonra Berlin'de tesîs edilen Osmanlı Kulübü heyet-i mahsûsasının fahrî reisi sefir Osman Nizami Paşa hazretleri bulundukları halde alınız edilmiş grup fotografisidir."
(Resimli İstanbul, no 14 / 1907, kapak)

Sinirli hanımlarımızın nazar-ı dikkatine



"Mütehassıs doktor Rüştü Recep, tedâvihânesinde sinir zaafını, yürek çarpıntısını; uykusuzluk, baş ağrıları vesâir her nevi ağrıları; felçler, mide veya bağırsak atâletinden mütevellid hazımsızlık ve kabızlık sorunlarını; elektrik tatbikatı, elektrik duşları, elektrikle masaj vesâir ile tedâvi ediyor.

DERMOL: Kimyager Doktor Fehmi Rıza ve Sabit ve Niyazi beyler tarafından birçok tecârib ve fedâkarlık netîcesi istihsâl edilmiş. Dermol tuvalet suyu, yüzde ve ciltte, tabiî ve ince bir güzellik tesis eder. Yüzdeki sivilceleri ve çilleri tamamen izâle eder.

Bahçekapusu'nda Anadolu Eczahanesi'nde ve diğer eczahanelerde bulunur."
(İnci, no 5 / 1916, s. 2)

Şişli'nin bîçâre ihtiyarlarına 'Fakirhâne'



"Şüphesiz ki, içimizde birçok kimse, İstanbul'da cins ve mezhep ayırt etmeksizin, hasta, sakat kimseleri himâye ve kabûl eden bir fakirhâne bulunduğunu bilmez.

İhtiyarları, hasta ve sakatları, dûçar-ı sefâlet olmadan muhâfaza etmek üzere tesis edilmiş olan bu müessese-i hayriyeye kabul edilmek için, fakir ve ihtiyar olmak, en aşağı altmış yaşını geçmiş olmak kâfidir.

Bu fakirhâne Feriköy'ünde Bomonti Fabrikası'nın arkasında olup arsası padişah tarafından ihsân edilmiş ve binası erbâb-ı hamiyyet tarafından iâne ile vücûda getirilmiştir.

Avrupa'da binlercesi bulunan ve mâteessüf memleketimizde adetleri pek sınırlı olan müessesede, şimdi iki yüze yakın ihtiyar âhir ömürlerini sükûn ve rahat duygular içinde imrâr etmektedirler.

Her biri, bir kış akşamı soğuk ve açlıktan ölecek iken bu fakirhânenin himâyetine iltîcâ etmiş olan bu fakir ihtiyarlar, şimdi rahat ve sükûn içinde yaşıyorlar. İki yüz kişiyi beslemek az masrafla vücûda gelmeyeceğine nazaran, bu kadar kişinin iaşesini deruhte eden bu müessese sahiplerinin zengin oldukları zannına düşecek olursanız aldanırsınız. Filhakîka sabahları sütlü kahveleri, öğleyin ve akşam mükemmel yemekleri hazırlanan ve içlerinde hasta olanlar için daha husûsi ihtimâmlara lüzûm gösteren masraf ehemmiyetsiz bir yekûn teşkîl etmez. Halbuki, bu müessese-i hayriyeyi idâre edenler bir takım rahiplerdir..."
(Musavver Muhit, no 16 / 1906, s. 245)

http://groups.google.com/group/merakediyorum

20. Yüzyıl tarihinden enstantane fotoğraflar...



Avrupa ülkelerinin ve Amerika'nın 20. Yüzyıl tarihinde, yalnızca iki savaş değil, daha birçok alt üst oluş yaşanır. Ama bu arada gündelik yaşam ve sosyal değişim de renkten renge girer: **Literatür Yayınları** 10 ayrı ciltte bize bu renkleri fotoğraflarla sergiliyor.



1900 Hayvanın bakış açısından bakıldığında, bu ayının hayatının hiç de eğlenceli olduğu söylenemez. Zavallı hayvan gecelerini bir kafeste, gündüzlerini de sokak sokak dolaşıp sahibinin hayatını kazanmasını sağlayarak geçiriyordu.



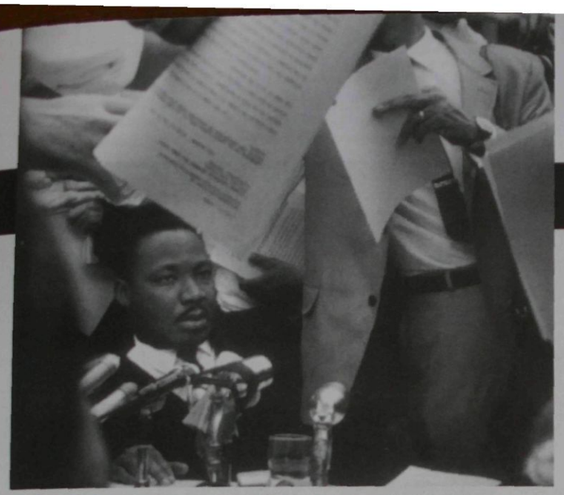
1923 Oyuncaklardan bile daha ucuz: Almanya'da yaşanan enflasyon krizi sırasında, çocuklar tuğla olarak para tomarlarını kullanıyor.



1939 Clark Gable ve Carole Lombart, Eddie Adams (solda) ile yemek yiyor. Lombart ve Gable yeni evlenmişlerdi. Hollywood'un en mutlu evliliklerinden biri, üç yıl sonra Lombard'ın trajik bir uçak kazasında ölmesiyle son bulacaktı.



1941 Savaş nedeniyle giysilerin karneye bağlanması üzerine üretilen pratik çözüm: Temmuz ayında Croydon'daki bir dükkânda, kadınlar, bacaklarını çorap giymiş gibi boyatıyorlar. Böylece 'puanlarını' başka giysilere saklayabilecekler.



1963 Martin Luther King, Alabama'da. 12 Nisan'da King ve Dr. Ralph Abernathy, Vali George Wallace rejiminin ırkçı yönetimini barışçı bir şekilde protesto ederken tutuklanmışlardı. Onların tutuklanması şiddet olaylarına neden olmuş ve çok sayıda insan yaralanmıştı.



1975 Leyla Halid, Beyrut'ta bir mülteci kampında. Filistin Kurtuluş Örgütü militanı Halid, meydan okuyan tavrıyla bir yandan Batılı kamuoyunu ürkütüp öfkelendirirken, öte yandan güzelliğiyle herkesi büyülüyordu.



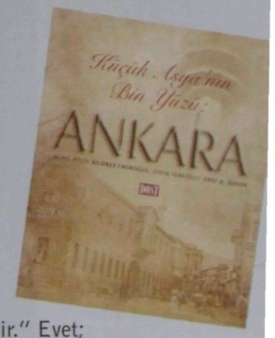
1999 Kosovalı mülteciler, Makedonya'ya ulaşmak için, 30 Mart'ta Likej Dağı'nı tırmanıyorlar. Yolları daha sonra, Makedonya ordusu tarafından kesilecek.

LÜTFÜ TINÇ
lutfi.tinc@dunya.com

Ankara'ya yapılan haksızlıklar

Ankara, ne zaman, neden ve nasıl başkent oldu?.. Seviyesine göre, kimi kaynakların bir cümle ile, kimi kaynakların da sayfalarca izahat ile aktardığı bu konuyu biz de, Popüler Tarih'in beşinci sayısında (Ekim 2000), ele alıp incelemiştik... Evet; Anayasa'nın üçüncü maddesi, "Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'dır" der. Ama bu tek cümlenin ardında, yakın tarihimizin önemli bir döneminin, aslında kimi kafalarda hâlâ noktalanmamış tartışmaları, farklı bakış açıları ve yoğun bir fikir mücadelesi yer alır.

İşte DOST Kitabevi Yayınları'nın bu yaz yayımladığı önemli bir kent monografisinin, 'Ankara'nın üst başlığı olarak uygun görülmüş "Küçük Asya'nın Bin Yüzü" sözcükleri, bana bu tartışmaları hatırlattı. Nitekim bu dört imzalı kapsamlı kitabı elime alıp 'Önsöz ve Teşekkür' bölümüne göz attığımda, kafamda doğan çağrışımların, kitabı kaleme alan dörtlünün de düşünceleri arasında gezindiğini anladım.



Şöyle deniyordu yazıda: "Bizi bu kitabı yazmaya iten nedenlerin başında, ülkemizdeki eşitsiz iktisadî ve kültürel gelişme eğilimi ve bu eşitsizlik içinde Ankara'nın uğradığı büyük haksızlık gelmektedir." Evet; gerçekten Ankara'ya, hemen herkes, haksızlık etmişti. Yazarlar da doğru bir tespitle, bunu şöyle açıklıyorlardı: "Ankara, ya Cumhuriyet seçkinleri tarafından sadece ve sadece Cumhuriyet'in yoktan var ettiği bir model şehre indirgenmekte ya da İstanbul'da kümelenmiş hegemonik bir seçkin zümre tarafından, devleti ve resmiyeti temsil eden 'gri bir şehir' olarak tanımlanmak suretiyle, tarihsizleştirilmektedir."

Bu satırları okuyunca, siyaset ve tarih ilişkisinin bu kadar iyi bir örneklemeyle teşhir edilemeyeceğini düşündüm. İşte her şeyden önce, sırf bu sözler nedeniyle, bu kitabı çok seveceğimi düşündüm! Ancak kitabın içinde daha derinlemesine bir yolculuğa çıkınca, sempatinin ötesinde, bilimsel namusa bir saygıya dönüştü tavrım: Suavi Aydın, Kudret Emiroğlu, Ömer Türkoğlu ve Ergi D. Özsoy dörtlüsü, bu çalışmalarını şöyle özetliyorlardı:

"Elinizdeki kitap, Ankara'nın, özgül ekolojik ve kültürel çevrenin ürünü olan ve tarihi İstanbul'dan çok daha gerilere giden, Anadolu'nun en önemli şehirlerinden biri, hatta kıtasal Anadolu düşünüldüğünde, belki de en önemli şehri olduğunu göstermek gibi bir iddiadan yola çıkılarak kaleme alınmıştır."

Tabii ki bu Ankara monografisinde, sadece Paleolitik'ten Helenistik döneme, oradan da Türkmen Ortaçağı'nın Ahilik zamanlarına uzanan bir Ankara yok! Cumhuriyet dönemi Ankara'sı da var...

http://groups.google.com/group/merakediyorum



Venedik'te Osmanlı rüzgârı

Prof.Dr. Halil İnalcık'ın başkanlığındaki IAOSEH himayesinde ve Venedik Ca Foscari Üniversitesi ile işbirliği içinde gerçekleştirilen "10. Uluslararası Türkiye'nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Kongresi"ne 17 ülkeden 63 bilim insanı katıldı.

ERHAN AFYONCU

Prof. Dr. Halil İnalcık'ın başkanlığındaki Uluslararası Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kuruluşu (IAOSEH) himayesinde, Venedik Ca Foscari Üniversitesi'ne bağlı Dipartimento di Studi Eurasiatici tarafından 28 Eylül-1 Ekim 2005 tarihleri arasında Venedik'te "10. Uluslararası Türkiye'nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Kongresi" düzenlendi.

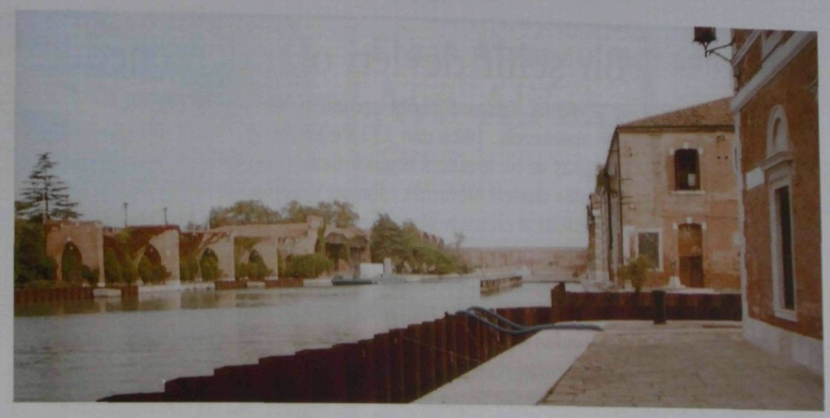
Kongreye 17 ülkeden 63 bilim insanı katıldı. Türkiye'nin dışında Yunanistan, Bulgaristan, Almanya, Avusturya, Hollanda, Fransa, İngiltere, Surbistan, İtalya, ABD, İsrail, Avustralya, Kanada, Irak, Güney Kore ve Japonya'dan kongreye katılan bilim adamları, birbirinden ilginç ve araştırmaya dayanan tebliğlerini sundular.

Prof. Dr. Halil İnalcık'ın başkanlığındaki kongre, her üç yılda bir, farklı ülkelerde düzenleniyor. Bir önceki kongre, 2001'de Hırvatistan'ın Dubrovnik kentinde yapılmıştı. 2008'deki kongre ise, Ankara'da yapılacak.

Bu yıl yapılan kongrenin en önemli eksiği, rahatsızlığından dolayı kongreye katılamayan Halil İnalcık idi. İtalya'daki Türk Büyükelçiliği'nin ve Türk Tanıtma Fonu'nun desteklediği kongrenin hazırlıklarını da, Giampiero Bellingeri, Vera Constantini ve Oktay Özel düzenlemişlerdi.

Kongreye İstanbul'dan katılan Prof. Dr. Feridun Emecen tebliğini sunuyor (üstte). Prof. Dr. Halil İnalcık (solda).





Yedi Kule Kalesi'ni anlattı.

Melek Delilbaşı, 16. Yüzyıl'da Yanya'nın nüfusunu anlattığı tebliğinde, imparatorluktaki durumun tersine, bölgedeki nüfus azalmasının nedenleri üzerinde durdu. Delilbaşı, bu durumun 1571 İnebahtı Muharebesi'nden sonra bölgede çıkan isyan veya koleradan kaynaklanmış olabileceğini ileri sürdü.



Colin Heywood, Köprülüler döneminde İzmir'in Akdeniz dünyasıyla ilişkilerini; Maria Pia Pedani, 16 ilâ 18. Yüzyıl arasında, Venedik'teki Türk tüccarlarını anlattı.

Osmanlı dönemindeki Balkan şehirleri üzerine yaptığı araştırmalarla tanınan Machiel Kiel, tebliğinde Osmanlı tarafından Slav Makedonyası'nda kurulan Eğridere Palankası'nın (Kriva Palanka) kuruluş ve gelişmesini sundu.

Kongrenin en beğenilen tebliğlerinden birisini, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyelerinden Erol Özvar sundu. Özvar tebliğinde, kısa bir süre önce kendisinin gün ışığına çıkardığı II. Bayezid dönemine ait bir bütçeyi tanıttı.

Oysa bugüne kadar bilinen en eski bütçe, Kanunî dönemine aitti.

Uzun süre Osmanlı hâkimiyetinde kalmış olmalarına



Kongreye İstanbul'dan katılan tarihçiler Venedik'te (solda).

Turistlere kapalı olan ve özel izinle gezilen Venedik Tersanesi'nin (üstte) kapısı, 1571 İnebahtı Deniz Muharebesi'ndeki zaferin anısını canlandırıyor... Kongredeki tebliğlerden biri de, II. Murad (solda) döneminde Selanik'te yapılan Yedi Kule Kalesi'ni anlatıyordu.

http://groups.google.com/group/merakediyorum

Bir şehir devleti olarak Venedik

Venedik, Osmanlı tarihi açısından, son derece önemli bir merkezdir. 1416'dan 1718'e kadar, iki devlet sürekli savaşmış ve bu arada, karşılıklı ticareti de ihmal etmemişlerdir! Bir şehir devleti olmasına rağmen Venedik, deniz gücü sayesinde Osmanlılar'a en uzun süreli direnen devletlerden biri olmuştur. Venedik'in deniz üstünlüğü, Osmanlı'yı da denizlerde etkili olmaya erken tarihlerde yöneltmiştir. 'San Marko Cumhuriyeti' adını taşıyan Venedik, aynı zamanda Doğu ticaretinin en önemli köşe taşlarından birisiydi ve erken tarihlerden itibaren, İstanbul'da elçi bulundurmak hakkına sahipti. Venedik *(altta; Büyük Kanal ve Dükalık Sarayı)* başta olmak üzere; Cenova, Napoli, Floransa gibi İtalyan şehir devletlerinin arşivleri, Osmanlı tarihi için vazgeçilmez kıymettedirler. Özellikle 15 ve 16. Yüzyıl Osmanlı tarihinin ana kaynakları buralardadır.



rağmen, Yunanlılar Osmanlı dönemindeki tarihlerini fazla araştırmamışlardır. Ancak son dönemde, bu alandaki araştırmalar artıyor. Yunanistan'ın genç kuşak tarihçilerinden Elias Kolovos da, tebliğinde 17. Yüzyıl Girit tahrirlerini anlattı.

Kayhan Orbay, Vakıf muhasebe defterlerinin Osmanlı demografik tarihi için önemine dikkat çekti. Evgeni Radushev ilginç ve tartışmalı tebliğinde 17. Yüzyıl Rumeli'sindeki yerli yeniçerileri anlattı.

Kongrenin bir başka ilgi çekici tebliği de, Nükhet-Nuri Adıyeke çiftinin Newton ve kuantum fiziğinden hareketle sundukları Girit Adası'nın Osmanlı yönetimindeki yerine ilişkin tebliğleriydi.

Zeki Arıkan, Midilli ile İstanbul arasındaki zeytinyağı ticaretini anlattı: İstanbul'un zeytinyağı ihtiyacının yüzde 81'inin Midilli'den karşılandığını ve o dönemde, İstanbul'da zeytinyağının, yemeklerden çok, aydınlatmada kullanıldığını aktardı.

Osmanlı tarihçiliğinin önemli isimlerinden Feridun Emecen ise, tebliğinde ilginç bir konunun üzerinde durdu: Sakız Adası'nın sakızları: Küçük bir Osmanlı tarım işletmesi... Emecen, arşiv kayıtları ve seyahatnamelerden hareketle, Sakız Adası'ndaki sakız üretimini anlattı.

Aleksander Fotiç, kahve ve tütünün Orta Batı Balkanlar'a girişini ele alırken, Hülya Taş, Osmanlı hukukunda 'musalaha', yani davacıların kendi aralarında anlaştırılmaları üzerinde durdu.

Ankara Üniversitesi DTCF öğretim üyelerinden Özer Ergenç ise, "Osmanlı Ülkesinde Tarımın Ticarileşmesi Eğilimleri: 'Muzara'a" 'Sözleşmeleri'" başlıklı tebliğinde ilginç bir konuyu ele aldı. Osmanlı yöneticilerinin, ellerindeki parayı fakir köylülere sermaye olarak verip ortaklık kurarak onlarla kârı paylaştıklarını ortaya koydu.

Kazaklar hakkındaki araştırmalarıyla tanınan Victor Ostapchuk, tebliğinde 17. Yüzyıl başlarında Osmanlı timar sistemindeki değişimi ele aldı ve timarlı müteferrika, katip ve çavuşları anlattı.

Genç iktisat tarihçilerinden Rahmi Deniz Özbay da, tebliğinde, Osmanlı ekonomisinde köle emeğini sundu.

Erdoğan Keskinkılıç ise, 'Reji' tütün idaresindeki ilginç uygulamaları aktardı. Bu tebliğ, olumsuz bakılan Reji



Venedik'in İstanbul elçisi (sağda). **Osmanlı'nın Venedik'teki elçisi** (en sağda).

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI
KÜTÜPHANE ve MÜZELER MÜDÜRLÜĞÜ
ATATÜRK



İdaresi'nin Osmanlı'ya getirdiği olumlu katkıları ortaya koydu.

Türk denizcilik tarihi araştırmalarının önemli ismi İdris Bostan, İspanyolların 1783'teki Cezayir kuşatmalarını ve mağlubiyetlerini anlattı. Tebliğde öne çıkan ilginç bir nokta da, Cezayir valilerinin İspanya kralını kendilerine muhatap alıp, yazışmalarda onunla aynı seviyeden ilişki kurmaları hususuydu.

Sabri Sürgevil, 20. Yüzyıl başlarında Akdeniz'de üstünlük mücadelesini ele alırken, Mehmet Kalpaklı da, Avrupa'nın Osmanlı aşkına bakışını anlattı. Japonya'nın önde gelen Osmanlı tarihçilerinden Tadeshi Suzuki de, tebliğinde Osmanlı tezkirelerine şairlerin alınmasındaki ölçünün üzerinde durdu.

Kongrede denizcilik alanındaki tebliğler bir hayli fazlaydı. Onur Yıldırım-Eyüp Özveren, Osmanlı ve Venedik gemi inşasını; Yavuz Cezar, 19. Yüzyıl'ın başlarında Osmanlı donanmasının modernizasyonunun malî sorunlarını; Daniel Panzac, II. Abdülhamid dönemi Osmanlı donanmasını yeni bir bakışla anlattılar.

İbrahim Güler, Osmanlı'nın en uzak eyaletlerinden Tunus'u; Micheal Winter, Osmanlı döneminde Kahire ve Şam'da Arap ve Türk ulemanın sosyal rollerini; Mahmud Yazbak, bir köy iken ticaret sayesinde önemli bir kasabaya dönüşen Nezaret'i anlattı.



Selanik üzerine yaptığı araştırmalardan tanıdığımız Bülent Özdemir, 'Orda Bir Köy Var Uzakta' başlıklı tebliğinde, Balıkesir örneğinden hareketle, 19. Yüzyıl Osmanlı toplumunda sosyo-kültürel ilişkilerin ve değişimin üzerinde durdu.

Erhan Afyoncu'nun sunumu:
Ayn Ali'nin yaşamı



Popüler Tarih'in yazı ailesinden Yrd. Doç. Dr. Erhan Afyoncu da, Venedik'teki kongreye bir tebliğ sundu. 1980'lerden sonra biyografi araştırmalarının ihmal edildiğini vurgulayan Afyoncu, tebliğinde Osmanlı döneminin en popüler yazarlarından ve günümüzde de eserleri araştırmacılar tarafından sık sık kullanılan Ayn Ali'nin (16. Yüzyıl sonu, 17. Yüzyıl başları) yaşam öyküsünü arşiv kaynaklarından hareketle aydınlattı.

Cengiz Kırlı, 19. Yüzyıl'ın önemli simalarından Hüsrev Paşa'nın rüşvet karşısındaki tavrını anlattı. II. Abdülhamid dönemindeki sosyal yardım ve hayır kurumları üzerine yaptığı araştırmalarla tanınan Nadir Özbek, jandarma teşkilatının kurulmasının köylü üzerindeki etkisi üzerinde durdu.

Tebliğlerin sunulduğu oturumların yanı sıra, kongre programında ilginç geziler de yer aldı: Venedik doçlarının sarayı 'Palazzo Ducale' gezildi; Saray'da, Türklerle ilgili birçok tablo, örneğin İnebahtı Muharebesi görüntüleri, Türkler tarafından öldürülen Venedikliler, İran elçilerinin tasviri izlendi.

Kongrenin son günü, turistlere açık olmayan tersaneye bir gezi düzenlendi. ■

Kongre katılımcıları, Venedik Tersanesi'nde (solda, en üstte). **Bir dönem İstanbul'da elçilik de yapan ünlü Venedik doçu Andrea Gritti** (sol üstte).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

◆ Hazırlayan: Erkan Ildız
erkanildiz@hotmail.com

Antalya'da önemli bir arkeoloji toplantısı

Likya için sempozyum



Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü tarafından düzenlenen III. Uluslararası Likya Sempozyumu, 7-10 Kasım 2005 tarihleri arasında Antalya'da toplanacak.

Antalya bu yıl Haziran ayı başlarında, 27. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sonuçları toplantısına ev sahipliği yapmış ve bu vesileyle çok sayıda arkeolog kentte bir araya gelmişti.

Kasım ayında Antalya yeniden arkeoloji dünyasının odağı durumuna geliyor; çünkü Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü tarafından düzenlenen III. Uluslararası Likya Sempozyumu vesilesiyle, yine pek çok arkeolog 7-10 Kasım 2005 tarihleri arasında Antalya'da toplanacak. Sempozyumun düzenleme Kurulu; Prof. Dr. Cevdet Bayburtluoğlu, Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu ve Kayhan Dörtlük'ten oluşuyor.

'İşte Likya!' sloganıyla dört gün boyunca sürecek sempozyumun ana amacı; Tarih öncesinden başlayıp, Ortaçağ'ın sonuna kadar uzanan süreçteki tarihi, arkeolojisi, epigrafisi, nümizmatiği ve sanat tarihi ile, Likya bilgilerini sunmak...

Kurul üyesi Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu, konuya ilişkin sorularımızı yanıtladı:

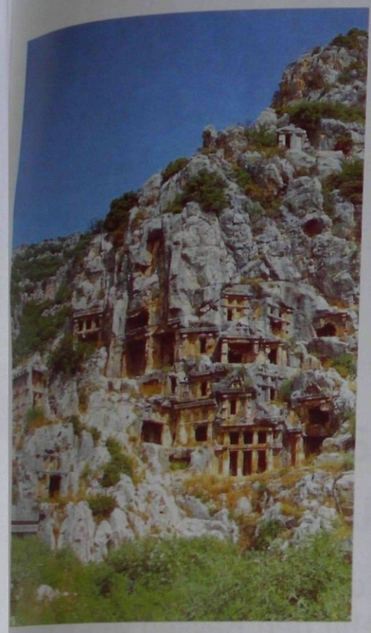
➤ *Likya Sempozyumu'nun üçüncüsünün Antalya'da yapılması nasıl gerçekleşti?*

Önceki iki sempozyumdan birincisi İstanbul'da 13-14 Ekim 1977 tarihinde Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü tarafından, ikincisi de Avusturya Bilimler Akademisi tarafından, Viyana'da 6-12 Mayıs 1990 tarihlerinde düzenlenmişti.

Ancak üçüncü sempozyumun Antalya'da olması için AKMED girişimde bulundu ve bunu üstlendi. Vakıf çok kapsamlı bir program hazırladı; aşağı yukarı 80 bilim adamının sunacağı bildirilerle III. Likya Sempozyumu



1804 tarihli Luigi Mayer gravürü: Tahıl deposu (üstte) ve Kekova'daki Likya lahitleri (sağda).



Antalya'da gerçekleşiyor.

Fakat toplantının düzenlendiği Antalya, aslında bir Pamphylia şehri; toplantı ise, Likya ile ilgili. Ama Likya ile Pamphylia'nın ilişkileri tarihte hep olumlu geçiyor. Pamphylia'da da olsa, bu sempozyum çok iyi bir organizasyonla hazırlandı.

Bunun dışında, en önemlisi Likya Bölgesi'nde uzun yıllardır bilimsel çalışmalar yürüten iki bilim adamı, Jürgen Borchhardt ile Cevdet Bayburtluoğlu da bu sempozyuma katılıyor. Yurtdışından çok büyük bir ilgi var. Çok faydalı ve güzel olacağına inanıyorum.

➤ *Antik Dönem Likya'sının sınırlarını çizebilir misiniz?*

Antik Dönem'in sınırlarını anlatmak o kadar kolay değil. Bugünkü gibi kırmızı çizgiyle sınır çizilmiyor o zaman. Biz Likya ya da Pamphylia dediğimiz zaman, daha ziyade Roma Dönemi eyâlet sistemindeki sınırları kastediyoruz.

Ama Likya sınırlarını kaba bir şekilde tanımlayacak olursak; Teke Yarımadası'nın Kaunos'a kadar olan kısım ile, doğuda Phasalis'e kadarki kısmını söyleyebiliriz.



Hatta Phasalis zaman zaman Likya'da, zaman zaman Pamphylia'da görülür. Yukarıda da Toros Dağları'na, Beydağları'nın olduğu kısma kadarki bölge. Yani Teke Yarımadası'nın oldukça büyük bir kısmı Antik Dönem'de Likya olarak tanımlanmaktadır.

➤ *Bu bölgede hangi uygarlıklar gelmiş geçmiş?*

Burada bir kere Lukkalar var. Tabii ki yerel halk var. Dor göçleri ile M.Ö. 1200'lerden itibaren batıdan gelenler oluyor. Ancak bu göçler buranın yapısının değiştiremiyor.

Burada, yerli halk ile müştereken kendi özgün kültürlerini yaratıyorlar. Bu kültür özgünlüğünü daha sonraları da sürdürüyor. Bölgede Doğu kültürlerinden esintiler görüyorsunuz.

Sonuç olarak, yerel özellikler var, İon kültür özellikleri var, Ege'nin batısında etkiler var. Bunların hepsinin etkileşimi Likya'ya özgü bir kültür oluşturmuş. İşte bu kültürün ürünleri çeşitli açılardan bu sempozyumda incelenecek.

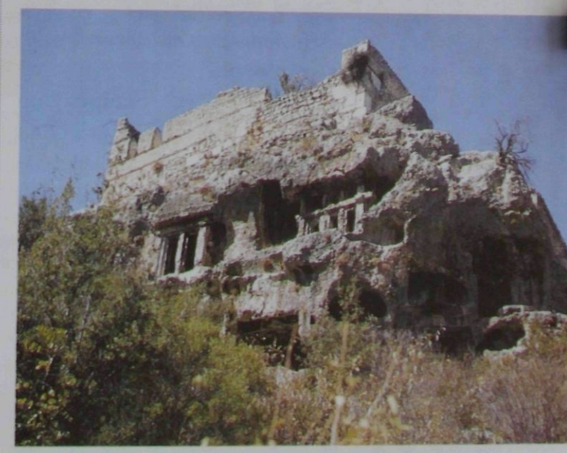
➤ *Katılımcıların sunacağı bildirilerde tarih yönünden bir sınırlama var mı?*

Tarih öncesinden Bizans'a kadar her türlü bildiri mevcut...

➤ *Yerli ve yabancı olarak kaç katılımcı var?*

120 kadar müracaat oldu; ancak biz Düzenleme Komitesi olarak, bazı ilkeler çerçevesin-

Mayra, kaya mezarları (en solda). Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu (solda).





Osmanlı dönemi Kanlı Aliağa Sarayı, Tlos akropolü (üstte). Theimiussa nekropolü, Uçağız köyü (solda).

http://groups.google.com/group/merakediyorum

de sınırlamalar koyduk. Şimdi kesin katılımcı 80 civarında.

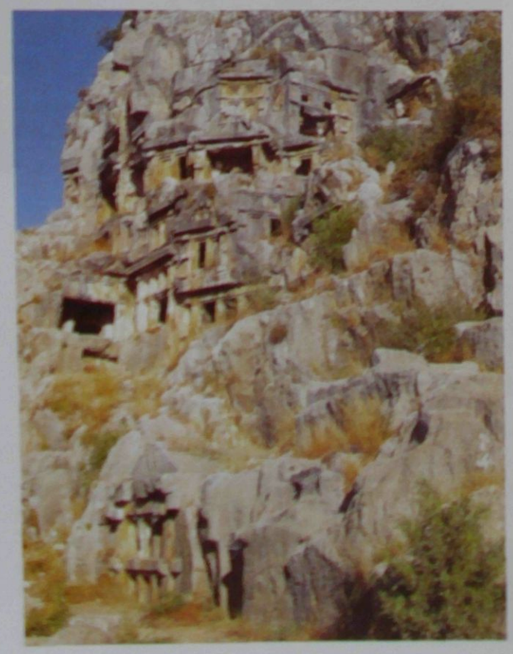
➤ *Katılımcıların masrafları nasıl karşılanıyor?*

Türkiye'de, Antalya'daki tüm masraflar AKMED tarafından karşılanıyor. Katılımcılar sadece yol paralarını kendileri veriyor. Konaklama ve oradaki yeme-içme AKMED tarafından karşılanıyor.

Tabii ki bu tip enstitülerin bilime böylesine katkıda bulunması, bizleri çok sevindiriyor. Yoksa bir üniversitenin sağlayacağı bütçeyle ya da bir başka bütçeyle, böyle bir sempozyumu düzenlemek mümkün değil. Ben bütün sanayi kuruluşlarının, bu tip enstitülere destek vermelerini, yardımda bulunmalarını gönülden diliyorum.

➤ *Konuya ilgili meraklı izleyiciler toplantıları izleyebilecekler mi?*

Muhakkak. Sempozyum Divan Antalya Talya Oteli Kongre Merkezi'nin Platin Salonu'nda yapılıyor. Burası çok büyük bir salon. Dışarıdan herkes katılabilir.



Mayra, kaya mezarları (altta).





Ana tanrıçalar buluşuyor...

Edirne'den Adıyaman'a, Eskişehir'den Kayseri'ye, Anadolu'nun pek çok 'Ana Tanrıça' idolü, Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi'nde bir araya geliyor.

Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi, sezonu, günümüzden 5 bin yıl öncesinin besleyen, doğuran, üreyen, kutsal, küçük kadınlarını zamanımıza davet ederek açtı.

Kreatörlüğünü Şennur Şentürk'ün yaptığı sergi için, Adıyaman Arkeoloji Müzesi, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Antalya Arkeoloji Müzesi, Afyon Arkeoloji Müzesi, Burdur Arkeoloji Müzesi, Edirne Arkeoloji Müzesi, Eskişehir Arkeoloji Müzesi, Kayseri Müzesi, Kütahya Müzesi, ODTÜ Müzesi ve Haluk Perk Koleksiyonu'ndan pek çok 'Ana Tanrıça' idolü bir araya getirildi.

Serginin bilimsel danışmanlığını Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü'nden Yard. Doç. Dr. Şengül Aydıngün yapıyor.

Anadolu'da M.Ö. 7. binde Çatalhöyük'te ortaya çıkan şişman Ana Tanrıça figürünü hepimiz biliriz. Gene hepimizin bildiği Hellenistik ve Roma dönemi Efesi'nin bol göğüslü Bereket Tanrıçası Artemis'in klasik görüntüsüdür.

Ama arada kalan binlerce yıl içinde, Anadolu'da Ana Tanrıça kültürü yok mu olmuştur? İşte, "Tunç Çağı'nın Gizemli Kadınları" konulu sergide, Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi, M.Ö. 3 binli yıllarda, tunç madeninin kullanıma girmesiyle değişen sosyal yaşamla birlikte, Anadolu kentsel topluluklarının Ana Tanrıça'ya ve onun sunduğu berekete (doğurma = çoğalma; yaşatma = göğüslerinden gelen sütle besleme özelliklerine) dolayısıyla, yaratma gücüne taptıklarını düşünmemize neden olan küçük heykelcikleri (idolleri) konuk ediyor.







Eserler, müzenin İstanbul'da İstiklâl Caddesi'ndeki salonunda 14 Ekim 2005 – 30 Mart 2006 tarihleri arasında görülebilir.



'Stil ve Statü' Washington'da

Koç Holding, Kültür Bakanlığı ve Smithsonian Vakfı işbirliğiyle Türk kültürünü tüm dünyaya, dünya kültürünü ise Türkiye'ye tanıtacak. İlk sergi 29 Ekim-22 Ocak tarihleri arasında Washington'da. "Stil ve Statü" adlı sergide, Osmanlı Türkiye'sinden saray kıyafetleri, kaftanlar ve dokumalar sergilenecek.





Konuya ilişkin antlaşma, Kültür Bakanlığı ve Smithsonian Enstitüsü arasında imzalandı. 10 yıllık süreyi kapsayan etkinliklerin ana sponsorluğunu bu on yıl boyunca, Koç Holding üstlendi.

ABD'de Smithsonian Enstitüsü bünyesindeki Sackler ve Freer galerilerinde açılacak sergide "Osmanlı Türkiyesi'nin Saray Kıyafetleri", sergilenecek. Sergide St. Petersburg ve Hermitage gibi sayılı müzelerden seçilen eserlerle birlikte, Topkapı Sarayı Müzesi ve Konya Mevlanâ Müzesi'ne ait imparatorluk kaftanları, kumaş ve aksesuarlar yer alacak.

Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Koç ve Kültür Bakanı Atilla Koç (üstte).

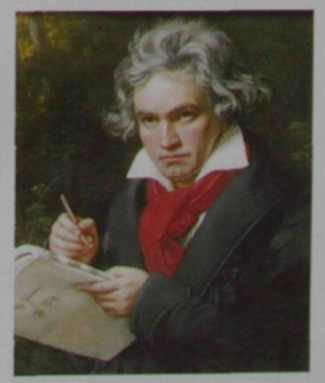
Beethoven müzayedede

ABD'nin Philadelphia kentindeki bir din okulunun dosya dolabında, Beethoven'in ölümünden bir yıl önce yazmış olduğu bir eser ortaya çıktı.

Heather Carbo tarafından bulunan 'Grosse Fuge' adlı bu eserinin Beethoven tarafından 1826'da, yani sanatçının sağır olduğu dönemde, ölümünden bir yıl önce yazılmış olduğu ortaya çıktı.

Sotheby's müzayede evi yetkilileri, 1890 yayını bir katalogta bu eserden kısaca bahsedildiğini de belirtiyorlar.

Sotheby's yetkilileri, 1890'da Berlin'de açık artırmaya çıkarılan eserin, önemli bir Beethoven el yazması olduğunu vurguluyorlar. 1 Aralık'ta yeniden açık artırmaya çıkacak olan ve bir piyano düeti için yazılmış birkaç kompozisyondan biri olan eserin fiyatının, 2,5 milyon Amerikan Doları'na kadar yükselmesi bekleniyor.



http://groups.google.com/group/merakediyorum



Antik kente teleferik ve GAP

Bergama Belediye Başkanı Raşit Ürper, ilçeye yapılması planlanan teleferiğin bir ayağının, projelere göre, Akropol'de olması gerektiğini, ancak bu alanın SİT bölgesi içinde bulunduğunu belirterek, "Sorun halledilirse, özel bir firma tarafından 3,5 milyon Amerikan Doları'na, Asklepeion ile Akropol arasında iki duraklı teleferik yapılacak" dedi.

Ürper, önümüzdeki ay, Belediye Meclis Toplantısı'ndan onay çıkarsa, Kleopatra Güzellik Ilıcası altındaki araziye bir inşaat firması tarafından 60 milyon Amerikan Doları'na bin yataklı ve beş yıldızlı bir termal otel yapılacağını da açıkladı.

Tarihi merkezleri geri kazanmak, sahip çıkmak için yapılan yatırımlardan biri de Avrupa Birliği tarafından 12 milyon avro ile finanse edilen GAP Kültürel Miras Geliştirme Programı. Bu programla, bölgedeki kültürel zenginlikler restore edilerek. GAP Bölgesi'nin kültürel mirasının korunması ve kültür turizmini canlandırılması amaçlanıyor.

Program kapsamında, aralarında, Gaziantep Butik Otel, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kahvehane Düzenlemesi, Diyarbakır Gazi Caddesi Rönovasyonu, Gaziantep Dayı Ahmet Konağı, Kilis Valiliği İslambey Konağı, Diyarbakır Yenikapı Sokağı Rönovasyonu, Gaziantep Naib Hamamı, Dayr-ül Zaferan Manastırı bakım onarımının yer aldığı 11 proje sonuçlandırılacak.



B. Rahmi – Eren Eyüboğlu sergisi

Ressam, şair ve yazar Bedri Rahmi Eyüboğlu ve eşi Eren Eyüboğlu'nu anmak için 18 Ekim'de Drimart Sanat Galerisi'nde 'Aileden Resimler' ismiyle bir sergi düzenlendi. Sanatçının, tuval üzerine yaptığı yağlıboya çalışmaları eşi Eren Eyüboğlu'nun yağlı boya, peyzaj ve natürmortları ve Eyüboğulları'nın daha önceden sergilenmemiş eserlerinin yer aldığı sergi 5 Kasım 2005 tarihine kadar görülebilir. Sergi kapsamında yayımlanan ve 243 eseri bir araya getiren Bedri Rahmi – Eren Eyüboğlu kitabı da sanatçının bütün dönemine ışık tutuyor.



"Picasso İstanbul'da"



20'nci yüzyıla damgasını vurmuş en önemli sanatçılardan biri olarak kabul edilen ressam Pablo Picasso'nun eserleri 'Picasso İstanbul'da' adıyla 24 Kasım 2005 – 26 Mart 2006 tarihleri arasında Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi'nde sergilenecek. Sergi, sanatçının çalışmaları ve daha önce hiçbir yerde sergilenmemiş bir koleksiyonu ile Paris ve Barcelona Picasso müzelerinden gelen 135 eserinden oluşuyor.

Nevşehir'den sevgilerle!



Nevşehir Müze Müdürlüğü yetkilileri, bu yıl Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi'ne; 850'si Grek, Roma, Bizans, Sasanî, Emevî, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait sikkeler, 205'i de Roma, Bizans ve Osmanlı dönemine ait ağırşak taş, yüzük, heykelcik, haç iğne, balta, pipo, mızrak ucu, çanaklar, çekiç ve bronz mühür olmak üzere, tam 1055 adet tarihî eserin halk tarafından bağışlandığını açıkladı.

Sotheby's müzayedesi ve Rembrandt sergisi

Dünyaca ünlü müzayede evi Sotheby's, 17 Kasım 2005'deki 'Oryantalist' müzayedesinde Türk tablolarını satacak. Müzayedenin en gözde tablosu ise Osman Hamdi Bey'in 'Sultanın Gözdesi' adlı tablosu. Tablonun 700–900 bin pounda ya da 880–1 milyon 200 bin avro arasında bir rakama satılacağı tahmin ediliyor. Müzayededeki bir başka eser ise Fausto Zonaro'nun 'Galata Köprüsü'nden Manzara' adlı tablosu. Bu tablonun da 80 - 120 bin pound ya da 120–180 bin avroya alıcı bulması bekleniyor.

Bir sergi haberi de, Amsterdam Rembrandt Müzesi'nden. Yapılan çalışmalar sonucu Rembrandt'ın dört yağlıboya tablosu ortaya çıkarılmıştı.



Bugüne kadar, 'Beyaz Başlıklı Kadın', 'Sakallı Yaşlı Adam', 'Yaşlı Adam Profili' ve 'Ağlayan Kadın' adı verilen yağlıboya tabloların, Rembrandt'ın öğrencileri tarafından, daha sonraki yüzyılda yapıldığı tahmin ediliyordu.

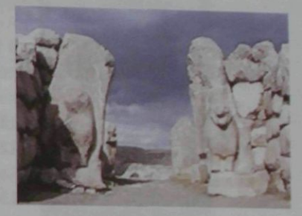


Rembrandt'a ait olduklarını kesin olarak belirlenen bu tablolar, Amsterdam'daki Rembrandt Müzesi'nde, 4 Aralık 2005 tarihine kadar açık kalacak sergide görülebilecek.

Hattuşaş, gelecek yıla...

Hitit medeniyetinin başkenti olarak bilinen Çorum'un Boğazkale ilçesi Hattuşaş ören yerinde, orijinaline uygun olarak yapılan Hitit surları önümüzdeki yıl turizme açılacak.

Alman Arkeoloji Enstitüsü adına bölgede kazı çalışmalarını yürüten Kazı Başkan Yardımcısı Arkeolog Ayşe Seeher, Hattuşaş kazılarına ilk kez 1906 yılında başlandığını ve gelecek yıl Hattuşaş kazılarının 100. yılı olduğunu belirtti. JTI firmasının sponsorluğunda 2003 yılında çalışmalarına başlanan Hitit surları 100. yılında turizme açılacak.



Bağdat Köşkü

Topkapı Sarayı'nın dördüncü avlusunda bulunan ve Sultan 4. Murad'ın Bağdat fethinin anısına 1639 yılında yaptırdığı Bağdat Köşkü restore edilerek 2006 yılı Eylül ayında ziyarete açılacak.

Sedef, çini ve ayetlerle bezeli köşkün restore edilmesi için, İl Özel İdaresi tarafından 44 bin 840 YTL ödenek ayrıldı. Üçüncü derece önem taşıyan eserlerin yer aldığı köşk, 2004 yılında NATO Zirvesi döneminde ziyarete kapatılmıştı.



http://groups.google.com/group/merakediyorum

19 Kasım'da İstanbul sokakları



10 Kasım'ın ardından, 19 Kasım sabahına kadar, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün katafalkı Dolmabahçe Sarayı'nda ziyarete açıldı. 19 Kasım 1938 sabahı da, Ata'nın tabutu, Dolmabahçe Sarayı'nın önünde bir top arabasına konularak yola çıktı.

Top arabası Dolmabahçe-Karaköy güzergâhı üzerinde ağır ağır ilerlerken, al bayrağa sarılan tabutun çevresinde, kılıçlarını çekmiş 12 general yürüyordu. Cenazenin arkasında da, yüzlerce çelenk, yürüyen bir çiçek bahçesi oluşturuyordu...

O an, İstanbul sokaklardaydı. Cihangir'den Fındıklı'ya inen merdivenlerde İstanbullular, cenaze kortejinin geçişini izlemek için beklemedeydiler. İşte o anı tespit etmiş nadir fotoğraflardan biri...

Karaköy Meydanı'na vardıktan sonra Galata Köprüsü'nden geçen kortej, Sarayburnu rıhtımında cenazeyi, 'Yavuz' zırhlısına aktarılmak üzere, 'Zafer' torpidosuna teslim edecekti.

http://groups.google.com/group/merakediyorum